UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bartolvs A Saxo Ferrato in primam Digesti Veteris Partem

Bartolus

Lugduni, 1567

Iustitia & iure.

urn:nbn:de:hbz:466:1-96393

Visual Library

vbiqꝫ locorum. Sed dic q vbiqꝫ accipitur pro omni loco scilicet idoneo, vt ff. de mu. ꝛ ho. l. gradatim. §. j. ꝛ arg. ff. de his qui
4 sunt sui vel alieni iur. l. j. §. quicũqꝫ. cũ glo. * Ultimo ſqꝝ rũt hic
e quidam, vtrum hec pena expulsionis ciuitatis e habeatur pro deportatione: ꝛ dicũt quidam quod non. per l. mathematicos. C. de epis. aud. vbi aliud est expellere de ciuitate, aliꝰ deportare, quod est no. quo ad bannitos nostri temporis, qui de ciuitatibus exbanniuntur, vtrum habeantur loco deportatorũ, de q̃ dicem⁹ ff. de offi. pref. l. illicitas. §. qui vniuersas, ꝛ dixi in l. j. C. de her. instituen. Et ista sunt verba Cy.

ADDITIONES.

a AND. BARBA. ¶ Hec autem. Adde doctorib. in cap. true. de cle. non resi. vbi late tangunt iura, an possint legi in aliꝰ ciuitatibus non priuilegiatis, vide que ibi recollegi.

b AND. BARBA. ¶ Quid ergo, vt habetur in ca. causam q̃ de pſer. ꝛ l. c. sup qbuscã. §. preterea. extra. de ver. sig. And. Barba.

c POMA. ¶ Ciuitas. Vide Alexã. consi. vij. in iij. vol. ꝛ in cõsi. xxxv. fere per totum. in ij. volumine. Et ad hoc vide aliquid per Dec. in c. responsa. ij. distin.

⁂ Priuilegio careat. Cõtrarium tenet Bal. in proemio Decre. vbi dicit, q oppida non possunt prescribere priuilegia studij.

d ALEX. ¶ Priuilegio tãtũ. Et an doctores dicãtur habere iurisdictionẽ ordinariã, vide Bar. quod sic, in l. ij. in tit. de op. leg. ꝛ Bal. in authẽtica, habita. Sed an priuilegia concessa per aut. habita. habeãt locum in forensibus tantum, an etiaꝫ in ciuilibus Bal. ibi videtur velle q tãtũ in forẽsib. An doc. ꝛ scholares cuiuslibet sciẽtie habeãt illa priuilegia. ¶ Ad qs Bal. cõs. xxvj. j. li. cõsuluit, quod graria nõ diceretur surreptitia, ex eo qꝺ quis supplicauerat summo põtifici se studere in iure ciuili, nõ expresso loco, cũ studeret Mediolani, qꝛ ex antiqua cõsuetudine, dicitur habere studium generale. ex quo ibi legitur, ꝛ est ciuitas regia, ꝛ metropolitana.

e ALEX. ¶ Expulsionis ciuitatis. Bene facit c. j. de vsur. in vj. ꝛ in l. hi qui sanctam. C. de apoſta.

1 ☞ Nomen demonstratiuum, ad oculum ponitur intellectiue.

§. Illud autem. Hic ponitur qñ scribentes literas per signa, debent puniri ciuiliter, ꝛ criminaliter, ꝛ hoc vſqꝫ ad ver. illud vero. Aduerte
1 ad §. hec añ. q pnomẽ hic, hec, hoc, est * demõstratiuũ ad oculũ, nihilominus ponitur intellectiue, vt l. hec actio. de' calũ. de
⁂ primo patet. Itẽ intelige hic de nomnibus duplicatiuis, * secus in penis: vt est gl. in l. q teutrym. C. de murile. li. xij. q̃ dico,
a q nõ est verũ, a qꝛ lex q̃ allegat, logꝫtur casu dubio. hoc est certũ quare dico, q ista gl. ꝛ nõ illa. bene logꝫtur b quã not. de quo
b habes tex. in l. qcũqꝫ. in fi. C. de heret. Itẽ aduerte, q debet puniri scribẽs p figna. Dicit gl. secꝰ si resecatorie per abbreuiaturas. Ro. gl. que incip. no. ergo, ꝛc. que intelligit, si nõ sciret falsũ, qꝛ tũc esset secꝰ, vt ff. de eo qꝺ cer. lo. l. fi. ꝛ vſq no. i l. iij. ff. de tri. ꝛ l. elegãter. §. nõ solũ. ff. de dolo. ꝛ l. exhibitiõis. C. ad exhi.

ADDITIONES.

⁂ CLAVD. ¶ Duplicatiuis. Et vide de nominibus propꝛijs. ꝛ an sufficiat exprimere primam literam nominis propꝛij, Felin. in c. cum accessissent, no. j. de constitu.

a ALEX. ¶ Illud autem non est verum. Adde Bar. in l. stipulatio ista. §. eum qui. de verb. oblig.

b POMA. ¶ Bene loquitur. Illud tenet Jason in l. stipulatio ista. §. euꝫ qui. in glossa prima. ff. de verb. obligatio. in §. hec autem tria. ver. quid ergo. vide Alexand. consil. lxxiij. volumine iij. Barba. consi. xlij. volum. j. ꝛ consi. lij. fere per totum, volu. ij. ꝛ aliquid per Fely. in cap. cum contingat. de foro compet. v. Secundo inquantum do. Abb.

1 ☞ Ludus est crimen, ꝛ venit criminis appellatione.

§. Illud vero. Hic habes, quod scholares nõ debent ludere, nec ipsis ludis se immiscere, maxime illi qui rudes veniunt ad hanc doctrinam. Ultimo loquitur de doctoribus docentibus hanc ciuilem sapientiã, ꝛ hoc vſqꝫ ad fi. Et sic no. * q ludus est crimẽ a ibi, ex quib.
a crimina, ꝛc. quod valet ad multa, vt in statuto quod dicit, q bãnitus de crimine, possit impune offendi, ꝛ occidi, ꝛ cum quidam foret occisus quia lusit, nunquid puniatur occidens? Et fuit ista qstio Pisis seu Perusij, cõpore domini Nicolai de armanñs. Et finaliter ipse nullo modo volebat huic assentire, nisi qꝺ quidam doctor tunc Bonoñ, venit, ꝛ breuiter ꝺixit per hunc tex. quod talis occidens puniri non debebat.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Ludus est crimen. Si statutum dicit, q bannitus propter crimen, possit offendi, quidam fuit bannitus pro ludo, ꝛ ludus est crimen, ergo potest offendi. Bene faciunt plene no. per Bal. in rubr. C. de condi. ob turpem cau. ꝛ omnino vide de hoc in c. j. de sacrileg.

De iustitia & iure. Rubrica j.

1 ☞ Imperator an debeat esse Christianus, ad hoc vt habeat iurisdictionem temporalem.

2 Judeus hodie non potest esse tutor Christiani.

¶ Rubrica nostra diuiditur in quinq pres. In prima ponit inuocationẽ diuini nominis. In scꝺa ponit denominationẽ imperialis culminis. In tertia enumerationẽ siue enucleationẽ nostri iuris. In quarta ponit nomẽ libri. In qnta ponit id, de quo ad presens tractare intendit. Scꝺa ibi, dñi. Tertia ibi, iuris enucleati. Quarta ibi, digestorũ. Quinta incipit, liber prim⁹. Ro. gl. q est super verbo collecti. de cuius materia vide in pce dẽti questiõe, ꝛ ibi dixi. Ro. q etiã Imperator inuocauit nomẽ dñi, ꝛ sic fuit Christianus, vt dixi s. in prin. ca. constitu. Et
1 ex hoc seqtur, q si nõ fuisset Christian⁹ * nõ potuisset esse Imperator, nec haberet tẽporalẽ iurisdictionẽ, als dominationẽ. Bl. tractat in l. spadonẽ. §. ij. ff. de excu. tu. ꝛ in aut. iusiurãdũ q p̃sta. ab his. §. j. in prin. vbi dicitur, quod nõ põt habere iurisdictionẽ tẽporalẽ q nõ est Christian⁹. Tutor * tũ⁹ Chri-
2 a stiani, põt aliqs Judeus esse b vt d. l. spadonẽ. §. iã autẽ. qꝺ po-
b test esse verũ, secũꝺũ iura illa antiqua, nõ secundũ hodierna cũ tutor iurare debeat tactis euãgeliis, q non p̃staret Iudeus, vt in aut. vt hi qui ob. §. fi. Sed contra ista obstat l. generaliter. §. fi. ff. de decu. Sol. vt no. C. de iude. l. fi. ꝛ hoc modo itelligo dicta iura, vt s. dixi. ꝛ dic vt ꝺ. §. iam autem.

ADDITIONES.

a POMA. ¶ Tutor tũ. Adde q inde⁹ põt ita restari, sicut Christianus. Ita tenet Bal. p illũ tex. in l. fideicõmissa. in prin. ff. de leg. ij. ꝛ nunqꝺ Judeus ligetur in ramẽto, vide Panorm. cõs. xxxix. qꝺ in c. j. de Judeis. per Pau. ibi ꝛ p Imol. consil. r.

b ALEX. ¶ Judeus esse. Vide Roma. in l. pactum. C. de coll. p Bar. in ꝺ. l. spadonem. ꝛ ibi tenet contrarium eius qꝺ dicitur hic per Moder. in c. fi. de iudi. in vlti. q.

LEX PRIMA.

1 ☞ Justitia quomodo dicatur prius fuisse, quam ius.

2 Copula, ꝛ quando requirat concursum copulatorum, ꝛ quando resoluatur in disiunctiuam,

3 Proclamatio facta per potestatem, quod quicunq ceperit talem bannitum, habeat mille, quando valeat.

4 Expensa facta capiendo bannitum, quando possit repeti.

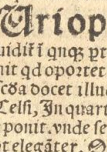

Utioperam. Hoc pacipiũ vsque ad §. hui⁹ studij, diuidit i qnq pres, scꝺũ Ja. de Are. In prima, ponit qꝺ oportet facere volẽtẽ studere i iure. In scꝺa docet illud. In tertia, pbat auth oritatem Celsi. In quarta, ponit, qꝺ habeat qs ꝺseq ex h studio. In qnta ponit, vnde seqtur hic honor. Scꝺa ibi, ẽ autẽ. Tertia ibi, nã vt elegãter. Quarta, ibi, cui⁹ merito. Quinta ibi, iustitiã nãqꝫ. Ro. tex. ibi bonos, nã duplici de cã, qs efficit bon⁹, metu penarũ, ꝛ pmiorũ grãa. Opp. ꝛ vt q debeat pmo audire sistitutiones, vt s. i pma ꝺstitutiõe. §. discipuli. Sol. verũ est vt i 3tio. Sed anteq̃ veniam⁹ ad materiã seu diuisionẽ, op. dicit hic, q nosse oportet, ꝛc. vbi op3 ꝺnotat necessitatẽ, sed ad hoc vt cognoscã aliqꝺ, nõ est necesse, vt cognoscã principiũ. An de opp. ꝺ. l. neqꝫ natales. C. de pba, ꝛ l. fi. C. vñ cog. hui⁹ tunore
a gl.ª hic in v. primus exponit, op3. i. decet. vel melius f3 Dy. dic, q ad sciendũ aliquid, non est necesse scire principium, ex quo, ꝛ sic 3tia loquũtur, sed principiũ, propter qs sic, vt hic. Dicitur hic
1 q ius a iustitia dicitur, sic * pus fuit iustitia quã ius. Opp. de
b l. iustitia. in prin. §. e. Sol. dicit gl. debet exponi ius b suũ. i. meritũ hominis. Al. melius sm Dy. q aut cõsideratur ius, put est in habitu hominis, ꝛ tunc iustitia, ꝛ ius fuerunt, ꝛ sunt in omni tẽpore. Aut cõsideratur ius, put est in actu, ꝛ tũc iustitia fuit prius, ꝛ postea ius, ꝛ sic itelligitur hic, nã ius est virt⁹, iustitia est exercitio ipsius virtutis, vt instr. e. in prin. Oppo, extra gl. dicitur hic, q ius est ars boni, ꝛ equi. Videtur ergo qꝺ ius semp disponat sup bono, ꝛ equo, qꝛ natura copule est, quod semp faciat 2cursus copulatorũ, vt ff. de qꝺ. iusti. l. si hꝺi. Sed tũc instat, qñqꝫ ius disponit sup bono, licet nõ sit equũ, vt i vsu capiõe, qñqꝫ sup equo tñ. Rñ. qñqꝫ qualitas vna copulat duobus substãtiis. ꝛ tũc nõ est ver⁹ 2cursus copulator, vt hic: qñqꝫ duob⁹ adiectiuis, ꝛ tũc loquunt 3tia. Opp. ad h. §. vsu. le. l. si Titio fund⁹. Sol. ibi copula ponit inter duo icõpatibilia, ꝛ tũc resoluit i disiunctiuã, vt ꝺ. l. si Titio. Simile i l. fi. C. de codi. vnde tũc copula accipit, p vel. Op. ad hec ꝺ l. ea tũ adiectio,
2 ff. de le. iij. Pro quorũ sol. dic * qñqꝫ copula c ponit inter duo in-
c cõpatibilia, ꝛ tũc resoluit in disiunctiuã, vt in l. si Titio. ꝛ ad qd valet, dic vt ibi, licet gl. aliter dicat, vt ia ait. h locũ. C. si mulier secũ. nu. qñqꝫ ponit inter cõsonãtia sim. l. ꝛ tũc aut conso-

nant simul in vnum, vt quasi insit vnum alteri, & tunc dempta copula de medio, resolvitur in adiectiuũ illi^b, vt l.j.ſ. de pact. ibi
* placitũ &c. & arma virũq; cano. * &c. Si simul consonant in vnũ, genus, & species, dic plene vt per Dy. c. generi per speciẽ, extra
d de reg. iur, lib. vj. Q̃q; copula ponitur iter diuersa^b tũc aut inter duo substãtiua, nõ aliter vificata, & regritur cõcursus co
e pulatorũ. ^e vt ſ. de lega. j. l. huiusmodi. ſ. ſi Titio, & in omnibus legib^b tractãtibus materiã cõtorũ. Q̃q; cadit inter duo adiectiua, & tũc aut respectu alicuius substãtiui, aũt nõ. Primo casu regritur cõcursus copulatorũ, vt sic dicam^b. Tirius
f magnus^e & albus, vt ſ. de leg. j. l. Titie textores. in prin. Quandoque non copulat respectu certe substantie, & tunc dic vt dicã in sequẽ. membro. Quandoq; copula cadit inter orationes, & tunc aut respectu alicuius accidentis, aut non. Primo casu regritur cõcursus copulatorũ, vt d. l. ſi heredi. Secundo casu nõ, vt l. j. ad leg. Corne. de sicar. & l. j. ſ. de his q no. insa. hec sunt verba Ja. Butr.^s in q. de mercatoribus, & artificibus artis lane. Tangi in l. ſi is q ducẽta. ſ. de reb. dub. Itẽ inducitur per Bu.
z ad ſſt. † Potestas ciuitatis facit bãnũ, qõ quicunq; capiet tale bãnitũ, habeat mille libras, vtrũ valeat hoc^b bãnũ siue proh clamatio? Videtur q sic, vt C. de stat. & imagi. l. virtutũ, & text.
* hic. * Jn contrariũ facit l. vnica. C. de sal. hosp. nõ prestan. lib. xij. Sol. scõm eũ, aut potestas hoc facit de volũtate gubernatorũ ciuitatis, & tunc valet, & ita intelligitur prima pars. Aut facit sua sponte sine aliqua cause cognitiõe, & nõ requisitis gubernatoribus ciuitatis, & tunc non valet. Et ita debet intelligi l. vnica. C. de sal. hosp. non prestan. Aduertẽdũ est tũ, q posito
4 q; in hoc vltimo, casu, non debeat habere premium † tamẽ expẽsa facta in illũ capiendũ, potest repeti. Text. est de capti. & postlimi. reuer. l. mulier. & dic vt ibi, & hic per Bul.

ADDITIONES.

a POMA. Huius timore. No. q; verbũ necessitatis, quandoque secundũ subiectã materiã accipitur de honestate: q; amplia, pcedere etiã vbi adũceretur hec dictio pcise, vt omnino. vt est text. in c. j. iñ ver. debet omnino. cũ gl. de despõ. impube. & ibi Panor. Pro quo text. vide gl. in vbo. debeãt. in clemẽ. ij. de stamona. Jaſ. post Alexã. in l. j. ff. de iur. om. iud. Felyn. in c. nam cõ cupiscentiam. de consti. Barb. consi. xxiij, in ij. volum.
b ALEX. Jus. Quid sit ius. vide glo. & Jo. Andr. in mercur. in rub. de regu. iur. in v.
c ALEX. Quandoq; copula. Vide plenius per Bald. hic. Adde Alex. Jaſ. de copula, que pe. de Anc. consil. cclxxij. Bal. consi. xvij. & lxj. & xlvij. & cxix. j. li. & cõsi. cccly. iij. li. & ibi gd in pemis. & cõsi. cxxxviij. & lxvij. & cclx. & pulchre cõsi. cclv. & ccxij. iij. libro. & cõsi. cccljx. & ccccljx. iij. li. An. cõſ. clxij. & ccxciij. & xxvij. & xxxviij. Pau. de Caſt. cõsi. cxciij. p Car. cõsi. lviij. & cix. per Old. cõsi. clxj. per Ang. cõsi. lxj. & Roma. cõsi. ciij. incip. pater. ver. vltimo aduertendum hic per Jaſo. allegatos. qui an sint contrarij, vt ipse dicit, reprehendendo Ro. tu ipse vide. Et in quant ũ subdit, q; si dico sentẽtiam nullam, & si qua sit, appello q; nullitas videtur eque principaliter intẽtata, vide episcopũ Alex. in c. dilecto. extra de ap. Cal. cõsi. xiij. de appel. Bal. cõsil. cccclxiij. iij. li. Ang. cõsi. cclxvj. Jnquãtũ etiã ponit de teste de ponente p verbũ credo vide q; voluit Ang. cõsi. iij. & cclxxxiij. Et de teste qui dicit, videre suo, qũ pbet, vide Bal. cõsi. ccxxv. iij. lib. Anum dicit Ro. consi. ã. alleg. ciij. q; vbi testis deponit per verbus credo, q est approbatus partem producentem, & p illud verbum deponit aliquid in fauorẽ alterius partis, q; hoc casu plene probat. P. PAV. P. Jstam materiam copule, vide omnino latissime per Felyn. in cap. ij. in versi. copu. cum seq. vsque ad versicu. leges extra de rescript. & Jason. hic. Et vide vnum casum per Roma. consil. ciij. de statuto dicente contra debitores cessantes & fugitiuos, q; non requiritur concursus copulatiuorum.
* CLAV. Uirũq; cano. Idem in coniunctione disiunctiua. Vide text. in l. ſi rem mobilem. ibi, que ratione, vel anima], iũcta glo. super verb. anima. ſ. de acqui. pos.
d POMA. Ponitur inter diuersa. aduerte q; Barto. in isto mẽbro videtur cõtrarius his que dixi ſ. in solenni. l. ſi heredi plures. ibi enim vult q; quoties qualitas vna copulatur duobus substantiis, q; non requiritur concursus copulatorum, hic vero dicit totum contrarium, & vide hic Decium.
e Concursus copulatorũ. Hoc tamen fallit quoties in illa substantiua, caderet ordo charitatis: tunc enim nõ requiritur ordo concursus copulatorum, per ea que volunt doc. in l. Ballus. ſ. j. post glo. ibi. ſ. de lib. & posthum.
f Titius magnus. hoc tamen intellige, quãdo adiectiua copulãtur respectu certi determiñti. & specifici substãtiui, vt in exẽplo Bar. vt per eundem in l. qui concubinam. in prin. per illum text. ſ. de leg. iij. q; tũ videtur cõfundi p l. ſi Titiũ, hic alleg. vbi
subſtantiuum suos, est indeterminatum, & non requiritur cõcursus copulatiuorum cogita.
g ALEX. Jac. Butr. de qua q. etiam facit mentionem Bal. in l. j. ad fin. C. de cond. insfer.
h ALEX. Utrũ valeat. An potestas possit dare premiũ capiẽti bãnitũ, addе q; habetur in l. nõ omnes. ff. de re mil. in fi. & q; ibi dixi, & in l. pses. C. de trãſ. adde Bar. p illũ text. in l. iij. in fi. C. de naui. lib. xi. Vide Bar. in l. ſi liberũ. j. ſi. de plagi. & Bar. in l. pe. C. cõmi. vel eplas. vide Ang. in l. itereſſe. de acqr. pos. & in l. j. in prin. ſ. q; quisq; iu. & vide Ang. & Bald. hic. bene facit q; no. Bul. & ibi dixi post Bart. j. l. j. ad l. Rho. de Jac. & l. mulier. de ca. & postli. reuer. ſ. allegat. Bal. j. c. domino guerrã. hic finitur l. & incip. cõsue. reg. q; si cepi bannitum, & expendi in ista captura: fiscus tenetur mihi restituere expensas, p d. l. quã no.
* CLAV. Et text. hic. Et l. semp. ſ. negotiatio. ff. de iur. immu.
1 Dictio, huius denotat principium denotat.
2 Jus publicum qualiter consistat in sacris.
Ecclesia vendicatur per parochianum.
Jniuriarum actio cuilibet offenso competit.
3 Jus priuatum a iure naturali, qualiter discrepat.
4 Conuentiones illicite quomodo dicantur de iure naturali.
5 Matrimonium quo sit iure inductum.
6 Parentum educatio, an sit iure inductum.
7 Sacerdos an sit persona publica, & possit alteri stipulari.

§. Huius studij.

Hic iurecõsult^b incipit tractare p modũ diuisionis, & pcedit vsq; ad l. iustitia. ſ. e. exempla ponẽdo. Et diuiditur principaliter in quatuor partes. Jn prima ponit diuisionẽ iuris. Jn secũda assignat rõnẽ. Jn tertia ponit substãtiã iuris publici. Jn quarta, psequitur secũz mẽbrũ diuisiõis, videlicet de iure priuato, & illud tripartitũ. Secũa ibi, sunt enim qdã. Tertia ibi, publi
1 cũ. Quarta ibi, priuatũ. Not. † q; dictio huius, denotat principiuz tẽporis, vt in corpore de here. & fal. ſ. hinc nobis. & melius in l. placet. C. de sacrosan. eccl. & no. p Ja. Butr. in l. j. ſi qs cau. & ibi dicã. Opp. nã qlibet villa habet ecclesiaz sacrosanctã, nõ tñ primet ad statũ rei Romane, cuius cõtrariũ dicitur hic in gl. Sol. dico, q; hoc etiã spectat ad ciuitatẽ Romanam, & eius statũ, qz alias respublica Romanorum nõ esset pfecta ex suis partib^b, vt ſ. ti. j. l. j. post prin. vbi debet esse, vt ibi dicitur.
a Opp. & videtur, q; vtilitas puatoz sit publica, nã * interest reipublice locupletes habere subiectos, vt instr. de his q; sunt sui vel alie. iu. ſ. pe. So. Est verũ, q; vtilitas priuatorũ est vtilitas reipublice, secũdario tñ. Opp. dicitur hic, qõ pcreatio liberorũ &c. Et dic vt in gl. põt dici, qõ illa generaliter & in
2 structu nature pcedit: & idẽ de naturalibus. † Querit gloss. qualiter ius publicũ cõsistat in sacris quã no. q; incipit, cõsistit ius publicũ. de quo habes text. in l. j. in j. respõ. ſ. de inter. seu extraor. actio. & plus, qz ecclesia põt vẽdicari p parochianũ ecclesie. de quo p gl. in l. iubemus. ſ. sane. de sacrosan. eccle. Et nota
* subtiliter q; qlibet põt cõqueri de iniuria * ipsi ecclesie facta, C. de epis. & cle. l. ſi qs in hoc genus, Itẽ dicitur hic, q; ius puatorũ est collectũ ex naturalib^b pceptis &c. † Quero qd discrepat ius priuatũ a iure naturali: dic vt in gl. Bul. de cu. eaz reprehẽdit, qz cũ ius naturale sit cõmune omnib^b animalib^b & bruttis & ceteris, nõ ꝓsideratur de locupletatis, & ideo dicũt ipsi in educatiõe filiorũ q; cõtigit in bruttis, &c. † Quarto † qd
4 de illicitis cõuẽtionib^b, nunqd sint de iure naturali? Et gl. videt velle q; sic, Si intelligas naturali, i. a iure diuino, dic qõ nõ. Si vo intelligas de eo de q; loquit^r text. noster, dic, q; sic, qz primus animi nõ est in ptate nostra a natura, non tñ actu, secundum gl. Sed quero, nunquid naturaliter inducamur ad peccã
5 dum? text. est in aut. de test. ſ. pe. col. vij. Quero extra † gl. nũ
* quid matrimoniũ sit de iure naturali, vel gentiũ vel ciuili? Et videtur q; sit de iure naturali. Itẽ de iure gẽtiũ, qz consensus & coitus & similia, sunt de iure gẽtiũ, vt l. consensu. de ac. & obli. Item videt, q; sit de iure vtriusq;, & de iure naturali & diuino, per ordinationem a iure gentiũ propter confirmationez, & propter formã tradituã a iure ciuili, cũ ipso iure sint pro ohibite certe nuptie illicite, vt ſ. de ritu nup. & Jnſti. de nup. in prin. & hoc
6 approbat Bul. de Lu. Quero vtrũ educatio parẽtum sit de iure naturali? Et videt q; sic, propter idẽtitatẽ rõnis. Cõtrariũ determinat Hul. hic, q; imo est cõtra ordinẽ nature, & ex accidẽti pcedit, vt ſ. de lib. agno. l. ſi qs a liberis. ſ. ſi vel parens. Vel põt dici, q; hoc nõ sit de iure naturali, & tamen ius naturale est, vt bñ faciẽti bñfaciam^b, vt ſ. de petiti. hered. l. sed & ſi le-
b ge. ſ. cõsuluit. Ultimo iducit Bul.^b de Lu. ad ſſtionẽ, † cũ
7 dicit q; ius publicũ cõsistit in sacerdotibus &c. quod sacerdos
c sit persona publica. ^c Unde ꝓ quo nunquid sacerdos possit stipulari alteri. ^b Videtur q; sic, qz est psona publica, ^c vt hic col-
d ligitur, & sicut seruus publicus, videt alteri stipulari posse, ita

presby.

presbyter. De seruo, habes ff. de ac. op. l. non aliter. ℙro hoc, tex. in aut. q. mod. nat. effi. legi. §. quātū. lꝫ quidā dicāt q̄ ille §. loquit de scriptura priuata, tñ nō est verū, q̄ de publica logꝫtur qꝫ paret, q̄ ponit i instrumētis dies ꝛ cōsul. q̄ i scriptura ꝑuata nō regrit, vt ff. de pu. l. cū tabernā. §. fi, ℐté facit, C. de his qui in eccle. ma. l. j. ℑn contrarium videtur: q̄ certe sunt persone que possunt alteri stipulari, que ponūt i stri, de inuti. stipula. §. si quis alij. Sed sacerdos nō est de illis, ergo ꝛc. Sol. dico q̄ aut sacerdos stipulat i casu ad eū pertinente, vt si ꝑsuras quis promittit sacerdoti restituere nomine omniū quoꝝ interest, ꝛ valeret. tex. est i c. quāquā. extra de vsuris. lib. vj, ꝛ sic possunt i telligi, primo loco alle. Aut stipulat in casu non pertinenti ad eū ꝛ non valet: vt in sō loco alleg. ꝛ vide Jo. An. in d. c. quan

g quam. † Sed numqd sacerdos possit esse tabellio? ¶ A ide text,

f extra ne cler, vel mona. c. sicut. ꝛ qꝫ ibi no. ꝛ i Spe. de fide instr, §. restat. ver, quid si tabellio. Et ad id q̄ dicit, an per tabellionē q̄ratur actio, pōt poni exemplum, ℊ si aliquis cōfitetur sacerdoti quod habet centū, que fuerunt Sempronij: ꝛ sacerdos non vult aliter eum absoluere, nisi promittat sibi, q̄ illa centuꝫ

h restituat Sempronio, an ex ꝓmissione q̄rat Sempronio actio. ¶ Et tenet Bul. quod sic, vt dixi, ꝛ idem in simili, vt ponit in seruis. hoc modo tenet Bul. ℙro hac opinione de hac stipulatione qualiter per publicam personam queratur, dicam in l. non aliter. ff. de adopt.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Sit publica. Et quot modis sumatur ius publicū, vide Bal. i l. j. C. de sacrof. eccl. ꝛ ibi ēt Bar. ꝛ Bal. i l. j. ff. so. ma.

⁂ CLAV. Conqueri de iniuria. A ide ad hoc, quod notabiliter decidit Bal. in c. gratū, ad finem. de offic. delegat.

⁂ CLAV. De iure naturali. A ide quot modis dicatur ius naturale per Fely. in c. cum inter. de excep.

b POMA. ¶ Ultimo inducit Bul. Quod publica vtilitas cōstitit in sacerdotibus, vide que inferat Oldra. consi. xcvij. ꝛ cōsi. ci. ꝛ Panor. cōsi. lxxxj. vltimo dubio, ꝛ aliqd ꝑ Fely. in c. ex parte de test. ꝛ c. cū olim. eo. ti. Bar. cōsi. j. sub prima distinctione.

c ¶ P. PAVP. ¶ Persona publica, An sacerdos notarius possit ascribere legatum suo monasterio, vide Ro. sing. cccxlvij. incip. tu scis. ꝛ Bard. consi. lxvij. vol. nij.

d POMA. ¶ Stipulari alteri. doctrina Bar. est communis, vt hic inquit Dec. cui adde Bal. i c. j. in §. iniuria. de pace iur. fir. de quo tamen vide hic Dec. ꝛ Panor. in consi. lxiij. volumine, ij. ꝛ d. ℙrepo. in c. ius publicum. j. distinctio.

e ALEX. ¶ Persona publica. ℙersona publica potest alteri stipulari, ꝛ sic presbyter si est persona publica, hoc pōt. Et qd sit persona publica, vide ꝑ Azo. in sum. C. de sacrosan. eccl. ꝛ in c. duditū. de conuer. cōiug. ꝛ Joā. And. in c. sicut, ne cle. vel mo. ꝛ hic adde Anto. in prin. decre. ꝑ Bald. hic, ꝛ per Angelum hic.

f ALEX. ¶ Tabellio. An sacerdos possit esse tabellio, vid Bartolum in l. seruus. infra de test. ꝛ dicit Joan. andreas in dicto c. sicut qꝫ potest facere testamentum. facit qꝫ habetur in cap. relatū. ꝛ in c. cum esses. de testamē. ꝛ vide que dixi post Bald. hic. ¶ Adde ertā post Jasonē dū ponit q̄ sacerdotes sunt ptes reip. Oldr. cōsi. lxxij. ꝛ an clericus possit esse tabellio, vide Bal. consi. ccc. iij. lib. vbi voluit q̄ clericus damnatus de falso ꝛ priuatus officio tabellionatus, nō possit restitui per episcopū vnquārum etiam tangit, an valeat statutum, qꝫ mulier nō possit contrahere matrimonium sine consensu patris vel fratris. Dej. vide ℙet. de anc. consi. xx. de secundo Cal. consi. cccxxix. ij. lib. ꝛ vide quod voluit Oldr. consi. xvj. ꝛ quo ad limitationē de sacerdote parochiali, vide quosdam consi. Baspar. de Cal. i ter consi. Bal. xxv. j. libro.

g AND. BARB. ¶ Potest poni exemplum. Dic qꝫ sic nisi i causa matrimonij. glossa est singularis. in c. tua nos, extra. de sponsalibus.

h ALEX. ¶ Querat Sempronio actio. Adde c. si qs. ꝑmittat cerdoti in cōfessione, restituere vsuras vel aliud cuidā tertio, illi tertio acquiritur actio: facit quod in simili no. Bar. i l. si tibi. §. quedā. ff. de pac. per Guid. de Suza in l. cū clericis. C. de epis. ꝛ cler. bene facit quod notat Bal. in l. rationes. ad finē. C. de probat, ꝛ vide Joan. and. ad Spec. de istr. edi. §. nunc aliqua. in versi. item pone ꝛc.

a **§. Jus gentium.** ℙo. ex isto §. ꝛ l. seq. qꝫ qs

b obedire, debet sue patrie siue ꝓuicie vt dicit Caro. ℙugna pro patria, ꝛ sic cuilibet de patria permissa est defensio patrie sue, tanquam ad se pertinētis.

ADDITIONES.

a AND. BARBA. ¶ Jus gētū. ad illud qꝫ hic tāgit, vide casuꝫ in l. minime. ff. de reli. ꝛ vide gl. ibi restringentem illum, text. de quo Fulg. hic.

b POMA. ¶ Obedire, A ide qd ex isto tex. inferat Raph. Cu. con-

sil. lxxxij. ꝛ Barb. cōsi. lvi. i j. vo. ꝛ cōsi. xliij. in ij. vol. vide i l. clues. C. de icolis. lib. x. ꝛ alle. per Bar. in l. neqꝫ. §. j. ff. de test. mi.

LEX SECVNDA.

1 ☞ ℙarendum cui sit magis, an parentibus, an patrie.

Veluti. Oppo. qꝫ religio erga Deum consistit in sacris, ergo debuit poni sub iure diuino siue publico, ꝛ tñ ponit sub iure priuato, vt hic vides. Sol. vt in gl. que incipit, sed nonne ꝛc. ꝛ vltima opi est per Jac. approbata, sed prima opi. videtur esse melioꝛ, quia si vere ius publicum consistit in sacris. §. ius publicū. in l. j. ff. eod. ita ius priuatum potest in sacris cōsistere, quia ius nō

a prohibet, ꝛ forma q.ª quam formant hic Odoffre. ꝛ Fran. Acc.

1 videlicet † cui sit parendum potius an parenti, an reipublice, ¶

b videlicet aut pater committit illicitum contra rempublicam aut nō, ꝛ aut sunt i pari necessitate, aut nō, ꝛ forte ista necessitas parentū dꝫ differri ꝑ iura que possunt pro ista parte allegari.

ADDITONES.

a AND. BARB. ¶ Et forma questio. sed quid si pater ꝛ patria simul mandant licitū, cui magis tenemur parere? A idet qꝫ patri, sed tex. videt ꝓbare qꝫ patrie l. militē. C. de ꝓcu. Forte, potest colligi solutio ex l, postliminium. §. filius. ff. de capti, ꝛ posti. reuer.

P. P A V. P. ¶ A ide Jason. in l. litem. C. de procur.

b ALEX. ¶ An reipublice. Cui ꝺbeam⁹ poti⁹ parere, an patrie an parētib⁹. adde qꝫ Bal. in l. qui necessario. C. de aduo. diuer. in. dicit q̄ aduocar⁹ debet potius aduocare ꝑ patria quā ꝑ patre, per l. postliminium. §. filius. de capti. Tu adde tex. in l. pe. ꝛ fi. ꝛ ibi no. ff. de postu. per Spec. in tit. de aduo. §. j. verū. quid si pater. ꝛ ver. sed nunquid clericus, ꝛ versi. sed nunquid potest quis, ꝛ adde q̄ si ciuis de relinquat ciuitatē periclitātē, perdit ius ciuitatis, secundū Bal. per illū tex. in l. ij. C. de infan. expo. ꝛ de q. hic formata, vide hic. Ang. in l. progi. §. fi.

LEX TERTIA.

1 ☞ Bannitι nostri temporis non possunt de iure communi offendi impune.

2 Bannitorum in bonis potest damnum impune dari.

A nn inferri alicui quando liceat, ꝛ quādo liceat, se defendere,

4 Bannitus, qui ex forma statuti potest offendi, si se defendendo occidit punitur ꝛ iterum est banniendus.

Filius aut seruus non possunt percutere patrem aut dominū ipsos verberantem.

Iniuria omnis que fit a parente vsque ad septimum gradum non presumitur animo iniuriandi facta.

5 Defensio quādo sit de iure gentium, ꝛ quādo de iure naturali.

Defendere se non licet contra dormientem, vel mente captum.

Copula, ꝛ, in d. spositionibus legalib⁹, ponitur pro puncto ora-

6 tionis separate.

7. Offensio quando sit licita pro defensione rerum.

Defensione alterius causa quando liceat alium offendere.

Filius vel seruus non tenetur in atrocionibus obedire patri vel domino.

8 Defendere alium quando quis cogatur.

Gl. Authoritas est maioꝛ, quam sit authoritas Dyn. ꝛ Jaco. Butr.

9 Defensio moderata que dicatur.

10 Insultatus quando teneatur fugere, ꝛ se non defendere.

a **Vtvim.** Queritur hic an mihi liceat me defendere ª dicit q̄ sic, ꝛ hoc est i quibusdā animalibus, sꝫ lex vult inducere quo iure. Dic qꝫ est de iure gētiū, sed in animalibus est de iure naturali. ꝛ ideo cum tractatum sit ē. de iuregentiuꝫ, non cōtinuat ab eo. Et ratio est, q̄ illud est licitū, cuius ℨnum est illicitū, sed licitū est vt homo fraternizet cū alio, ꝛ alius cū alio, ergo ℨnū est nefas. Et si contrarium nefas esset, ergo fas esset resistere. ℙro no. q̄ si quis ob tutelā sui corꝓris fecerit, iure fecisse videtur. Item no. q̄ defensio contra iniuriaꝫ propulsandam, videtur in

1 ducta de iuregentium scilicet quia licitū, qꝫ facit † ad quepio.

b ¶ Ñ quid de iure communi liceat nostros bānitos offendere. ¶

c ℙro hoc facit, quia banniti nostri temporis equiparant deꝑ-

d portatis, vt est gl. ꝺin §. relegati. Insti. quib⁹ modis ius patr. pote. solui. Sꝫ ego video quod deportati non perdunt ea que sunt iuris gentū, licet perdant ea que sunt iuris ciuilis, vt in l. q dā sum. ff. de pe. ꝛ l. j. C. de hꝫdi. nstituendi. Sed si hoc est, hic est eis reseruata defensio, ergo est illicita defensio. ℑn contrariū vꝫ facere l. ij. §. transfugas. ff. ad l. Com. de sica. vbi dicit, qꝫ ille qui trāstulit se apud hostes, de iure cōi potest occidi. ℑtez qꝫ induco aliter ꝛ etiā⁹, vt dixi in l. amissione. §. fi. ff. de ca. dimit. qꝫ nil aliud sunt bānīti nisi hostes ciuitatis sue. Et si nobis lꝫ occidere trāsfugas ad hostes, multo magꝫ ipos hostes. Sꝫ ego dico, q̄ de iure cōi nō lꝫ, qꝫ sunt due cōnes, qꝫ alis ē dicere, nūqd

bānitus possit occidi: aliud' est dicere nunqd eo ipso q̄ est bannit' lex possit inducere occisiōnē, z hec nō est qō mea, sed pma, z dico q̄ nō obst. ſ. ille: qz ibi est casus specialissimus ꝓpter maximū preiudiciū qō infertur ꝓpter reuelationē secretorum, z similium. Est † tñ verū, q̄ alibi gl. voluit dicere, q̄ in rebus eorū possit dānū impune dari: [e] vt in gl. in z. col. de pace tenen. ca. j. ſ. si qs alium. in ti. de mili. vasal. gl. ſi. que gl. ad istā q. est valde no. qz illa signāter posuit, q̄ in bonis eorū dānū dari possit non autē dixit in persona. Item dz hic [f] q̄ vim vi lz repellere. Cōtra: qz dz adhiberi cū moderamine, q̄ culpa careat l. scēriā. ſ. q cū aliter. ad l. aquil, z l. j. C. vī vi. Sol. glo. Ego dico, q̄ existente iure gētiū antēq̄ superueniret ius ciuile, concedebat ista defensio, superuenīē s vero ius ciuile moderauit hoc, z bñ.

3 ¶ † Op. ad hāc l. q̄ lex. dicit, q̄ nō lz alicui se defendere, imo dz q̄ sibi inferē equo animo tolerare, vt l. q restituere. ſ. de rei vē. z l. ſi qs iussus. ſ. ne vis fiat ei, vbi ab executiōe facta p vim, non lz se defendere. Solutio. Interdū inferē violēcia a priuato, interdū a publica ꝑsona vt est executor. ℙ Imo casu log'tur hec lex si a publica persona: tunc log'tur 3ria Sed ad hāc solutionē

g aduerte: [g] qz gl. alibi valde bñ distinguit in l. nō vī. ſ. q̄ iussu. ſ. de reg. iur. Dy. in c. q̄ qs mandato. in eo. tit. in vj, de quo vide ibi per eos, z recita hic illā distinctionē qz nō addo aliq̄. Itē opponit z videtur q̄ hec solu. nō possit stare: qz vī ēt q̄ a priuato illata iniuria nō posset repelli, vt l. extat. ſ. q̄ met. cau, z l. iūs. ſ. ad l. aqui. Sol, z no. qz aut inferē vis a priuato licite, aut illicite. Si licite, z tūc dico q̄ nō liceat vim inferre, z ita loquūtur 3tia. Si vō ifertur illicite, tūc licet defendere, vt hic l. j. C.

h vnde vi. Que solu. [h] determinat q̄stionem, q̄ † si aliquis offen

4 dat bānitū quē licet ex forma statuti offendere, q̄ si bannit' ad sui defensionē occidit ipsum, nunqd bannit' debet puniri. Et

i dicit ista sol. q̄ sic: [i] qz vbi est iusta offensio, ibi reprobata est defensio: vt in hac solutiōe, z sic est in ꝓposito. Ex quo dico q̄ est iterū bānicndus: vel si capitur iterū puniēdus. Quod voluit sentire gl. in l. j. C. qū. lic. fine iud. z ibi gl. lz nō multū clare, ad b

k facit. [k] si queri si filius verberaret patrē vel seruus dominū q̄ eū percuteret ex haceadē sol. possumus dicere, q̄ non lz filio vt seruo recalcitrare in patrē vel in dominū se defendēdo, cuz pater possit licite offendere filiuz, vel dominus seruum: vt in l. iūs. z iūs. C. de patria pōt. z de emenda. ser. z ꝓpin. per totum. Ad q̄ etiam facit: qz licet licita sit ista talis offensio, adeo q̄ defendi non possit: qz fit per patrem z dominū, q̄ no. gl. in l. vestē. de iniur. z ibi gl. sentit q̄ omnis iniuria que fit a parente vsq; ad septimū gradū nō ꝓsumit animo inferendi iniuriā: ergo nō pōt dici nisi licita. Ad hoc posset induci glo. in l. j. ſ. de ficar. in quadam solu. ibi posita, quā no. Sed tu opp. de eo. ti. de patri. ff. z C. vbi sunt persone ita coniuncte, vt pater z filius: z tñ ibi nō cessat pena ullius ti. imo atrocioꝛi pena punīūtur. Sol. verū est in criminibus atrocissimis: qz cessat illa ꝓsumptio, in alijs nō cessat ꝓsumptio: vt gl. pe. l. nostre z similes. Et sic fa

cit p q̄stiōe prima, nunqd liceat offendere bannitum impune.

5 ¶ Opponit, 8z hic † q̄ iure gētiū hoc venit, imo iure naturali vt l. j. ſ. cū arietes. ſ. si quadrup. pau. fe. di. gl. videtur voluisse soluere, licet succincte z nō clare. q̄ aut loquimur de vi iniuriosa: z ista est quā licet iure gētiū ꝓpulsare p aliā vim: vt hac l. Aut loqmur de vi nō iniuriosa: z tūc illā talē vim posset' ꝓpulsare, cōpetit eīm iure nature: z sic loquimur d. l. j. ſ. cū arietes. in cōtrariū alle. quasi velit dicere q̄ animal, q̄ sensu careat, vt aries z similes nō dicitur iniuriā facere vel recipere: qz nō habet animū, ex quo animo causatur iniuria l. j. in pri. si quadrupau. fe. di. Quā sol. no. qz p eā videt restringi effect' huius legis: qz z si nō licet per hanc legē ꝓpulsare iniuriā, z vim z iniuriosum factū p illū q̄ nō hz animū, ergo sequit q̄ si ab eo q̄ est mēte capt', vel ab eo q̄ dormit inferat vis, nos nō possum' nos

l defendere: [l] vt erat dā ℙisanus q̄ se armabat de nocte, z ibat p ciuitatē cātando. Et ideo gl. quātū ad istud minus stricte p trāsiuit. Et ideo dico q̄ si q̄ramus, nūquid etiā vim non iniuriosam licet repellere z defendere? Dico q̄ sic, z hoc sentit hic ter. coniūgendo vim z iniuriā copulatiue: qz vim habet ꝓpulsare sine iniuria dic ad 3tiū q̄ ꝓpulsare vim, etiam iniuriosam vel non est de iure naturali, vt d. l. j. ſ. cū arietes. Sed propulsare cū moderamine inculpate tutele. est de iure gētium z solū gentes humane vtunt. Itē si q̄ramus an iure nature possit resistentia fieri, dico q̄ sic: vt d. ſ. cū arietes. Sed q̄ illud discernatur illo iure naturali, qō quidē cōuenit animalibus brutis, absit a seculo: qō hec animalia bruta discernāt. Sed tu dicis q̄ hic textus videt facere in oppositū. qz copulatiua coniūctio requirit vtrūq; verū: vt l. si heredi plures. ſ. de cōdi. instī. Solu. In dispositionibus legalibus illa talis copulatiua, ponit ꝓ pūcto oratiōis separate: vt l. j. ſ. de his q̄ no. ifa. z ibi de hac materia dicem': qz est lōga materia. Ita dico esse i ꝓposito, q̄ est

vim repellere licet z iniuriam. Ad quod adde q̄ no. gl. in c. j. de

m homi. in cle. ¶ Querit [m] gl. † video, q̄ lz me defendere ad tui-

6 tionē corꝑis, sed an etiā ad tuitionē rerū. Videt dicere qō sic. Cui videtur cōcedare q̄ habes in l. iūs. ſ. eus igitur. ſ. de vi z vi arma. z l. cū fundū. eo. ti. qz nedum permittitur resistentia vt vim repellam, verū etiam violentiā ex interuallo, vt ibi no. z l. j. ſ. vim. e. ti. Que violentia circa rem, pōt multipliciter cō

mitti: qz interdū cōmittitur violentia turbatiua, z cōtra illam lz resistere, vt l. si seruus. in fi. ſ. de acq. rer. do. Interdū cōmittit violēcia ablatiua: z tūc dic, vt l. furē. ſ. de fic. z l. iūs. ad l. Agl. Interdū fit violentia edificādo, vel huiusmodi: z tūc licet resistere mea auctoritate, vt no. in l. quēadmodū. ſ. ad le. Aqui. z l. si alius. ſ. j. ſ. q̄ vi aut clā. z l. de pupillo. ſ. memīsse. ſ. de ope.

n no. nun." Querit [n] gl. † qd de offensis alterius, nunqd licet ob

7 defensionē alterius vim inferre: dicit gl. q̄ est cōsideranda affectio. Que sol. videtur valde determinate posita: qz videtur & offensio facta est consanguineis vel similibus: qz quādo fit iniuria vni cōsanguineo, videt facta alteri: vt l. lex Cornelia. ſ. de iniurijs. Ad q̄ facit l. j. ū. z iū. ſ. de lib. cau. Et hoc est q̄ glos. alibi sentire volūt in l. vnica. C. de rap. vir. quā no. vbi loquit in cognato. ℙotuit enim gl. moueri hac cōsideratione: qz tex. dicit, ob tutelā sui corꝑis, sed dū fit iniuria filio, fit patri l. j. ſ. de iniu. Itē si fiat vxori, videt facta viro: vt ea. l. ergo facit ad tutelā sui corꝑis, defendēdo vxorē. Itē si fit consanguineis, videt

o facta sibi [o] vt d. l. lex Cornelia. Ergo ad suū corꝑus. Ego teneo q̄ ēt i alijs extraneis, qz determinatū est a lege, qō licet ꝓ tutela rerum suarum, ergo multo fortius ꝓ corꝑore tuēdo. arg. l. sanctimus, in fi. C. de sacrosan. eccl. Itē video q̄ ad tutelā rerū suarum potest cōuocare vicinos: vt l. iūs. z l. cū fundum. de vi z vi arma. ſ. z quod hic dicitur sui corꝑoris, subaudi marime. Et rationes que me mouēt supradicte sunt euidentes: vt supra dixi. cui q̄stioni adde q̄ no. in c. j. extra de homi. in cle. Ad quod posset etiam induci l. Graccb'. C. de adulte. nisi tu respōdeas, quod ibi loquitur in filijs: tamen nihil valet: qz in atrocioꝛibus

p non tenentur filij vel serui obedire parentibus [p], vel dominis l. liber homo, ad l. Aquil. Sed pōt euadi illa lex: qz q. nā querit qñ sine aliquo mādato posset fieri, lz ibi loquit cuz mādato ꝓpter hāc diuersitatē, ista gl. nō attēdaut dicere, z ideo est cōsilium vt facias tibi mādare ab illo ꝓpter opin. cuitādas, z hoc quādo es in practica. Et hāc opi. sequitur ℙet. z Jac. in l. j. C. vnde vi. z Bul. hic, lz non eo modo, qz leges quas allegauit,

8 nō allegāt. † Sed q̄ro, nūquid cogat [q] defendere? Que qō sa-

q tis differt a prima, z ista qō mouet p gl. i l. culpa caret. de regu. iu. z Dy. in l. j. ſ. ad Sylla. z in c. nō est sine culpa. extra de regu. iur. in vj. Et videtur velle, q̄ in qbusdā magis cōuictis teneat

r omnino defendere, nedū [r] qō posset, nitrū firmare hāc opi. argumento satis pulchro. quo vtebat Ja. Bu. qz vbicunq; qs teneat aliquid gratis facere, z ꝓ id faciendo accipit pecuniā, videt turpiter accipere z tenet, vt no. in l. idē z si. de cōdi. ob turpem cau. Sed alia lex dicit, q̄ ꝓ defensione alicui' alterius licet accipere pecuniā ergo non turpiter facere videtur, vt l. metum. ſ. sed lz. ſ. quod metus cau. z sic non tenet facere qz non turpi-

s ter accipit, z sic non tenetur. [s] Ista op. videtur mulcere aures dientium. Sed dico q̄ est gl. q̄ hoc ad literā dicit, z eas dem leges allegat, z eius ar. facit in c. quāte. extra de sen. excō. cuius

t auctoritas est maioꝛ [t] quam ipsoꝛū opi. z facit extra de sentēt. excō. c. dilectio. li. vj. z in hoc Canoniste loquūtur magis late.

9 ¶ † Quero quomodo versat' [v] aliq̄s cū moderamine? Circa

v q̄ gl. in l. j. C. vnde vi. z Moderni ibidē, z vbiq; videntur velle, q̄ vbi aliter pertransire nō posset &c. Et primo gl. dicit. quod moderamen est, vt qualis est offensio, talem faciat defensionem: sed veritas est ista, quod posset esse pugillus tuus peioꝛ cū pugno, z peius facere quam alius cum ense, vt fuit quidam ℙisanus. Et ideo dico, q̄ veritas est ista, qz tunc dicitur moderata defensio quādo aliter nō potest euadi, z sic equalis defensiōis, cum non potest euadi, quin tu, recipias offensionem, Itē ad maioꝛē cautelā debes clamare succurrite, vel occurrite. vt docet gl. in l. iūs. ſ. ad leg. Aquiliam. z in l. furem nocturnum. ſ. de fica.

10 Itē q̄ro † quid si poteras fugere z non fugis, dico q̄ si tu es

g ℙerfunus qui times verecundiā, q̄ optime potes, vsq; ad actum occisionis: qz est magna offensa, z est verecundia, sed in illo q̄ nō timet verecundiā, vt est Florentinus in quo nō est verecundia, dico q̄ si non fugit (q̄ tarde euenit) punitur. Et hanc opi. ponit Dy. in l. j. C. vnde vi. Et vide qō ibi no.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Defendere. Et quādo licita sit defensio, z quādo in

reb' z ꝑsonis. adde bonā gl. i c. significasti. el ū, de homicidio. P. PAV. P. ¶ Circa istā materiā an licitū sit vim vi repellere. nedū per se, sed per aliū, vide tex. in l. cū fundū. ſ. quesitū. ff. de vi z vi ar. z generaliter, an vindicta a iure permissa possit p aliū

expedi

expediri, vide Alex. in l.si cum dotē .ff. transfrediamur .ff. solu. matri. Item vide pro declaratione regule, q defensio tolli non possit Bart. in l. de exceptionis facultas in princip. C. de iure fisci. lib. x. Item q exceptio innocentie tolli non possit, vide Joā. de Anania ad sf. iij. Item in materia, an ꝛ qñ citatio ꝛ defensio tolli possit vide Fel. in c. cū olim. de re iud. ꝛ in c. dilecti. extra de exceptio. ꝛ in c. ex parte el ij. de offi. deleg. ꝛ ibi late pontan, ꝛ qñ excedens modū inculpate tutele, debeat puniri, ꝛ an de toto, vel de tanto. Item quod si ex duob⁹ simul rixantib. vnus sit robustior altero, robustior psumitur iuste esse. vide Fel. in c. j. extra de treuga ꝛ pace. item no. q non dō quis incipere iram, qui aliquid facit per iram, sed ille qui ad se aliū prouocat. item Bal. in c. domino guerram. in princip. hic fini. lex Contra. Item circa istam materiam vim vi etc. ꝛ de moderamine inculpate tutele vide que habes ad Bart. in l. j. C. unde vi. item q vbi committitur violentia in aliquem lege permittente, non sit licita resistentia vide Pau. de cast. con. exciū. Item q propulsio personalis sit licita, etiam pro cōseruatione rerum dummodo essent possesse, vide Felin. in c. verum. de foro competenti.

b POMA. Nūquid de iure cōi, ꝛc. Vide aliqua per Pau. de ca. in l. raptores. C. de episc. ꝛ cleri. plene per Fel. in c. que in eccle siarum. de ꝛstit. Pau. de cast. in l. addictos. C. de epi audi ꝛ aliquid p Fel. in c. ad nostram de probatio. ꝛ vide Lepo. cōsi. xli. ꝛ cōsi. i. Bar. ꝙsi. clxxxj. Barb. cōsi. xlviij vol. ij. Adde etiā Bal. in l. cuz mulier. ff. sol. matri. ꝛ in l. j. C. de here. insti. ꝛ vtrū vindicta sit licita, vide Nicolaū de Lyra. ad Matt. vii. in prin. ꝛ Barb. consi. xlvj. ij. volumi. ꝛ Prepositū. c. consuetudo. j. distinctione.

c ALEX. Bannitos offendere. An liceat bānitos offendere, vide Bal. in l. j. C. de hered. insti. Adde post Jas. an valeat statutū q bānitus possit impune offendi. Ange. ꝙsi. cclxxvij. Bal. cōsi. civ. lib. Bar. in tracta. bannitorū. vñ. sed quero. Et an statutū pmittens offendere, videat pmittere occidere, vide Bal. allegato cōsilio. ꝛ Pau. de cast. consi. cxxiij. incipien. licet ista.

d AND. BARB. Ut est gl. Et ullā gl nō teneas, q nō est vera. vide Joā. And. in Spe. titu. de cess. act. vbi ea reprehendit.

e ALEX. Dannum impune dari. Potest dari dānum in bonis bannitor. ad qs no. gl. in simili in c. vnico in fi. de milit. vas. qui contu. eit. i verb. depredare. Et ibi vide Bal. qui ibi subdit q valet etiam statutum, dans licentiā predandi, vide que dixi. in l. ij. de requiren. reis. ꝛ qs no. Ang. in l. in suis, de libe. ꝛ posthu. ꝛ Bald. in l. oēs. C. si cōtra ius vel vti. publi. ꝛ Bar. in tract. qui sint rebelles. in versi. rebellando. ꝛ est verum ipsis viuis, nō autem mortuis secundum Sal. in l. qui sepulchra. C. de sepul. vio. ꝛ ter. in l. diuus de bo. dam.

f AND. BARB. Item dicitur hic. An liceat resistere officiali vide Bal. in l. addictos. C. de epis. audi. ꝛ quod no. in l. prohibitum. C. de iure fisci. lib. x.

g ALEX. Aduerte. Vide que dixi in l. j. in fi. C. quo. appel. ꝛ est ter. ꝛ ibi doct. in Cam iudices. C. de appel. Bene facit quod no. Bar. in l. vis eius. C. de pbatio. plene per Pau de Lea. in cōmento rub. de restit. spolia. in anti. quis. ꝛ qs no. Bal. in l. sed etiamendi. ff. item si quis. j. ne quis eum qui in ius vocat. est vi eripi. ꝛ Ang. ꝛ Fulgo. in l. j. in prin. eo tit. per Ly. in l. j. in fi. C. unde vi. ꝛ ibi Bal. ꝛ Ang. in l. iij. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.

h AND. BARB. Que sol. Vide Bal. hic. ꝛ tene mēti contrariū videlicet q non posset puniri nisi forte hoc fecisset propter vtilitatem publicam, sed si propter odium, non. vide tu hic Raph. hoc sequentem, ꝛ responde ad l. j. ff. de his qui mor. sibi consci. q ꝛ ibi non constabat de delicto.

i ALEX. Quod sic. Et sic videtur, q valeat statutū, q non liceat bānito se defendere. contrarium tenuit Bar. in l. cum mulier viri lenocinio. j. soluto matri. latius Bart. in l. defensionis facultas. C. de iure fisci. lib. x. p Bal. in l. omnes. C. si contra ius vel vtili. Adde q Pau. de ea. dicit consi. cxciij quod non solum, licet occidere bannitum sed affines ꝛ amicos, pro eo se defensionī opponentes, ꝛ vide Bal. consi. cv. j lib.

k AND. BARBA. Ad hoc facit ꝛ no. vnum, q si est iniuria illata filie, potest pater filiā vindicare licet hic Cyn. ponat duas opi. Inno. in c. si vero. de sen. excom. Vide elegantem casum in l. j. ff. item diuus. j. de sica. quod est nota. dignus secundū Ang. Et adde Hostien. cap. extra de consuetu. ꝛ Joā. And in Spe. de constit. in addit.

l ALEX. Defendere. An possumus nos defendere aduersus mente captos vel dormientes nobis vim inferentes per Bald. in repetitio. l. j. C. unde vi.

m P.PAV.P. Querit glo. vide Alex. in consi. cclxxxiij.

n ALEX. Vim inferre. Adde Bal. l. raptores. C. de epi. ꝛ cle. ꝛ in l. j. C. unde vi. ꝛ habes p Guido. de Suz. in d. l. raptores. ꝛ Flo. de sanc. Pe. in l. scientiā. j. ad l. Aqui. Ex opposito adde, q spurius potest defendere patrem, sin Bal. in l. cū acutissimi. C. de fidei com. vide Moder. in ca. suscepimus. de homi. Adde an spurius possit defendere patrem Bal. consi. viij.

o ALEX. Facta sibi. item adde Inn. in c. si vero, de sent. excom. el j. per Bar. in l. si quis in seruitute. in fi. ff. de fur. ꝛ casum in c. dilecto. de sentē. excom. in vi. ꝛ xxiij. q. iij. c. non inferenda. ꝛ ibi not. ꝛ no. in c. quanto. de sent. excom.

p ALEX. Obedire parētib⁹. Vide q̄liter filij vel serui teneant parere patri vel dño, adde q dixi in d. l liber hō. ad leg. Aqui.

q P.P.A.V.P. Nunquid cogatur. An aūt sciens aliquē velle cōmittere maleficium ℨ aliquem teneantur ei denunciare in foro conscientie, vide Pano. in c. j. circa fin. extra de restit. spo. vide etiam an quis teneatur aliquem defendere vel reuelare delictū in alium committendum ꝛ quomodo late dictum in c. j. de offic. deleg. in fi. d. l. vt vim. in vlti. q. vide Alex. consi. cix. volum. j.

r ALEX. Omnino defendere. Adde Bar. ꝛ q vbi dixi in d. l. me rū. ff. sed licet. Item fallit in filio ℨ patrez. l. vtrū. ff. de parricid.

s ALEX. Nō tenet. ꝛ adō Bar. l. i. pillū ter. ff. ℨ eo. ad Syl.

t POMA. Cuius authoritas est maior. De authoritate gl. vltra hic allegata per doct. adde Barb. ꝙsi. ꝛ. in vij. vol. vide Alex. ꝙsi. lvj. in viti. dub. ad fi. in ij. volu. Rapha. cu. ꝙsi. iiij. ꝛ ꝙsi. xlviij. ꝛ consi. xlv. ꝛ Old. consi. xlix. Alex. consi. xcix. vol. iiij. ꝛ ij eo. vol. ꝛ consi. lv eod. volu. ꝛ Prepo. c. domino sancto. in prin. l. dist. n. ꝛ in c. in canonicis. in prin. xix. distin. text. in ℨ item prætium. ibi validioribus. instit. de empt. ꝛ vendi. Abb. consi. lxxxv. inj. vol. Fel. in c. j. de constitu. vbi dicit q vbi nō est lex, sufficit allegare dicta doctorū. Fel. in c. fi. de ꝛstitu. Lepo. consi. lxxij. Barb. consi. j. vbi pulchre de authoritate glosse. ꝛ ℨ. xx. inj. vol. Fel. in c. j. de re iudi. Barb cōsi. vij in ij. vol. ꝛ aliquid ꝙsi. ix. e. vol. ꝛ ℨ. xix. ꝛ ℨ. xxvij. ꝛ ℨ. xxxv. ꝛ ℨ. lij. ꝛ ℨ. lvij. ꝛ vide Prepo. li. ℨ. ij eodo. j. d. ff. ꝛ c. responsa prudentum. ff. dist. Pano. in c. cum venissent. de iudi. ꝛ in c. prudentiam. de offi. delega. in iij. notabili. Imo. consil. lxxviij. ꝛ consi. cxl. incipien. perspectis. in iij. volu. Vide etiam Ferrarium in cautelis suis, vltra Lepo. in cautela. xvij. vbi infinitas doctorum sententias pro glosse authoritate conglomerat. Jac. Bur. in l. j. C. qui pro sua iurisdi. Pan. in c. edoceri. de rescrip. Paul. de cast. consi. clxx. incip. cum tempore contractus. Soli. in l. j. C. de pact. Bald. in c. contingit. de do. ꝛ contu. Franc. de curte consi. xlij. inci. quia inquit. Bald. in consi. clxij. inci. antiquissima ꝛ notabilis in v. volu.

v POMA. Quomodo verfatur. Adde an excedens moderamē puniatur tunc pena a lege statuta in totum vel tū de excessu, vide Alex. consil. cxl. in ij. volu. ꝛ xvij in fi. in ij. volu. Lepo. cōsil. i. vide multa per Fel. in c. dilecti filij. de excep. Lepo. consi. xvij.

x ALEX. Unde vi. Et tibi vī tenere ℨ Bar. sed cum Bar. hic concordat Bal. in c. j. in prin. de pace tenen. allegat Cyn. in addi tio. l. si ex plagis. ꝛ in l. sciētiam ad l. Aqui. ꝛ Aut. in c. olim. el j. de restitu. spolia. per Inno. in c. suscepimus. de homicidio.

✻ Item quero. Aduerte q allegantes Bartolum hic in hac l. vt vim. sibi contrarium cum dixerit in l. j. C. unde vi. persona vilis insultata habens facultatē fugiendi, ꝛ nō aufugiat, ꝛ se defendendo occidat insultorem, q non debeat puniri. ꝛ tū hic contrarium teneat tales non bene intellexerūt Bart. eo q in hac l. vt vim. se refert ad no. per eū in d. l. j. Et melius dic q in hac l. distinguit in illo qui timet ve recundiam, vt ille non puniatur. Ita intelligitur in d. l. j. Si autē non timet, procedat q dixi in hac l. vt vim. Preterea in hac l. vt vim. non loquitur de persona vili, Pan. ita sensit in c. olim. el j. de restitu. spo. sed opi. illā q indistincte non teneatur fugere, tenet Jas. in d. l. vt vim. quā probat multis authoritatibus, ꝛ bene. Adde quando aliquid dicatur fieri cum moderamine inculpate tutele, ꝛ an quis teneatur fugere, ꝛ qualiter restes debeāt deponere, q aliter occidens euadere non poterat, vide pulchre Bal. in cōsi. ccxj. iiij. lib. ꝛ quando ali quis excedit modum in vindicādo, qualiter debeat puniri, vide Pau. de cast. consi. cxcix. cum sequen.

LEX OVARTA.

1 Pacto inito quod res non exeat de manu emptoris, locando rem, non receditur a pacto.

Manumissiones. Bid. sup hoc verbo, vult dicere hoc insinuando disponit, vt detur libertas, q eam habet de iure naturali: sed vt libertas detegatur, ꝛ vt removeāt illa offuscatio, ꝛ ideo gl. exponit dispositionem in libertatem ꝛc. Et no. ter. qui dixit, q manumisso est data libertatis, quo hoc predit. Aut ego manumissor do seruo libertatē meaz, ꝛ hoc est falsum, q̄z remaneret seruus, aut alienam, ꝛ tunc peius: q̄z nemo dat q̄d no hz, gl. tamen hic vult dicit data. i. detectio. In hac opi. videt fuisse Guar. Bul. removet opi. gl. ꝛ dicit q iste text. stat pro re. l. data: q̄z domeā libertatem, arg. allegatis. ff. ornatricibus. de le. iij. vbi p vigilationē, exercitiū augetur nō minuitur. Et non obstat q gl. dicit, q aliquando dominus q̄s non est

a

nostrū, vt in creditore quando creditor de volūtate debitoris dat vī ſ. fami. ercīſc. l. rē pignori. Item dō hic quod erat vnum genus hominum, z poſtea dicit tria genera. Cuius contrarium dicit hic tex. qz non ſunt quatuor. Sol. dic q illud vnum genus, computatur in numero iſtorū trium. q valet ad q. ſcz commodauit tibi duos equos, poſtea dixi: volo facere ita qō tu habeas tres equos a me, z ita factum eſt: quero quot poſſis petere? Et vī q quinque: qz duo z tria ſunt quinque. In contrarium vide tur, q tres tantum qz primi duo ſunt de numero trium, vt not.

1 in l. iij. de condi. inſti. ✝ Item inducit ad q. vendo tibi rē hoc pa
b cto ne exeat de manu tua, tu locaſti alteri, vtrum videatur re cedi a pacto? z videtur hic tex. q ſic. In contrariū eſt veritas: qz locatio non mutat dominium. vt ſ. locati. l. nō ſolet. facit ſ. de leg. iij. l. codicillis. ſ. inſtituto. z vide vt ibi. Et hoc poteſt in duci ad ſimilia, que poſſunt formari: z argumentari.

ADDITIONES.

a POMA. Et nō obſtat. Vide Imol. 9ſi. lxvj. in ij. dub. verſi. item inducit ad queſtionē. Vide etiam Barb. cōſi. lj. in primo volu.

b ALEX. ¶ Ne exeat. no. hic de pacto, q nō exeat manus tuas qd importet. bene facit. l. ſed eximendi. ſ. ne qs eum q in ius voc. eſt vi exi. in prin. Sed hic adde Bal. in l. ſi. C. de reb' alie. nō alie. z in l. ij. in ſi. C. de fideicommiſ. ¶ Adde poſt dīm z cōpatrioram meum, q non ſolum per illa verba relinquo filiū in cuſtodia matris ſue, mater eſt data tutrix, ſed nec ēt ſi dicat, relinquo vxorē meā dīaz z adminiſtratricē filio meo: vt voluit Bal. 9ſi. lē do ſup teſtamento cuiuſdā principis eius. conſi. cccxxix. iij. li. inquantū etiā ponit q manus exponat p10 dīnio. Adde q pulchre voluit Bal. 9ſi. cccxxiij. i. li. q ſi teſtator nullo alio inſtituto herede, dicat, pono omnia bōa mea in manib' Titij. q ppter hoc cēſetur heres inſtitutus Titius. Quo vero ad locationes prelatorū, ſi fiāt ad nouennū cū pacto de renouādo, an valeāt, vide Bal. 9ſi. cccxxij. iij. lib. z ibi qd ſi Prelatus locauit ad cēt tum annos, an valeat in nouem. z p Bar. 9ſi. clviij. vbi etiā ſtante ſtatu. q rector ecclie nō poſſit locare vltra quinquēnū, z caſu aliquo venerit ad cōpromiſſum, z arbiter laudauit q locare rūt p10 ſex annis, an ſaltē valeat in quinq; inquantū etiā in fine ponit, quis ſit colonus, quis aſcriptitius, vide an nepotes nati ex filijs aſcriptitijs ſint aſcripticij. Ro. conſi. ccclv. Et ad q. Bar. hic vide Bar. Soc. in c. j. in iij. no. de libe. obl.

LEX V.

1 Dictio, ex, denotat principium temporis.
2 Bella que oriuntur iure gentium.
3 Bella licita que ſint.
4 Pronunciarum diuiſio, z dominiorum eſt de iure gentium.
5 Dominium vtile eſt introductum de iure ciuili.
6 Dominium an transferatur per ſententiam.
7 Collegia regulariter ſunt illicita.
8 Emptio z venditio ſunt de iure gentium.
9 Obligationes quo iure ſunt inſtitute.
10 Ius gentium habet duas partes.
11 Obligatio naturalis quotuplex ſit, z an ois actio ſit naturalis.
12 Ciuilis obligatio duplex.
13 Actiones ſunt de iure ciuili.
14 Obligationes de iure ciuili.
15 Obligationes ex maleficijs ſunt de iure gentium.
16 Obligatio deſcendens ex quaſi maleficio, eſt de iure ciuili.
17 Obligatio ex quaſi contractu eſt de iure ciuili.
18 Obligatio ciuilis eſt, quod ſit in contractibus iuris gentium.
19 Exceptio eſt de iure gentium.
20 Obligatio ex contractu doris, eſt de iure gentium.
21 Seruitutes de iure ciuili.

1 **EX hoc iure.** Tex eſt clar'. dictio, ex, pn. cipiū tēporis denotat, vt l ij. ſ. dies. de libe. agno z l. j. ſ. j. & ſi me. actu. priva. Pōt valere, ad dationem terminj dati p iudicem. De quo p Ja. d are i d. ſ. dies. Aliqñ adūcāt loco, z tūc cui' nature ſit, dic vt i d. l. j. ſ. j. Haberis ergo notare q dā inuēta de iure ciuili.

2 ✝ Op. dō hic, q bella ſunt inducta de iure gētium. Contra, bella ſunt iniqua, vt in aut. de armis. i prin. z l. j. in prin. z C. de cad. tol. ſed iniquitas non dz oriri de iure, vt l. memineriūt C. vnde vi. ergo, ꝛc. Vnde gl. ſubaudit bella ſcz licita. Et ita tollitur cō trarium. q eſt verum ſm Jac. q bella illicita non oriūtur ex iure ſcz diſpoſitiue, ſed occaſionaliter ſic. Hā eo ipſo q fuit diſtuncta meū a tuo, fuit data materia belli occaſionaliter. Et ita de
3 bet intelligi ſcm eū. ¶ Quero ✝ q ſunt bella licita? gl. ponit
a duo exēpla. Pet. z Ultramōtani, duo alia. Dicit gl. bella licita
b ſunt, que p̄ceps vel popul' Romanus indicit. l. hoſtes: b z ibi gl. ſ. de capti. z idem dicit Bal. de Lug. in alio populo, per quē reſpublica gubernatur, imo plus dicit ipſe, q belluz eſt licitū a maiore in ſuos ſubditos, per c. domino guerrā. in ti. hic finitur lex Contra. z inci. conſue. in vſib. feu. Certe dictum ſuuz videtur contra tex. C. vt vſus armorū inſcio principe. ꝛc. lib. xj. z ibi gl. no. Quare putarē dicendū, q etiam a maiore i ſubditos, bellū
c non eſt licitū, niſi cū licētia principis, c vt ibi. Et hoc intelligo quantū ad offenſionem, ſed ad defenſionem bellū eſſet licitū, vt l. vt vim. ſ. e. q intelligit Pet. foze verum, niſi poſſit haberi copia principis, alias etiā ad offenſionē bellum permitteretur in ſubditos rebelles. Allegat ipſe l. ait prētor. ſ. ſi debitorez ſ. q in frau. credi. Ad idem l. iij. in princi. ſ. ad legem Aquili. ā. ponit gl. aliud exēplum per l. vt vim. ſ. eod. Addit Pet. duo exē pla, vnū quando bellū fit, auctoritate legis, vt C. quando lic. ſe ſine iudi. l. j. Et addit aliud. de l. ait prētor. de dic. ſ. ſi debitorē. Sed certe primū exēplū nō vī bonū, qz ſi ibi fit auctoritate legis ergo fit de iure ciuili, non gentium: vt l. ius ciuile. ſ. e. Item ſm exemplū poteſt includi ſub ſecundo exemplo gl. quare tenet gloſſ. Opp. dō hic diſcrete, i. ſeparate ſunt gentes. Contra ſ. de ofi. acceſſo. l. ſi eadē. vbi princeps diuidit, pincias, ergo eſt de
4 iure ciuili. Solutio. Dicatis, ✝ q diuiſio, pincias rū eſt de iure gentium vt hic. Nec obſtat cōtrarium, nā licet Princeps diuidat, nō ſequitur q aut de iure ciuili. Nā ſi extraheret Princeps, non tamen ſequit, q contractus ille eſſet de iure ciuili, ſz de iure gentium, ita ſi diuidit: Et ſicut Princeps pōt diuidere pronuncias, ita z vnire: auth. vt iu. fine quoquo ſuffra. ſ. illud rū. z ſ. ſeq. col. ij. Sic et papa vnit eccleſias. vt no. in c. j extra ne ſede vacāte. z ad qd valeat, vide q not. in l. j C. de metropo. Beryt.
d lib. xj. Ulterius opp.' dō hic regna cōdita Cōtra, imo videtur q hoc ſit de iure ciuili, l. ij. ſ. poſt originē. ſ. ti j. Sol. Dic q ibi loquit de magiſtratib' iure ciuili introductis, ſecus i regnis, qz regna ppter impunitatē licentiam delinquēdi cōdita fuerūt, z princeps cōſtituetus, vt ibi patet. Dicitur hic dīa diſtincta, Contra, imo vī q ſit de iure naturali, vel diuino. Unde op. de l. j. in ſi. ſ. de fur. ibi, qō de iure naturali, ꝛc. Inſtit. de obl. que ex delicto in prin. Glo. dat duas ſolu. Prima, qō etiam ante illas leges, z ante illā authoritatem, furtū non facies, erat ius gentium ſecundū quod dominia rerū erāt diſtincta, z hec eſt vera ſolu. tamen quidā dicunt, q ante ius gentium dominia erant in communi, z erant vnita, ſed poſtea per ius gētium diſtincta fue
e runt. Et iſta eſt opi. falſa, e qz ſi dominia fuiſſent in cōmuni ante ius gentiū, non potuiſſet committi furtum, quia nemo preſumitur, ꝛc. vt in l. merito. p ſocio. z ſic furtum non cōmittitur. Aliā
5 ſolu. ✝ dedit gl. f quod hic ſunt diſtincta dominia directa, ab vti
f libus. Et ſic gl. cōcludit, quod vtile dominium fuit introductū de iure gen. Jac. de Raue. alias de Aret. reprehendit gl. per l. ſuperficiario. ſ. de rei vendic. Pet. tenet gloſſam per iſtā rationem, locatio eſt de iure gentium, vt hic, z tū per locationem ad non modicū tēpus, transfertur dominū vtile, vt Inſti. de locā ſ. adeo. Patet ergo, quod de iure gentiū eſt introductū vtile dominium. dominus meus ſolebat tenere opi. Jac. z dicebat, quod vtile dominium erat introductum de iure ciuili, vt patet tex. in l. j. in fi. ſ. ſi ager vect. vel emphy. pe. ibi, placuit, ꝛc. Ad cōtrariū poteſt rūderi, quod nō obſtat ſ. adeo. quia ibi loquitur de contractu emphyteutico, qui eſt mere de iure ciuili, vt ſatim videbitis. Ulterius opponō z videf quod dominia fuerūt
g introducta de iure ciuili: nam teſtamentū eſt de iure ciuili, g l.
h teſtamenti factio. ſ. de teſta. z tū dominium acquirit h ex eod. l. a Titio. ſ. de furt. Item ſilia eſt de iure ciuili, vt probat in l ij. ſ. poſt originem. ſ. tit. j. z not. Inſtit. de obliga. in princi. z tamen per ſententiam transfertur dīnium, vt l. ſunt z alie. ſ. de publicia na. Itez per arrogationē. vt inſti. de acq. p arroga. in prin. Itē
i per monachationē, i vt in auth. ingreſſi. C. de ſa. ſan. eccle. z omnia iſta ſunt de iure ciuili, z non gentiū, dicit gl. quod de iure gētium ſunt introducta, vt hic, z de iure ciuili. vt l. Titia. Ul et melius ſecundum docto. pōt dici, dominia introducta de iure gen
6 re ciuili, vt in contrario ✝ Aduerte tū k ad vnum, q gl. dicit, q
k per ſiliam transfertur dīnium, qō intellige cū traditione ſequuta. Idē no. in l. j. z l. ſunt z alie. ſ. de publician. z inſti. de ofi. iud. ſ. ſi. Ad idem in l. Pomponi' ſ. ſi inſſu. ſ. de acqui. poſ. Bl. no. Tnū il. excep. ſ. excep. rei iu. Dy. tz p̄mā, idē tz Bul. il. ſtatu liberi a ceteris. ſ. ſtatuliber. ſ. de ſtatuliber. Et intellige in ſnia condēnatoria. Quid añ i abſolutoria? dic vt d. l. excep. z vide Cy. il j. C. cōia vtri. iu. Tu dicas qcq iſti doc. dicāt, vtrāqz gl. poſſe bñ log, ſic diſtiguēdo, qz aut logmur i actiōe ꝓſonali, aut reali, ſi loquimur in perſonali, dico q ſententia trāſſert dominium. d. l. ſunt z alie. ſ. de pub. z ꝑ ibi no. ſecūdum vnam lecturā q eſt verum, ſi ſententia cum actione ꝓpoſita ad hoc tendit, ſecus ſi ad hoc non tēdit vt in cōmodato, depoſito, z huiuſmodi. Si in vero logmur in reali, an ſententia ſuper ea lata fit, tūc dico q aut ſnia ferf p̄o reo ꝫ quē agebaf reali abſolutoria ſpēr, z tūc non trāſſert dominū. l. ſed z ſi poſſeſſor. in p̄n. ſ. de iureiu.

Et ita

go.gl.l.exceptio.de excep.rei iud. Si vero sententia fertur pro reo hoc modo,q; pronuntiatur rē eius esse a quo petitur, tūc
l idē,q; nō trasferr dominiū. m Ratio que me monet est,q; reus
m petit,pnūtiari se dñs,ꝛ non petit dñium in se transferri. Dico tū q; inducitur quedā psūmptio dominij, ꝛ ad illud ꝓbādus posset induci sententia,q; p veritate habet l. res iud. ff. de reg. iur. Sic intelligo d.l. sed ꝛ si possessori. in pn. vbi q; possessor iurauit rē esse suā,cōpetit ei vtilis. si vero loquimur in reali actione,ꝛ pnuntiatur pro actore,ꝛ tūc aut pnūtiatū est,eū esse dñm q; agebat,ꝛ in veritate sic erat,ꝛ tūc dico,q; impossibile est trās ferre dñium: q; natura actionis non patit trāsferri,ſ; potius declarari,vt l. ꝛ ex diuerso. ff. vbi autē. ff. de rei ven. ꝛ l. litibus, in fi. C. de agric. ꝛc cēſi. lib. xi. ꝛ l. sicuti. sed si querat. ff. si seruꝰ. vēdi. Tum etiā,q; nec pars egit in se aliqd trāsferri. Itē q; induceret ꝫnetas exꝑssa in actione,si ꝓ actore pnuntiaret esse dñū, ꝛ in eum trāsferri. Ista eīm inuicē repugnāt. Aut pnūtiat pro ipso actore,ꝛ rei veritas est,dñū rei petite eē aduersarij,ꝛ tūc trāsfertur dñium, vt est tex. notabilis in l. iū. ff. itē queri pōt. de rebus eoꝝ. quē inducit gl. in l. iij super ver. tradita. ff. de publi. in rē act. ꝛ in d. ff. itē q̄rit. ibi p Jac. de Are. Opp. ꝺ hic,edifi
7 cia collata siue collocata quasi sint ꝺ iuregen. + Cōtra, imo vꝝ, q; istud nō fit licitū,nā regulariter collegia sunt illicita,vt l. i. ꝓ to tū ti. de colleg. illici. Sol. verū est q; regulariter collegia sunt illicita,tū cōstructio domoꝝ nō est illicita,imo est licita. Ita no, hic,ꝛ in l. j. circa pncipiū. ff. q; cuiusq; vniuer. no. qꝺ est verū,ni
n si castrū vel villa fieret ad emulationē alteriꝰ ciuitatis*, quo
✳ casu fieri nō posset. l. ꝓ puincias. C. de edifi. pnia. ꝛ ibi no. i gl. S33 hoc opp. ꝺ l. qcūq; castellorū. C. de fun. limi. li. xi. vbi indistincte nō est licitus. S33 rūdeo,q; ibi loq̄t specialiter in castris nō fiendis in limitib⁹ iperū,sine licentia pncipis,in alijs locis
8 sic,vt ibi gl. paruа no. ¶ Opp. + ꝺ hic,ēptiones,vēditiones,ꝛc. q; sint de iuregē. Cōtra, imo videt q; sint facti. Aū vꝝ obstare l. cōsilio. ff. sine de cura. furio. ꝺ gl. facti sunt,tū ex iure descēdūt. Ita intelligit hic,nā ꝛ alias hereditas est ius,vt l. hēditas. de ver. sig. ꝛ tū cōpzehēdit res coꝛporales,ꝛ incoꝛporales,vt l. j. ff. quedā. ff. de rerū diui. ¶ el melius ſ; Bul. sunt cōsiderāda tria. Pnimū est prās ꝫhēdi,ꝛ hoc est de iuregētū,vt hic. Sicūm est ipſ; ꝫhere,ꝛ hoc ē facti,vt ꝺ l. cōsilio. Est tertiū. ff. cōsiderare effectus ꝫct⁹,ꝛ hoc est iuris,q; obligatio mā obligatio ē iuris,ſ; vinculuꝫ,ꝛc. Instit. de obligat. in pzin. Opp. ꝺ hic,q; ēptiōes sunt de iuregētū. Cōtra,emptiones nō possunt esse sine pecunia,vt l. i. de ꝫhēda emptio. in fi. ſ; pecunia nō pōt cudi sine aut horitate pncipis,vt l. j. C. de vet. numiſ. pot. li. xi. si nō pōt cudi sine authoritate pncipis,ergo est ꝺ iure ciuili vt l. ius ciuile. ff. e. So.
o Dicas o q; ꝫ aut horitate pncipis fiat pecunia,tū ꝫct⁹ ēptio
p nis,q; recipit formā ex pretio,est de iuregētū ex inuentione,nā
9 si pnceps emeret est ꝫctus iurisgē. Opp. + iterū,ꝺ hic, obligationes instituite,iste tex. cōcludit q; obligationes sunt ꝺ iuregētū.
q Cōtra,q; ois obligatio aut est ciuilis,aut naturalis. ¶ si fideiuſ soꝛ. ff. de cōdic. inde. ꝛ l. fideiusſoꝛ. ff. fideiusſoꝛ. ff. de fideiusſoꝛi. ergo nō est de iuregētū. Timoꝛe hui⁹ gl. ꝺ q; obligatio,q; est de iuregentū hic pōt appellari naturalis, nā ꝛ ius gentiū ꝺ naturale. ff. singulorū. Instit. de rer. di. Cōtra ista sol. instat. Jus naturale ꝛ gentiū ponunt vt species ſeprate,vt l. j. ff. pnatus. ff. eo. Exponere ergo iusgētiū,id est naturale, non vꝝ congrua expositio. l. naturaliter. ff. nihil cōe. ff. de acq. poſ. ꝛ l. ¶ Papinianus. exuli. de minoꝛ. ¶ Possumus saluare gl. ꝛ rūdere. q; Ita loquunt de iure naturali primeuo cōi omnibus animāt⁹. gl. intelligit de iure naturali,q; ꝓ dici gētiū,q; pcedit ex rōne naturali. S33 ꝫ hoc instatur. Si hoc eēt idē (alias verū) seruus,qui est nihil de iuregen. nō obligareť naturaliter,qꝺ est falsum. l. naturaliter. ff. de cōd. ind. So. gl. per interpretationē,q; seruus de iuregentiū est aliquid,de iure ciuili,est nihil. l. ꝺ attinet. ff. de re. iur. Bto. videt velle contrariū in l. id qꝺ. de cōdi. inde. Dūs
10 meus, + cuius opiniones pcedūt de mēte iuris, dicit sic, q; ius gentiuꝫ habet duas partes, vnaꝫ, que procedit ex ratione naturali,vt seruare pmissa. de quo in l. j. in pn. ff. de pac. Et ſ; hāc partem,seruus est aliquid. Et ita ꝺ intelligi ꝺ. l. naturaliter. Est ꝛ alia pars,que procedit ex vsu gentiū,ꝛ tūc habito respectu ad hanc partē,seruus pōt dici nullus,ꝛ hoc respectu nō pos
11 set obligari. ¶ Opp. iterū cōtra predicta, + videt q; omnis obligatio debeat dici naturalis,nā naturaliter suꝰ obligatus bene facienti mihi. Itē naturaliter debeo alere filiū. l. j. ff. ius naturale. ff. eo. Ergo videt q; sit naturalis,nō iuris gentiū,vel ciuilis. Bl. clarius in l. sed ꝛ si. ff. cōsoluit. de peti. here. dicit q; obligatio naturalis est duplex. Quedā que pcedit ex ratione naturali q; cōuenit solis hominibus. ꝛ in ista pcedūt ff. dicta. Quedā est obligatio naturalis, que procedit ex instinctu naturali, ꝛ hoc est modici effectus,qꝛ non habet exactionē,habet tū vnū effectum,quia nō impedit repetitionē semper,vt l. si nō soꝛtem. ff. libertus. j. de cōdi. inde. quasi dicat,q; regulariter posset repeti,ſ; aliqñ impedit. ꝺ ff. liberti. Cōtra hoc dictū gl. op. ꝛ vꝝ q; in distincte hoc debitū nō repetat. ¶ si op. de l. si testamēto. ff. j. de fideiuſ. ꝛ mā. Jac. ꝺ hic q; obligatio naturalis est quadruplex. Quedā est obli. naturalis, que pcedit ex naturali rōne,ꝛ est ad obligādū, vt seruare pmissa,ꝛ ista naturalis iūcta cū ciuili, ħ; plenū effectū, vt Instit. de obl. in pzin. ꝛ l. legitima. ff. de pac. sed si nō est iūcta cū ciuili, ħ; effectū cōpensationis, vt l. etiā. de cōpen. Itē,si soluat,nō pōt repeti,nisi ſ; distinctionē, vt l. j. de cōd. ind. Itē inducit nouā obligationē, vt ff. de nouatio. ꝓ totū. Quedaꝫ obligatio est ad liberādū,ꝛ de hac no. ff. de pac. l. si vnus. in ff. pactus ne peteret. Quedā est obligatio q; descēdit ex egrate naturali,vt bñfaciēti bñfaciam⁹,ꝛ ista est dupler,nā quedā ē ex reda cta ī pceptis iuris ciuilis,vtī l. si nō sortē. ff. liberti⁹. ibi,ſ; liber tus naturaliter teneat bñ facere patrono suo,tū hoc est redactū in pzeceptis iuris,qꝛ pōt cogi per officiū iudicis,vt l. j. ff. cū patronus. ff. de offi. pzef. vrb. Quedā nō est redacta ī pzeceptis
r iuris,ſ; mere stat in coꝛdib⁹ laicoꝛ,vt obligatio ad antidoꝛa,ꝛ vt si facis mihi vnū seruitiū,si seruio tibi alia vice,nō possuꝫ repetere. Et sic intelligit hāc gl. Ja. S33 ꝓ hoc nō rūdet ad l. si testō. ff. j. qꝛ dñs me⁹ dicit q; quedā obligatio pcedit ex instinctu nature,ꝛ tūc,aut ē redacta ad ꝑfectā necessitatē p ius ciuile,ꝛ ista ħ; plenū effectū,vt ī d. ff. libert⁹,ꝛ pōt dici quodāmodo ciuilis, licet gl. notanter cōtrariū,ꝛ male,in d. ff. libert⁹. Quedā nō est redacta ad pzefectā necessitatē,ꝛ tūc quedā cōtrahit respectu certe rei,vel facti. ꝛ ista ħ; hūc effectū q; si soluat,nō repetat,ꝛ ita intelligi ꝺ. ff. libertus. fin aliā opinionē. Quīque ꝫhit non respectu certe rei,vel facti,ꝛ tunc aut reddit indebitū illud,ꝓter qꝺ dicta naturalis obligatio est cōtracta,ꝛ tūc nō pōt repeti,ꝛ ita intelligit l. si testamēto ff. j. Si vero soluit aliud,tūc semp pōt repeti. ꝛ ita intelligit hec gl. per ipsuꝫ. S33 ꝺ dictā gl. pōt iustari, qꝛ qꝺ soluit pzeter ext⁹ hui⁹ obligatiōis regulariter pōt repeti, vt hac gl. S33 gl. dicit alibi ꝫ rūdet,q; nō repetitur,vt in l. sed ꝛ si le ge. ff. cōsulatus. circa fin. ff. de pet. her. Quid dicendū? Teneo eius opi. ꝓ vera. Et rūdeo ad cōtrariū,q; ista gl. debet intelligi,qñ illud debitū naturale soluit ignoꝛāter. Secus si solueret sciēter,ꝛ de hoc cōstaret,qꝛ tūc nō repetit,qꝛ tūc vꝝ quedā renūtiatio. ꝛ ita intelligo gl. ꝫnā. Si vero dubitaret,vide l. si vero non remunerādi. ff. idē Papi. j. mā. Est ēt alia obligatio,q; pcedit ex rōne naturali nō ex instinctu nature,ꝛ ista aut ꝓbat a iure,ꝛ habet plenū effectū,vt l. Itia. ff. de pac. Aut nec ꝓbat,nec reꝓbat, ꝛ ista ħ; effectū cōpētatiōis,vt in d. l. etiā. Itē ꝓ ea potest retineri pign⁹,vt l. vnica. C. ēt ob chyrog. pe. Itē eis accedit fideiusſoꝛ,vt l. fideiusſoꝛ obligari. ff. fideiusſoꝛi. ff. de fideiusſo. Itē nō pōt repeti si soluat,nisi fm no. in l. j. ff. de cōd. inde. ꝛ hoc ħ; locū ī obligatiōe naturali,descēdēte ex rōne naturali ad obligādū. Quedā est ad liberādū,ꝛ tūc qñq; ꝓbabat a l. ꝛ p hāc omnis obligatio tollit,vt l. ab emptiōe. ff. de pac. Qñq; ei lex resistit, ꝛ tūc ħ; locū. l. iurisgētiū. ff. si pactꝰ. ff. de pac. Qñq; lex ei nō
12 resistit,nec assistit,ꝛ tūc dic vt l. si vn⁹. ff. pact⁹. ff. de pac. ¶ + Est ꝛ alia ciuilis obligatio,ꝛ hec est dupler,qꝛ qꝺ est ciuilis obligatio effectu,vt in quatuoꝛ ſcribus ciuilib⁹,q; notanť hic. Que dā est ciuilis ꝓbationis,ꝛ hec est regulr ois obligatio,nā illa q; est de iuregētū pōt dici naturalis in effectu,tū ꝓbationis potest dici ciuilis. Ita no. gl. Instit. de oblig. in pzinci. Sed contra,qꝛ fm hoc,ciuiles essent multe. ꝛ tū text. non excipit nisi quatuoꝛ. ¶ Possumus dicere,q; ciuiles sunt pauce,vt hic,ſ; ꝓbationes sunt multe,ꝛ in istis quatuoꝛ obligationib⁹,ius ciuile est causa immediata,ꝛ ex hoc dicūtur esse obligationes ciuiles. S33 in aliis cōtractibus,nō est sic,quia ibi causa immediata est cōsensus. S33 ius ciuile ibi obligationi naturali comitat vnā obligationē ciuilē,ꝛ p cōcomitantiā inducit plen⁹ effectus exactiōis, ꝛ de hac loḡt diffinitio obligatiōis. Et hoc dicūt gl. qꝺ due sunt radices,vñ substātia vtriusq; obligatiōis diffinit,igitur ꝛ alibi ꝺ t. ff. obligatio tota,in l. si debitoꝛi. ff. de fideiuſ. ¶ Modo expeditus de cōtrarijs,quero cū gl. que sit differētia inter contractū,actionē,ꝛ obligationē. De quo Instit. de obl. in pzin. ꝛ l. licet
13 ff. ea obligatio. ff. de ꝓoc. + Querit gl hic dicit,qꝺ obligationes
s sunt de iuregētū,quid de actionib⁹? 8 Et effectus est magnus, qꝛ siue equiparemus bāniтum deportato,vt in ff. cum aūt. versi. pari ratiōe. Instit. qui. mo. ius patr. pot. solu. siue equiparemus eū trāfuge,vt l. amissione. siue relegato,vt no. glo. in l. ad cognitionē. ex quib. cau. in poſ. ea. effectū habemus ex hac queſt. ōe,qꝛ deportatus ꝛ trāsfuga,possunt acquirere ea q; sunt iuris gētū, nō ea q; sunt iuris ciuilis,vt l. si mādauero. ff. is cui⁹. ff. mā. Aū si diceremus actiones esse de iure gentiū, deportatus ꝛ bannitus posset sibi querere,secus si diceremꝰ actiōes esse de iure ci
t uili. Et ad primum r quidam dicūt,quod sunt de iure gentium. l. rerum quidem. ff. rerum a nota. ꝛ l. indebiti. ff. de condi. indebi. Preterea quādoq; quis quid potest referri ad duo,debet referri

ad antiquius, vt l. in finalibus. infra, finium regundo. Sed ius gentium est antiquius quam ius ciuile, ergo sunt de iure gentium. Preterea tex. dicit, cõpetite sunt actiões, & sic ante erãt. l. ij. §. deinde. infra ti. j. Preterea quod sunt de iure gentium, probatur. Certũ est q deportatus contrahit, & sibi actio queritur, vt l. si mandauero. §. is cuius. j. manda. Si querit actionem, ergo sunt de iure gentiũ, alias nõ quereretur. l. quidã sunt serui.
v de pe. Contrarium determinat gl. vbi c quod sunt de iure ciuili. l. ij. §. deinde. infra ti. primo. & instituta. de actioni. §. sed iste. et §. alie. & l. in commodato. §. sicut. j. cõmod. & l. j. post prin. ff. de superficiebus. Nõ obstat l. indebiti. & l. rerũ quidẽ. j. rey amo. qz respondet vtrin eis no. Non obstat contrarius quod sit de l. in finalibus. qz procedit in casu dubio, sed tex. dicit, qõ procedit p leges, vt in §. deinde. supra alleg. & sic non est dubiũ. Non obstat arg. quod sit de deportato, nam potest dici, quod ibi licet actiones sint de iure ciuili, tamen per quandam consequentiaz, quia cum permittitur deportato contrahere, permittit & actionem sibi querere, alias frustra pmitteret sibi contractus. ¶ Que-
14 rit gl. ✝ que sunt ista que sunt de iure ciuili? Dicit quod verb. obli. vt insti. de actio. §. de constituta. alleg. in gl. Item & literarũ obligationes. Probat Insti. de liter. obligatio. post prin. Item est contractus emphyteuticus, qui recipit certam sedem a iure ciuili. Insti. de locato. §. adeo. Item sponsalitia largitas, cui ius
15 ciuile dedit certum locum. ✝ Dicitur hic, qõ obligationes sunt de iure gentium &c. quid de obligationibus ex maleficijs? Glo. in verbo, pene. §. ius aũt gentiũ. Instit. de iure natur. genti. et ciui. dicit, quod obligationes sunt de iure ciuili. Doctores nostri reprobant gl. illam, quia etiam obligationes ex maleficijs, sunt de iure gentium, vt l. j. §. de furtis. & Insti. de oblig. que ex delic. in prin. licet gl. ibi exponat iure naturali, id est diuino. qõ non credo fuisse de mente iurisconsulti. Unde ex illo text. excluditur, quod sint de iure gentium introducte. Item qz in maleficijs videtur naturalis obligatio, vt probat tex. in authẽ. de nõ
16 alienandis. §. qz vero Leonis. collatio. secunda. ✝ Sed quero
x quid de obligationibus ex quasi maleficio? y Gl. in d. §. ius aũ-
y tẽ. vt dicere, qõ etiã sint de iure ciuili, & non gentium. Dico qõ in isto casu gl. bũ dr, qõ sunt de iure ciuili. Et rõ est ista. Jus gẽtiũ cõsideraut solũ hoc, quod culpa propria deberet alicui nocere, & non aliena. Sz p ius ciuile fuit inductũ, quod qs teneretur ex facto alieno, mediãte tũ culpa sua, vt in omnibus casibꝫ.
17 Insti. de obliga. que ex quasi delic. nascun. ¶ Sed qro ✝ quid
z de descendentibus & ex quasi 3cu. Et ꝙ qõ sint de iure gẽtiuz, vt lege, indebi. §. de condic. inde. In 3tiũ qõ sint de iure ciuili no. l. apud Julianũ. in fi. ex quib. cau. in pos. eat. fz testm ex quo deferr hereditas, est de iure ciuili, & sic 3cludit, qõ sit de iure ciuili. Bul. dr hic, qõ regulariter obligationes ex quasi cõtractu,
✳ sunt de iure ciuili introducte, * vt probatur in omnibus exemplis positis Institu. de obliga. que ex quasi contrac. preterquã in vno casu scilicet in obligatione que oritur ex quasi cõtractu indebitum recipiendo, que dicitur de iure gentium. l. indebiti.
18 de condictione inde. ¶ ✝ Quero iterum, numquid in contractibus iurisgentiuz sit ciuilis obligatio? Uetamon. quod nõ, nã ante ius ciuile, ex eis agebatur. l. prima. de cõtrahẽda emptione. Sed glo. & Bulgar. contra. & bene fm dominum meum. Naz in quolibet contractu iurisgentium, est ciuile vinculũ, vt Insti. de obligationibus. in princi. Nam si non esset vtrũque, quomodo diceret lex quod tollitur ciuilis, & remanet naturalis, vt l. Stichum. §. additio. j. de solutionibus. maxime cuz naturalis,
19 non sit per se efficax ad agendum? ¶ ✝ Sed quero, an exceptiones sint de iure gentium? Dico quod cum exceptio sit actionis exclusio. l. ij. infra de exceptio. sicut actiones sunt de iure ciuili, ita & exceptiones in quodam veteri Codice ita legit, sicut ac-
20 tiones sunt de iure gentium, ita & exceptiões. ¶ ✝ Quero, qd de obligatione ex contractu dotis? Tex. est quod sit de iure gẽ-
21 tium, vt l. eas obligationes. j. de capi. diminutiõe. ¶ ✝ Quero, quid de seruitutibus? Uidetur quod sint de iure ciuili. Nam si essent de iure gentium, quod potest dici naturale, non posset tolli per ius ciuile, vt Instit. de iure natura. §. fina. & tamen tollitur per capitis diminutionem, vt Instit. de vsufru. §. morte. & §. penul. Dico contrarium, quod sit de iure gentium, vt est tex. Insti. de vsu & habita. §. fin.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Bella licita. Bellũ est licitũ quod indicit princeps. Quid aũt de duello, vide late p Bal. in c. vinco. de pac. tenẽda, & eius violato. & ibi de eo qui moritur in pugna, an moriaf sertus pene? Et dicit, quod non. nec suum testamentum rumpitur: secus si capiatur, & seruetur. Et ibi no. per eũ quid de pugna, & in eo. c. vinco. §. fi rusticus, & de duello vide text. et qõ ibi Bar. in l. qui actione. §. si quis in colluctatione. j. ad leg. Aqui. plene per Bal. & Jmo. in l. cũ filius. §. fi. de lega. ij. per Mod. in rubr. de cle. pugnã. in duello. & in c. j. & fi. eo ti. & Bal. in l. is penes quẽ. C. depo. & hic in viij. q. p Bul. & Bar. in l. Imperator. la ij. j. de sta. homi. & de bello licito p An. in disp. renouata guerra, in prin. & querit Bal. in l. fi. in fi. C. de probat. qd si probatio in causa capitali committitur pugne, vtrum conuictus per pugnam debeat mori. Ultra quem addo tex. in c. ij. de purg. vulg. quem tex. alleg. in l. libertorum. C. de testib. & quid possim facere in eũ quẽ vici in duello? Uide Bal. in l. j. C. de dedit. libert. & quando duellum sit licitum ibi vide.

b P. PAV. P. ¶ Aut in l. hostes. Uide que habes ad Barto. in d. l. hostes. ad fi..

c ALEX. ¶ Licentia principis. An fine licẽtia principis liceat alicui indicere bellũ, & qñ sit licitũ indicere bellum, vide per Inn. in c. quod super his, de voto. & inc. sicut. de iureiuran. & qõ ipse singulariter dicit in c. qõ super his. de restit. spoli. quod retuli post Bartol. & ibi Jmo. in l. de pupillo. §. Sextus Pedius. de ope. no. nũc. Adde quis possit indicere bellum, Old. cõs. lxx. & an duellũ sit licitũ, Bal. cõs. xvij. j. li. & ccc. e. li. Et qs possit de iure bellũ idicere & qualiter sit fiẽda distributio acqsitorũ i bello, & p quẽ & multa de bello vide p Calde. cõs. j. de treuga & pace.

d POMA. ¶ Ulterius oppo. Declara dicta p Bart. & gl. in hoc. & per Pau. de Cast. in l. iij. ff. de testa. & vide Alex. consi. xx. Fel. in c. que in ecclesiarum. de constitutionibus.

e ALEX. ¶ Est falsa. Uide que no. Jmo. in l. j. in prin. de acq. pos. per Ang. in repet. l. si quis vi. §. differentia. eod. tit.

f P. PAV. P. ¶ Dicit gl. Adde an & quando dominium sit de iure ciuili. Areti in l. iij. ff. de testa.

g P. PAV. P. ¶ De iure ciuili. Uide domi. Mar. Laud. in tractatu primogeniture, vide in Bertac. in verbo, primogenitura.

h ALEX. ¶ Acquirit. Ex testamento transit dominiũ. Adde gl. super verb. nostre, in l. j. §. de acqui. rerum domi.

i ALEX. ¶ Monacharionem. Uide no. in l. j. §. de acquir. rer. domi. & in l. constitutionibus. j. ad minicipales.

k POMA. ¶ Aduerte tũ. Limi. & declara, vt per Bal. in l. traditionibus. C. de pac. vide Fely. in c. cũ venerabilis. ver. & gl. de exce. P. PAV. P. ¶ Uide Fel. in c. venerabilẽ. extra de exce. vide in l. Ponponius. §. fi iussu. post Bar. de acq. pos. in §. fi. Insti. de offic. iudic. cum concordant. de quibus in dictis locis. Uide Jason. hic. Item q trãsferatur quando pronuntiatur super aliqua diuisione, vide Anto. de But. consi. lxx vij. circa mediũ. Sacit gl. & Bar. in l. & ideo. j. de condict. furti.

l ALEX. ¶ Dominium. Per sententiam transfertur dominiũ, & ibi vide de trãslatione dñij, & vide Bar. in d. §. fi iussu. & Bal. in l. ij. & ij. §. de publiciana in rẽ act. vbi dicit, q in petitione hereditatis, sisa sine possessione facit victorẽ verũ dominũ qõ no. p Bal. late in l. traditionibus. C. de pac. ad fi. Et idẽ dic in sisa arbitri. Jnn. & doc. in c. Raynal. de testa. Et de hoc an p sniaz trãsferak dñiuz, vide plene Bal. in l. j. C. cõmu. vtri. iud. vbi etiã ponit, an ex diuisione trãsferak dñiuz. & Bald. hic in j. q. & Jmo. in rub. j. de re iud. dixit gl. in d. §. fi. Insti. de offic. iud. esse fin. Sz qõ per sniam arbitri nõ trãsferatur dominiũ, nec per cõpromissum, nec laudũ dicatur quis alienare, tenet Bal. in l. fi. in fi. C. cõmu. de leg. & de materia habetur per omnes in c. ppositum. de cõcessione preben. aliquid in c. j. & c. cũ nostris. eod. tit. per Petr. de Ancha. in clementi. auditor. de rescrip. ¶ Adde an per sentẽtiam transferatur dominium. Alex. consi. xxij. lib. ij.

m ALEX. ¶ Non transfertur. Jmo. contra in c. pro posuit. de cõcessi. prebend. scripsi post Roma. in d. §. si iussu.

n ALE. ¶ Emulatione. Adde Jmo. in c. Pisanis. de restit. spol. & Bar. & l. j. §. qõ cuiuscz vniuersi. no. & idẽ nota. & l. ij. j. de colle. illicitis. & in l. ij. j. de verb. sign. & iij extrauag. qui sint rebelles. in verbo, Lõbardie. & Bal. de pace Constã. circa pncip. Bal. in l. opus. de ope. pu. & in l. quicunqz. hic allegar. per eũ. Uide Bal. hic. & Ange. hic. Et not. quod non licet edificare ad emulationem alterius ciuitatis vel castri, vel si posset suspitione seditionis inducere, alias sic. Bal. de pac. Con. in ver. nos. Ro. dicit q si ex pluribus castris alicuius ciuitatis fiet vna congregatio que velit se insurgere in nomẽ ciuitatis non potest fieri sine cõsensu regentium illam ciuitatez, in cuius territorio edificatur. l. j. §. de colle. illic. arg. l. antepe. §. pen. j. de re. di. fm Ddo. & C. de fund. li. l. qcũqz castellorũ. & l. auth. q. mo. na. effi. sui. §. si qs igitur ex quolibet. ¶ Adde ẽt post Jas. an liceat edificare ad emulationem. Bal. consi. lij. j. lib. Rom. consi. lij. Ange. cõsi. cxx.

✳ CLAV. ¶ Alterius ciuitatis. Nũquid aũt pnato liceat in suo edificare castrũ, vide per Bal. in l. j. ff. de offi. prefe. vrb. Sed cõtrarium tenet Pau. de Ca. in repe. d. l. j. Ro. in l. j. §. hoc autem. ij. de ope. no. nunt. Sali. in l. prouincias. C. de edif. priuat.

o POMA. ¶ Sol. Dicas. Uide Alle. cõs. clxxij. in fi. in ij. volumine.

Jure

p ALEX. ¶ Iure gẽtium. Et de hoc ℣cu emptionis, quomodo sit de iure gentium, vid Bal. in rub. de cõtrahen. empt. in prin.
q ALEX. ¶ Naturalis. De obligatione naturali, ⁊ quid sit, vide Bart. in l. Julia. verum debitorem. ſ. de condi. indebi.
r ALEX. ¶ Ad antidota. Vide vnũ mirabile effectũ huius obligatiõis ad antidota, quẽ ponunt doc. in c. tuam. de eta. ⁊ quali. ¶ Adde post Jaſ. circa pmũ effectũ obligationis antidotalis, q̃ valeat donatio remuneratoria, ſine inſinuatione. Rom. conſi. ccv. Pau. de caſt. conſi. cv. ⁊ ciũ. Bald. conſi. lj. Cal. conſi j. Ang. conſi. clxxix. Et vide per Ro. an ſufficiat cõfeſſio bene meritorũ in inſtrumento. Circa vero ſecundũ effectum, vbi ponit an donatio propter ingratitudinẽ poſſit reuocari, adde q̃ non valet pactum, q̃ donatio propter ingratitudinẽ non poſſit reuocari, vt voluit Bal. cõſi. ccccv. ij. lib. ⁊ cõſi. cxviij. ciũ. lib. Et an donatio facta eccleſie reuocet̃ per ingratitudinẽ prelati, vide Ro. conſi. cclxviij. ⁊ Oldr. conſi. cclxxviij. Quo ad tertiũ effectum, adde q̃ voluit Pet. de Anc. conſi. ccxlvij. ſ. q̃ vbi alias non valet donatio, nec relictũ factum per ſacerdotẽ concubine, quod tamen valet in recõpenſationem benemeritorũ, ſi illa probẽtur. Et dum dicit etiam, q̃ valet donatio inter patrem ⁊ filium ob merita remuneranda, adde Bald. conſi. ccccvij. iij. lib. vbi dicit, q̃ debent apparere idonea merita. qs facit ad hec dicta per Jaſo, ſcilicet quanta debeant eſſe merita. Et vnũ ſingulariter no. q̃ licet communiter cõcludatur, q̃ donatio inter patrẽ ⁊ filium valeat, cum merita in inſtrumento ſunt ſpecificata, tamẽ ſi in inſtrumẽto dicatur ſanguinis affectione, ⁊ ob talia merita potius p̃ſumitur donatio celebrata naturali affectione, q̃ ob merita, ita cõſuluit Paul. de caſt. conſi. allegato. cv. ⁊ de donatione viciſſim facta inter coniuges, quando valeat, vide Abba. conſi. clviij. quo ad ſeptimũ effectum, vide Oldra. conſi. cxx. circa octauum effectum, vide late Oldr. conſi. ccxxvj. cuius verba de eo mentionem non faciens, refert Joan. and. in loco hic per compatriotam allegato. Et ibi vide quanta debeant eſſe merita circa xj. effectum, vide Rom. cõſi. cxcix. incipiẽte preſens ſtatuti. Pau. ⁊ ca. cõſi. ciij.
s ALEX. ¶ De actionibus. An actiones ſint de iure ciuili, ⁊q̃d de actione de dote, vide Bar. in l. eas. de cap. dimi. ⁊ eſt cõtrarius in rubr. C. de pri. dot.
t POMA. ¶ Querit gl. in verbo, ad primum. vide Feli. in c. que in eccleſiarum. de conſtitu. Barba. conſi. j ff. volumine.
v P.PAV.P. ¶ Determinat glo. hic communis concluſio ſoler eſſe, q̃ ſint de iure ciuili, ⁊ per conſequens princeps princeps poteſt eas tollere. Super quo tu no. q̃ licet princeps poſſit eas tollere, non tamen poteſt facere, quin mihi reddatur iuſtitia. Ideo fiet executio manu regia. Vide Fel. in c. que in eccleſiarum. extra de cõſtitut. quod tamen declara vt ibi per eum.
x POMA. ¶ Sed quero. Vide Math. not. clj. in vj. art. verſ. in cõtrarium. vide itaq̃ Fel. in c. j. de reſcri.
P.PAV.P. ¶ Vide Math. not. clvj. ad fi. ad text. in verbo, ita que. vide Barb. conſi. j. volu. j.
y ALEX. ¶ Ex quaſi maleficio, Obligatiões ex quaſi maleficio, ſunt de iure gentiũ vel ciuili. Et hoc videtur reſtringendum in actionib⁹ q̃ dantur ad merã penã ex parte agentis ⁊ rei, q̃ dicto iure naturali, gentium, ⁊ diuino, non tenetur quis ad merã penam applicandã aduerſario. xij. q. ij. c. fraternitas tua. Sed vbi ex delicto daretur actio ad reſtitutionẽ rei iniuſte ablate, vel ad emendationem damni illati per dolum vel latam culpã, tunc illo actio videtur oriri ex naturali obligatione, tam de iure gentium, q̃ diuino. l. j. ad fin. ſ. de fur. ⁊ quod habetur Inſti. ſ. obligq̃ ex quaſi delict. ⁊ Bal. in l. poſt deciſi. C. ſ. fur. vbi vide, ⁊ vide Bal. in aut. h. ad hec. C. de vſu. an in oblig. ex maleficio, in fit naturalis, ⁊ que dixi poſt Bal. in l. reos. de accuſa.
3 ¶ Sed quero de deſcen. vide Feli. in rubr. de exce.
⁂ CLAV. Ciuili introducte. Vide Bar. l. Julianus. de cõdic. indeb. vbi videtur tenere contrarium. Vide Bar. in l. iij. ſ. idem ſcribit. ſ. de pecul.

LEX SEXTA.

1 ☞ Libello ſi additꝰ vel ſtrahit̃ aliqd, qñ dicat̃ nouꝰ libellus,
a IUs ciuile. [a]Hic incipit tertia pars iuris primi. Jus ponit̃ illatiue, ſed ordo non, q⁹ vidimus q̃d eſt ius, vidimus quid naturale, quid gentiũ, ergo videamus eorũ diuiſionẽ, q⁹ aut conſtat ex ſcripto, aut ex non ſcripto. Et ſm iſta, dictio aut, ſtat proprie, ſm gl. als aut, pro ⁊. Et exponimus ius. ſ. ſcriptũ ⁊ dicit, adiudicando. ſ. dando bonor poſſeſſionẽ. de quibus j. et C. de bon. poſſeſſio. per totum. ¶ Primo nota, quid ſit ius ciui
1 le. † Secũdo no. q̃ quando, aliquid additur vel detrahitur alicui rei, q̃ tunc fit ſ. eccies de per ſe, ⁊ aliquid valet. dicaꝫ ſtatim. Tertio nota, q̃ hoc ius eſt diuiſum in duo mẽbra, q⁹ aut eſt ſcriptũ, aut nõ. Itẽ nota pres iuris ſcripti in l. ius autẽ. hic poſita
b Itẽ no. q̃ ius [b] prouũ, qñq̃ corrigit, qñq̃ ſupplet, qñq̃ iuuat
2 ius ciuile. Inducit̃ hec lex in arg. † ad queſtiones q̃ ſi formatur libellus, ⁊ poſtea aliquid adiiciatur, vel detrahat̃, q̃ dicatur eẽ
c nouus libellus c. arg. huius l. ſecundum Bul. Intelligo rõ dictum ſuum quando detrahitur aliquid, vel adiicitur, de his q̃ habent ſubſtantiare libellus. Hoc modo ponitur in l. j. ſ. de edẽ. ⁊ no. in l. edicta. C. de eden. vbi de hoc plene.

ADDITIONES.

a ¶ Jus ciuile. vide Ro. conſi. clv. vide que ſcripſi ſ l. vni. C. quãdo non per. par. ad rey. in ver. itaq̃. vide Barb. cõſi. j. volu. j. Et quãdo ius ciuile extendit ius pretorũ, an in caſu extenſiõis dicatur ciuile, vide Are. in l. v. in prin. de verb. obli. ⁊ Jaſo. ibi.
ALEX. ¶ Quomodo añ differat ius legale, a iure naturali, vide Jo. And. in regula poſſeſſor. in ij. q. an mer. vbi alleg. iſtam legem ⁊ vide que no. doc. in rub. de conſti.
b And. Barb. Itẽ no. q̃ ius. Idẽ dicas in tutore in teſtõ inualidato, ſi confirmatur a iudice, dicitur datus, vt hic per Ang. ſecus ſi daretur. vide Bal. in l. edicta. ⁊ Pau. de Leaza. c. q̃ ſicut. extra de elec.
c ALEX. ¶ Nouus libellus. Et faciũt no. in c. ij. de cõſti. in vj. l. j. ſ. j. ſ. ad le. fal. vide Bal. l. edicta. ſ. de edẽ. bñ facit q̃ dixi poſt Bar. in l. talis ſcriptura. ad fi. de le. j. Ang. ⁊ Mod. in l. ſcire debem⁹. in pn. de ſ. obli. p Bal. in l. edicta. in repe. Dero. in vj. q. principali ⁊ q̃ ſcripſi in no. l. ſcire debem⁹. poſt Jo. de Imo. ibidẽ vide not. per Ang. ⁊ alios in l. j. ſ. ſi quis ſimpliciter. in verſi. dum adiicit̃. de ver. obl. ⁊ q̃ no. Bar. in l. qui fundum. ſ. de ꝓtrahen. emp. Ad de Imoc. in c. j. de libel. obl. ⁊ ibi vol. arq̃ ſi apponat̃ aliquid vel adiiciatur, q̃ poterat cõprehendi ſub generalitate libelli, nõ dicatur nouus libell⁹. Et idẽ Bal. hoc facit l. in delictis. ſ. ſi detracta. de noxa. Declaratio autẽ bene admittit̃ poſt terminũ per no. in l. heredes palã. ſ. ſed ⁊ ſi de teſta. vide Dy. in regula, in obſcuris. ¶ Adde poſt cõpatriotam meũ inquantum in tertia eiꝰ deciſione dr, quod p illa verba authoritate noſtra ordinari⁹ efficit delegatus, q̃ pulchre voluit Ro. cõſi. cclxxxv. vbi videbis an Ale. cũ debite reph̃dat. in l. viro atq̃ vxore. ſ. ſo. ma. Quo vero ad id q̃ tangit an reficiens, dicat̃ de nouo facere, vide que poſui in l. j. ſ. de ope. no. nũ. Quo vero ad id qs vltimo tãgit, de teſtõ facto apud barbaros, adde q̃ Bal. aliter loquitur conſi. clxiij. cũ ſeq. in ij. li. inci. cõſilium, in damaſco, non ſeruat̃ in Ro.

LEX NONA.

1 ☞ Relatiuum quis vel qui quando ponatur declaratiue, quãdo reſtrictiue, ⁊ quando augmentatiue.
2 Princeps ſolus cõſtituit legẽ vnius ſalẽ, popul⁹ particularẽ.
3 Populus carẽs iuriſdictione, ſine authoritate ſuperioris circa cauſarum deciſionem ſtatuere non poteſt, ſecus circa admini ſtrationem rerum ſuarum. ⁊ nu. 16. ⁊ 51.
6 Collegia licita, in pertinentibus ad ipſos collegiatos, poſſunt ſtatuta facere.
7 Cuiuſcunq̃ pars in pertinentibus ad ipſam partem, poteſt ſtatuta facere, ſecus quo ad cauſarum deciſiones. ⁊ nu. 28.
8 Rex, Legati ſedis apoſtolice, ⁊ alij maiores iudices, ſimiles p̃dictis poſſunt facere.
Comites, Barones, Marchiones, epiſcopi, ⁊ alij habentes dignitatem perpetuam, poſſunt ſtatuta facere.
9 Preſides prouinciarum miſſi ab eccleſia, non poſſunt facere ſtatuta, ſine conſilio prouincialium.
10 Maiores iudices dicuntur illuſtres, vel ſpectabiles.
11 Poteſtas qui habet arbitrium imponendi penam vbi non eſt expreſſa lege vel ſtatuto, nõ poteſt illam declarare in principio ſui officij.
13 Excommunicati ⁊ interdicti, non poſſunt facere ſtatuta,
14 Statuentes ⁊ non habentes poteſtatẽ, ſi dolo malo cauſa occupande iuriſdictionis faciunt, incidunt in l. Juliam maieſtatis.
15 Statuta qualiter fiant.
Princeps ſolus poteſt condere ſtatuta.
17 Statutum ſi fiat ab his qui remãſerũt in ciuitate, quod valeat quando abſentes ſunt iniuſte expulſi, ſecus ſi iniuſte.
18 Conſenſus omnium ſimul requiritur, ⁊ nõ ſufficit quod ſeparatim omnes conſentiant, quando ſtatuta conduntur.
19 Populi voluntas in condendis ſtatutis, poteſt per ſigna ⁊ nutus explicari.
20 Populus tantum, ⁊ non alius iudex, poteſt alteri demandare, ⁊ committere quod faciat ſtatuta.
21 Statuta facta ſuper diſpoſitis a nullo iure, valẽt, ⁊ ſuper diſpoſitis a iure naturali vel gentium, addendo vel minuendo, in totum autem tollendo, non.
22 Statui quando poſſit ſuper diſpoſitis a iure diuino.
23 Statutum quod bannitus poſſit impune occidi, valet.
24 Statutum q̃ qui per decem annos non petiit debitum, cadat a iure ſuo non valet, ſecus ſi dicit quod inſtrumentum preſumatur fictitium.

25 Statutum si dicit q̄ cōtractus minoris etiā si fuerit iuratus, nō valeat, nisi interuenerit consensus duoꝝ cōsanguineorum non valet. Secus si dicit q̄ aliter factus, presumatur dolosus.
26 Statuere q̄s possit super dispositis, vel phibitis a iure cōi. Argumentum de pacto ad statutum quomodo procedat.
27 Statutum factum a ciuitate, ne a sententijs suorum iudicū liceat appellari, an valeat.
29 Statutuꝫ primū precedens, quādo possit per sequēs mutari.
30 Statutum, quod qui venerit ad habitādum in tali castro, gaudeat immunitate perpetuo, non potest reuocari in preiudiciū eorum qui iam venerunt.
31 Statutum precedens habens clausulam derogatoriam ad secundum, quando possit per secundum reuocari.
32 Statutum primum, si est iuramento firmatum, quando possit p secundum tolli.
33 Statuti reuocatio, an eandē solennitatē exigat, que in ꝑdēdo. Iuramentum an habeat vim verborum derogatoriorum.
34 Statutum iuratum, an possit per secundum reuocari.
35 Statuta si sunt duo in eodē volumine ꝓraria, attēdit vltimo loco positum nisi possint p distinctionem reduci ad concordiā.
37 Statuta a quo tempore ligent.
38 Bannitum scienter capiens debet habere premium statuti, et si statutum ignorauit.
39 Statutum postquam habuit vigorem an liget solum sequētia, an etiam precedentia.
40 Statutum quomodo trahatur ad preterita indecisa, et ad nō decisa, et dependentia, etiam si in statuto hoc dicatur.
41 Transactione, sententia, solutione, inramēto, quietatione, prescriptione vel similibus negotium dicitur decisum.
42 Statutum, q̄ femine non succedant, et habeat locum in preteritis, non comprehendit feminas, que habuerunt partem suam, vel cum fratribus diuiserunt.
43 Statutuꝫ trahitur solum ad futura, quādo hoc exp̄sse cauet.
44 Statutū simpliciter loquens, quādo trahatur ad preterita, et futura.
45 Statutum, quod viso instrumento iudex faciat capi debitorē, nec possit opponi cōtra instrumētum exceptio, nisi solutionis quietationis, falsitatis, et quomodo habeat locum in instrumētis ante statutum confectis.
46 Statutum, quod possessor bonefidei prescribat quinq̄ annis, possessio habita ante statutum non prodest.
47 Statutū q̄s uxore mortua in matrimonio sine filijs, vir lucretur tertiam partem, habet locum in dote data ante statutum, si uxor post moriatur.
48 Statutū in delictis q̄n trahat ad ꝑterita, vel futura. et nu. 51.
49 Pena quando est ordinaria, et propria, semper inspicitur tempus delicti. et nu. 50.
52 Appellari nō potest a statuto generaliter cōdito, secus si statutum est factum contra singularem personam.
Statutū ex cōiecturis, potest deprehendi etiā per verba gñalia loquens, quod fuerit factū contra particularem personaꝫ.
53 Statuta q̄ interpretatione recipiāt. nu. 54. 55. 56. 58. 60. et 65.
57 Indefinita in statuto, equipollet vniuersali.
Communis vsus loquendi in interpretandis sermonibus preualet, et derogat omni constitutioni, et dispositioni, ac regule.
59 Significatio propria vnde sumatur, et qualiter cognoscatur.
61 Argumentum a contrario sensu, q̄n habeat locum in statutis.
62 Statutum an extendatur ad casum, qui est idem, secundum iuris fictionem, non secundum veritatem.
63 Statutum factum in vna persona propria, non extenditur ad alias, secus in alijs dispositionibus.
64 Statutuꝫ loquens per verba preteriti vel presentis tēporis an trahatur ad futura.
66 Statuta qualiter in iudicio deducātur, et quādo inducāt ius agendi, vel quando ius excipiendi.
67 Statutū an debeat produci, sicut producunt alia instrumēta.
68 Statuta correcta quando possint allegari.
69 Statuti particula non pōt produci, sed totū statutū ꝓduci dz.

LEX NONA.

a **Omnes populi.** Omni populo iurisdictione habēti, ius ꝑprium statuere permittitur, q̄s ius ciuile vocatur. Quod vero ab omni genere equaliter custodit ius gētium appellat. hoc dicit. Primo ponit dictū bimembre, vsq̄ ibi, nam q̄s. Ibi secunda, vbi ponit exemplū primi mēbri, vsq̄ ibi, q̄ vero. Ibi tertia, vbi ponit exemplū secundi mēbri, vsq̄ ad finē legis. casum in terminis ponit sic. Dictū est ā, q̄ varia sunt iura quib⁹ vtitur populus Roman⁹. Quero ergo an ius
b quo quisq̄ popul⁹ vtitur, sit ius ciuile? Respondeo, Omnes populi, ꝛc. Notabilia collige p te. Oppone primo relatiuū q̄s, vel qui, adiunctū certe generalitati sine copula, restringit genus, vt ſ. de leg. iij. l. ea tamē adiectio. Sed hic dicit, omnes populi qui legibus ꝛc. Et sic innuit, q̄ quidā sunt qui nō reguntur legibus, vel moribus q̄s est falsum, cū omnes vtantur iure gētium vt hic in fi. ergo, ꝛc. Solet dicit gl. q̄s hoc dicit, propter homines ſyluestres, q nō vtūtur moribus, nec legibus, nec ratiōe, vt Inſti. eo. ſ. ius autē ciuile. Hoc nō placet, cū tales homines ſyluestres nō faciāt populum, ergo de istis nō mentiur hec lex que dicit, omnes populi. Alij dicūt, q̄ hoc dicit propter populos de nouo inchoatos, qui nō habēt certā legem, vt ſ. de origine iuris. l. ij. in principio. et ibi notat secundū Jacobum de Arretio. Sed nec nobis opi. ista plz, q̄ tales legib⁹ et moribus vtūtur, licet non certis. Dic ergo q̄s hoc relatiuū nō ponitur restrictiue, sed declaratiue hoc modo, omnes populi, qui, scilicet oēs, ratio est, q̄ qualitas que ponit per relatiuum cōpetit cuilibet de genere. simile habetur. C. de fum. trin. et fide catho. l. ſ.
1 et Te. l. habemus. Aut ergo qualitas que per relatiuum adiicit cōpetit cuilibet de genere, et ponit declaratiue, vt hic, cū simil. aut nō competit cuilibet de genere, et tunc, aut relatiuū ponit sine copula, et ponitur restrictiue, aut ponitur cū copu-
2 la, et tunc ponit augmētatiue, et d. l. ea tamen adiectio. † Secū
c do oppo. et videtur q̄ solus princeps possit facere legē, vt C. de legi. l. fi. hic autē dicit, omnes populi, q̄ legib⁹, ꝛc. ergo male, cum minuat quemlibet populū posse legē cōdere. Sol. dicūt quidā, q̄ hec, per ullam cōrigitur, q̄s non placet, q̄ debet euitari. legū correctio quātū pōt, vt l. vlt. C. de inoffici. do. Vel dicit gl. q̄ ibi loquitur de iure gentiū, hic de iure proprio. Vel dicere glo. q̄ illud ius gentium appellatur. Itē ius ciuile proprium potest cōstitui a populo, vt hic, sed ius ciuile, cōmune, constituit solus princeps, vt in cōtrario. Vel dic q̄s solus princeps constituit, et nullus alius solus, q̄ in cōtrario no. sed bene potest constituere populus, vt hic, et d. l. fi. Tertio opp. et videtur q̄ iste tex. sibi cōtradicat. dt enim quod vocat naturalis rō, ꝛc. postea dicit, quod vocatur ius gentiū, imo debet vocari ius naturale, quia rō naturalis inducit. Solutio. Fateor, q̄s ius gentiū potest vocari ius naturale, secundū verū significatū, vt no. ſ. eod. l. ſ. ius naturale. Inſti. de rer. diui. ſ. singulorū. Vel solue, potest vocari ius naturale, vt dicis, sed ꝓpr⁹ vocatur ius gentiū. Nā cum verbum naturale, referatur ad rationem, intelligitur de iuregentium, Nā non est cōmune omnibus animalibus carentibus ratione, sed solis gētibus, et ita loquitur hic. Itē quādoq̄ verbum, naturale, refertur ad hominem, et idē, q̄ intelligitur de iuregentium, vt ſ. eo. l. vt vim. ibi, inter nos cognationem quandam natura constituit, ꝛc.

Expeditus. De cōtrarijs, q̄ hec lex tractat de iure ꝓprio, q̄ ipsa ciuitas sibi cōstituit, hoc est, de statutis, ideo materiā statutor tāgamus p questiones principales, et accessorias. Primo q̄ro q̄s possit facere statuta. Secūdo q̄liter. Tertio de quibus. Quarto quos ligat statutū factū. Quinto a quo tēpore liget. Sexto vtrū statuta recipiāt interpretationē. Septimo qualiter statuta in iudicio deducant. † Primo ergo⁰ q̄ro, quis possit facere statuta. Et pri-
3 d mo an oīs populus possit facere statuta p se, et sine superioris auctoritate? Et vī q̄s superioris auctoritas requirat, vt C. de legari. l. fi q̄s extraordinarū. lib. x. Facit in auth. de defen. ciui. ſ. interim. Bul. vo hic tāgit, ſz minus perfecte, iō dic. Aut
e q̄ris de populo qui nullā hz iurisdictionē, vt sunt ville, et castra q̄ simpliciter subiacēt alicui ciuitati vel dño, aut de populo, qui hz omnē iurisdictionē concessam a principe, vel prescripta. vt in auth. de defen. ciui. ſ. iuſiurandū. in fi. magne glo. Aut
f queris de populo, qui hz iurisdictionē limitatā, vt i ciuilib⁹ tm, vel in criminalib⁹ leuib⁹ causis, vt sunt multa castra, in marchia. Primo casu, aut talis populus vult facere statutū pri-
g nens ad causarū decisionē, aut ad administrationē rerū ipsius populi. Primo casu aut interuenit auctoritas superioris illi⁹ populi, et valet, vt C. de test. l. fi. vbi cōsuetudo rusticoꝝ iō est seruāda, q̄ ꝓnceps, vel popul⁹, cui illi rustici erāt subiecti, approbauit, facit extra de ꝓbat. c. cū accessissent, et c. cū M. ferra. Sic loquit dicta lex, si quid extraordinarij. Aut non interuenit auctoritas superioris, et nō valet cū careat iurisdictione,
h et facere statuta, est iurisdictio in genere sumpta, vt p3 ex differentiōe, vt ſ. de iurisd. omn. iudic. l. j. Et cum quid denegatur, et omne id p q̄s peruenit ad illud, vt l. oratio. ſ. de spō. Si vero q̄ris de his, q̄ pertinent ad suoꝝ bonoꝝ administrationem, vt de expēdēda pecunia cōmuni, et possunt fieri statuta, nisi essent decreta ambitiosa, vt ſ. de decre. ab ord. facie. l. j. et l. ambitiosa.
4 † Secundo casu, quādo popul⁹ habet omnē iurisdi. pōt facere
i statutū, nō expectata supioris auctoritate, vt hic, et Inſt. eo. ſ. ius aūt. et ſ. ſz ius quidē. et de pri. credi. l. Antiochensiū. et q̄ isto casu nō expectet superioris auctoritas, patet exēplo consuetudinis,

suetudinis, ꝙ iducit ex tacito cōsensu populi, ꝛ equiparat statuto, in qua ꝓstat ꝙ nō requiratur superioris authoritas, vt ſ. de leg. l. de quib⁹. Et qđ generalitas ſtius l. debeat intelligi de populo q habeat iurisdi. patet ex tex. Inſti. eod. tit. vbi explicat ō populo Rom. ꝛ Athenienſi. Nam ꝓ iſtam l. ꝛ ſimiles videt cōcedi libera licentia[k] faciēdi ſtatuta, ꝛ ideo nō requiritur alia superioris authoritas, licet preſides prouinciarū in terris Eccleſie, 5 faciant aliter obſeruari. ✝ Tertio caſu, quādo habēt iuriſdictionem limitatā, in his in quib⁹ habent adminiſtrationē, ſeu iuriſdictionē, poſſunt facere ſtatuta, in alijs nō ſine ſuperioris authoritate, ꝓ ea ꝙ dicta[l] ſunt. ¶ ✝ Secūdo quero, vtrū collegia poſſint facere ſtatuta: Videtur dicēdū ꝙ collegia licita ꝛ approbata in his in quibus habent iurisdictionē, ꝛ quo ad ea, q̄ ad ipſos 6 collegiatos pertinēt, poſſunt facere ſtatuta, [m] vt C. de iur. omni. iudic. l. ſi. ꝛ qđ ibi not. gl. expreſſius. C. de conſtitu. pec. l. ij. i fin. ꝛ 7 ibi no. ¶ ✝ Tertio quero, nunquid pars aliqua ciuitatis, puta vnū quarteriū[n] poſſit facere ſtatuta: Videt ꝙ ſic, quaſi ſit collegiū quoddā approbatū. ſ. de leg. j. l. ſi qs a filio. ſ. fi. ꝛ C. ō fund. rei priua. lib. xj. l. pe. ibi, vel burgis ꝛc. ℙro hoc videtur caſus. j. ti. j. l. ij. ſ. deide cū eſſet. Sed cū iuriſdictio nō reſideat in certa parte ciuitatis, ſed in toto populo vt ꝛ ſilio, ꝙ populū repreſentat, vt ſ. dicēt ꝛ not. ſ. de iuriſd. omni. iudi. ꝛ qr in hoc dico, ꝙ ſtatuta ad cauſarum deciſiones, nō poſſunt facere ſine cōfirmatione totius populi, ſed ſtatuta pertinētia ad modū expediēdi ea, q̄ incūbunt ipſi parti, ſeu quarterio, poſſunt facere vt ō. dictum eſt. Nec ob. ſ. de ide cū eſſet. imo facit ꝙ, qr illa plebiſcita, valent ex cōfirmatione poſtea ſubſequuta, vt ibi p⁹. Et ita intelligebat 8 Jac. de Bel. ¶ Quarto q̄ro, nūquid iudices [o] poſſint facere ſtatuta: Et vr ꝙ ſic, vt ſ. qđ quiſ. iur. l. j. ſ. j. no. ꝙ gl. ſ. tit. ij. l. nō ambigit. C. de offi. pfec. Dnē. l. no. mā. ꝛ pater in oibus edictis prętoriis, vt dictū eſt ō. in l. pxi. Ecōtra vr ꝙ nō poſſunt, vt C. cōmi. 8 vel epiſ. l. progrāma. ſ. de decre. ab ordi. fa. l. ij. ✝ Diſtingue tamē qr aut q̄ris de maiorib⁹ iudicib⁹, vt ſenatorib⁹, prętorib⁹, preſectis prętorio, qui equiparātur regibus, q ſunt hodie pmūdū, vt plene ſolet dici ꝓ doc. ſ. de offi. pfec. ꝓto l. j. Et iſti pūt facere ſtatuta ꝛ cōſtitutiones, vt ō. l. pxi ꝛ d. l. ñ ambigit. ꝛ d. l. no. mā. p Idē poteſt dici ō legato[p] apoſtolice ſedis, vt extra de offi. le. c. ſi. Aut q̄ris ō aliis q nō ſunt in tanta dignitate, ꝛ tūc authūt dignitatē ꝓpetuā ſeu ad vitā, vt comites, marchiones, i eorū terr⁹ ꝛ epi in eoꝝ diecesib⁹, ꝛ tūc pūt cōdere ſtatuta, vt extra, ō maio. ✳ ꝛ obe. ✳ c. ij. ꝛ de cōſti. c. ij. li. vi. hoc vult dicere tex. in c. Mos Frid. ſ. ſi. de ſta. ꝛ cōſu. ℨ li. eccle. i vſi. feu. vbi dicit, ſtatuta, q̄ ciuitates, ꝛſules, vel quecūq; alie ꝓſone, intelligo de p̄dictis dūis habēti 8 bus iuriſdictionē ꝓpetuā, nō ad tēpus. Rō eſt, vt ſicut ꝓceps, q eſt dūs totius facit legē vniuerſalē: ita iſti, q ſunt dūi i parte, faciūt ſtatuta in parte. Aut queris de iudicib⁹ habentib⁹ iuriſdictionē tēporalē: vt poteſtates, ꝛ rectores terrarū cōmunit, ꝛ tūc aut volunt facere ſtatuta ſeu ꝛſtitutiones cōuocato cōſilio, ꝛ pceri⁹ ciuitatis, ꝛ poſſunt, vt d. l. j. ſ. qđ quiſq; iur. Et ita ibi ſentit gl. ꝛ l. ſ. ꝛ ij. de ōere. ab ordi. fa. Et ita ɔ intelligi dicta cōſtitutio. de ſtatu. ℨ libe. eccle. Aut vult facere ipſe ſol⁹, ꝛ nō pōt, vt C. commi. vel epi. l. programma. Sed bene pōt facere ordinatione ſiue legē, ꝓ toto ſuo tēpore ſpectātem ad exigentiā facto 9 rū, qđ nullus extrahat frumentū de ciuitate, vel portet arma, vel nullus vadat ad ſalariū vel ſtipēdium, vel de nocte, ꝛ ſimilia, vt ſ. de offi. ꝓfe. vib. l. ſi. C. de nauic. l. cū nauicularios. li. xi. ꝛ facit 9 l. j. ſ. qđ q̄ſq; iur. Ex his ✝ pt⁹, q̄ ꝓſides ꝓuinciarū miſſi ab eccleſia nō poſſunt facere ſtatuta, ſeu ꝛſtitutiones ſine ꝛſilio prouincialiū, qr nō ſunt de maiorib⁹ iudicib⁹, ſunt em̄ clariſſimi, vt no. ſ. de offi. preſi. ſuper rub. Itē habent iuriſdictionē temporalez, 10 Illi ✝ vo, quos appellam⁹ maiores iudices, ſunt illuſtres, vel ſpectabiles, vt no. ſ. de offi. ꝓfe. ꝓto. ꝛ de offi. preſi. ſup rub. Sed contrarium ſeruatur ex cōſuetudine, vel ſpeciali conceſſione pape. 11 ¶ ✝ Quinto quero, poteſtas h⁹ᵗ arbitriū imponendi penā, vbi q nō eſt expreſſa a iure vel ſtatuto, vt ſ. de effra. l. j. ſ. expilatores. Et no. ſ. de pen. l. ſanctio legū. an poterit in ꝓncipio ſui regiminis hoc declarare vt ꝓ tali maleficio tāta pena imponat? Bul. de Cum. dicit ꝙ ſic, tū tale ſtatutū non valebit, niſi durāte ſuo officio, vt in vſi. feu. de cle. qui inne. facit. c. j. Contrariū credo, ꝙ illa declaratio, que pōt recipere varietatē in tempore non pōt fieri ante tēpus, ꝛc. ſ. de leg. ij. l. cū pater. ſ. a filia. Sed hoc pōt variari, qr ſm varietatē tēporū, perſonarū, ꝛ locorū poteſt eſſe equū vt pena imponatur maior vel minor. l. ℙedius. ſ. de incen. rui. ꝛ nau. ꝛ l. reſpiciēdū. ergo ꝛc. Que rō ceſſat, i d. c. de pe. ¶ Sexto 12 quero, ✝ magiſtri grāmatice facīūt ſtatuta inter ſcholares, ꝙ q fecerit tale qd, ſoluat xij. denarios. An tale ſtatutū valeat, ita ꝙ dicta pena in iudicio poſſit exigi? Circa qđ breuiter dico ꝙ magiſtri grāmatice hūt iuriſdictionē in ſcholares. vt ō. in j. conſti. ſ. illud vero. ꝛ in auē. habita. C. ne filius ꝓ pat. Itē hūt modicā correctionē ſeu leuē, vt ſ. ad l. Aq. l. ſ. ꝛ ſi quē cū q̄. ſ. fi. ō loc. ꝛ cō du. l. itē q̄rit ſ. itē Julia. Aut ergo magiſtri faciūt ſtatuta ptinēt ia ad deciſionē cauſarū, in quibus nō hūt iuriſdictionē, ꝛ nō pūt, qr nō ſunt maiores iudices, nec habent iuriſdictionē perpetuā, ꝛ non poſſunt facere talia ſtatuta, niſi ſint qui habeāt iuriſdictionē ꝓpetuā vt ō. dixi. Aut faciūt ſtatuta circa mores, ꝛ hic aduerte qr talia ſtatuta habere cōſueuerūt duas ptes. ℙrima eſt, qr prohibēt, vel precipiūt aliqd fieri ſecūdū nouos mores, ꝛ hec ſtatuta valēt, ꝛ eis debet obediri, ſicut ꝓcepto patris, vt ſ. de obſeq. a liber. l. liberto. i gl. que dicit qđ magiſtri ſunt patres ꝛc. Ergo ſicut patri ɔ obediri, vt ō. e. l. veluti. ita ꝛ magro. Secūda pars eſt, que unpoit penā ɔ facienti ꝛ tunc aut impōitur pena pecuniaria, vt quidā magiſtri faciūt ꝓpter lucrū, ꝛ nō valet. cū ob mores nō ɔbeat fieri pecunie receptio, vt C. ō rei vxo. acti. l. j. ſ. raceat. Aut impōit penā alterius coercitiōis, ꝛ non valet ante tēp⁹, vt ō. dixi. ſ. cū caſus euenit hoc ɔbet facere ſuo arbitrio ñ excedēdo modū. Eadē poſſent queri ꝛ dici ō ſtatuſ que paterfamilias facit in domo ꝓ corrigēdis moribus filiorū ꝛ 13 filiarū. ¶ ✝ Septimo q̄ro nūqd excōmunicati, ꝛ iterdicti, poſſint facere ſtatuta: Et dico ꝙ nō, vt ex de imu. eccl. c. aduerſ⁹. ſ. qr vo, nec facta recōualeſcūt impedimēto ceſſante, ſine noua cōfirmatione, vt e. ti. c. j. ꝛ arg. ſ. ō leg. ij. l. j. ſ. ſed ſi filius. ꝛ ſ. ō. bono. poſ. ſ. ſi ta. l. q ex liberis. ſ. teſtamēto. Idē credo ō bānitis impetrū. vt de ſta. ɔ liber. eccle. ſ. j. cū enim nō obediūt ꝓncipi perdūt ea, que iuris ciuilis ſunt. ſ. de ca. di. l. amiſſione. ſ ſtatuta ſunt iu 14 ris ciuilis, vt hic. ergo ꝛc. ¶ ✝ Octauo quero qualiter puniant 8 tur illi qui faciūt ſtatuta, cū non habeāt poteſtatē. [s] Credo ꝙ ſi faciant dolo malo cauſa occupande iuriſdictionis incidant in legem Juliam maieſtatis, vt ſ. ad l. Juliam maie. l. ij. ſ. ſi.

15 t **Quero.** ✝ ſecundo[t] ꝓncipaliter qualiter ſtatuta fiāt. Et humanū eſt qđ hoc faciant conſilio ſapientum, vt C. de leg. l. humanū. Sed ſi volunt, poſſunt hoc facere ꝓpio motu, ꝛ hoc ſub 16 ditis diuulgare vt C. de leg. j. ij. Si vo ✝ ſtatuta fiūt a populo, talis eſt ordo, ꝙ cōuocetur totus populus ſeu homines, q ſunt de cōſilio populi, qui repreſentant populum, vt no. C. que ſit lōga cōſue. ſuper rub. ꝛ hec cōuocatio fiet⁹ authoritate ℙoteſtatis, vel alterius magiſtrat⁹ ſolēniter, hoc eſt ſono tube, vel pulſata cāpana, vel voce preconis. C. de decur. l. ij. in. ij. gl. lib. x. ꝛ ſ. de reg. iur. l. aliud. ſ. refertur. ꝛ ibi no. qđ cōuocentur ad curiā, vel ad alium locum publicum ſeu conſuetum: vt d. l. ij. ꝛ de legatio. l. ſi quid extraordinarium. lib. x. Quibus ſic ordinatis ſeu coadunatis videatur, vtrum ſint due partes populi ſeu cōſilij, quod requiritur, vt C. de decu. l. nominationum. lib. x. ꝛ no. ſ. qđ 17 ciuſq; vniuer. no. l. nulli. Nec ſufficit[x] vocatos eſſe, niſi dire 17 tes[x] ſint preſentes. vt C. de prędis decur. l. ſi. lib. x. vbi dicitur, nec ex tabella decretum recitari: quaſi dicat, nō ſufficit ſono tabelle vocatos eſſe niſi venerint. Et ita intelligit ibi Odofredus licet gl. aliter exponat, vt not. in d. l. aliud. ſ. referk. quib⁹ ſic coa ✳ dunatis ✳ debet fieri ꝓpoſita per vnum, altero de duobus modis, qr poteſt fieri generaliter, Quid placet vobis ſuper tali facto ſtatuere ꝛ ſuper tali ꝓpoſita erunt conſultores, ꝛ iſte modus colligitur ſ. ad Velleia. l. ij. ſ. j. Alius mod⁹ eſt, qđ fiat ꝓpoſita certa ꝛ limitata, an placeat populo „quod ſit talis lex vel ſtatutum, ꝛ iſte modus colligitur. Inſtit. de iur. nat. ſ. lex. ꝛ ſ. plebiſcitū. ꝛ Inſtit. ad legem Aquiliam. ſ. ex hoc tamen capite. tunc quod placuerit maiori parti illud erit firmum, vt ſ. ad municipa. l. quod maior. ꝛ de regulis iuris, l. aliud. ſ. refertur. ꝛ ſ. quod cuiuſque vniuerſi. nomi. l. nulli. ꝛ dicta l. nominationum. C. 3 de decurio. Sunt tamen quidam, qui circa hoc diſtingūt [3] aut ſit ſtatutum ꝓter legē, ꝛ ſufficit cōſensus maioris partis, vt dicti legi. Aut ſit ɔ legē, ꝛ tunc oportet ꝙ nullus diſſentiat, vt authen. de defen. ciui. ſ. ſi. ibi, nullo reluctāte. Et ita no. Lyn. C. que ſit long. cōſue. l. conſuetudinis. in iij. q. circa fi. Sed nō placet: qr 17 in d. ſ. fi. eſt caſus ſpecialis, predicta vera de iure cōmuni, ſed p a ſtatuta quādoq; aliud ordo daf. ¶ ✝ Secūdo q̄ro, [a] dixi ō. cōs b vocandos quid ſi vna[b] pars expulit aliā de ciuitate: Diſtingue aut aliqui abſunt de ciuitate volūtarie, tūc remanet tota prās in preſentes, vt argu. ſ. de tuto. ꝛ cura. da. ab his. l. vbi abſunt, ꝛ l. nominationū. C. de decu. Si vero ſunt expulſi, tunc aut ad illos expulſos competebat ius cōdendi ſtatuta, aut non. Si ſecundo caſu, verbi gratia, qr nō erant de conſilio, ꝛ tūc non obſtat aliorū expulſorū abſentia, quādo illi qui remanſerunt in ciuitate, poſſunt facere ſtatuta vt ſ. tit. j. l. ij. ſ. deinde cum eſſet. vbi dicitur ꝙ nō eſt dubiū, ꝙ ad partes remanētes, remanſit poteſtas cōdendi de legis. Aut ad expulſos primebat, ſicut ad remanētes poteſtas cōdēdi legē, qr erāt de cōſi. tūc aut ſunt expulſi ex iuſta cauſa, ꝛ adhuc[c] in remanētes, remanet poteſtas cōdendi legē, qr cū c non obediāt ciuitati ſue, perdunt omnia iura ꝓpria ciuitatis ſue, vt ſ. de capi. dimin. l. amiſſione. ꝛ ſic perdūt ius cōdendi ſtatuta, quare poteſtas remanet apud ꝓſentes. Aut ſunt expulſi ſine

iusta cā p inu idtā forte, z tunc, licet statuta facta p remanētes seruētur forte quātum ad eos, per l. p fundū. ſ. de ſerui. ruſtic. predio. tamē in preiudiciū expulſoꝝ, nō poſſunt, ne ex ſua ma-
18 ligitate, ꝛc. vt ſ. de furtis. l. ita qꝫ fullo. ¶ Tertio dixi, oēs vo
d candos ad viū. [b] Quero, quid ſi oēs de populo cōſentiunt ſepa ratim in domo ſua, z hoc cōſtat p publicum inſtrumentum, an valeat? Videt q̄ ſic, vt dicimus in cōſuetudine. ſ. de legi. l. de q bus. z ſ. cōmunia prædi. l. fi. z de aqua plu. arcē. l. ſi autē. Contra
* riū credo p duas regulas. * Prima in his que pertinēt ad plu
e res vt vniuerſos requirit ſimul omniū cōſenſus, [c] vt in d. l. ū. C.
f de decu. expreſſius, extra de elec. c. in geneſi. Secūda regula eſt. [f] in his quib⁹ conſenſus maioris partis ꝑtinet minori, etiam ſi pineat ad plures ad ſingulos, requirit vt fiat ſimul, vt ſ. de pactis. l. iuriſgētium. ſ. ſi. ergo hic cū predicta cōcurrunt, requiritur q̄ fiat ſimul. Nec obſtat qꝫ dicit de conſuetudine, qꝫ pluralitas actuū, z curſus rēporis, ſuccedit loco talis coadunationis; Nec obſtat d. l. fi. z d. l. ſi autē. qꝫ loquunt in cōmuni plurib⁹ vt
19 ſingulis, nec cōſenſus partis alteri preiudicat. ¶ + Quarto di
g xi quid ſeruat, q̄ro qualiter exploꝛabitur talis volūtas popu-
li? Et videt, q̄ requiratur expreſſus conſenſus verbis, vt ff. de legib⁹. l. de quibus. cū in hoc differant ſtatuta cōſuetudine, quia vnū venit ex cōſenſu expreſſo, aliud ex cōſenſu tacito. Sed credo ſic dicendum, q̄ requirant verba ex parte conſulis interrogātis ſeu ꝓpoſitā facientis, ex parte vero populi reſpōdentis, non requirunt verba, ſed ſufficiūt ſigna cōſenſus, ſecundum q̄ propoſitū fuit in partito, ſiue de laudo, vel de ſedēdo, ſiue de fabis albis vel nigris, arg. ſ. de actio. z obli. l. cōſenſu. Et pro hoc ſpecialiter induco. ſ. ad Treb. l. ſeruo inuito. ſ. ſi pupillo, ibi, vel interrogati nutu poſſint reſpondere, ſeu ſignificare. Ita etiā debet intelligi. ſ. ti. ū. l. i. in fin. gl. z d. l. de quib⁹. Et ita obſeruatur
20 de cōſuetudine. ¶ + Quinto quero, nūqd poſſit aliquib⁹ cōmit
g ti [g] faciāt ſtatuta? Et videt q̄ non, qꝛ ſicut teſtaꝛ non poteſt ſuam voluntatē cōmittere. vt ſ. de here. inſti. l. illa inſtitutio. z l. captatoꝛias, q̄ volūtas eſt lex particularis, vt in aut. de nup. ſ. diſponat. col. ūū. z no. C. de vſuca. p emp. l. ū. ꝓterea hoc ſpecialiter cōmictit. ergo nō poteſt demādari, vt ſ. de ſoſſi. ei⁹ cui mand. eſt iuriſ. l. i. Ecōtra q̄ poſſit, vt ſ. ti. i. l. ū. ſ. deinde qꝛ difficile. Tu dic aut iudices, ſeu domini, q̄ habēt auctoꝛitatem hoc faciendi, volunt hoc delegare, z nō poſſunt, qꝛ hoc eis vt maioꝛib⁹ eſt conceſſus, vt ſ. de offi. eius cui mand. eſt iuri. l. i. Aut populꝰ vult hoc
ꝓmittere, z ꝓpōt, vt ſ. titu. i. l. ū. ſ. exactis. z ſ. deinde. qꝛ difficile. z
* apparet ratio differentie. * Vel dic q̄ rō eſt, qꝛ ille, cui cōmittit
h a populo, videt ordinarius, [h] z nō delegatus, qꝛ populꝰ pōt dare ordinariā iuriſdictionē, vt ſ. de iuriſ. om. iu. l. z qꝛ. ſed alij iudices nō dant ordinariā, iſtud autē non poteſt delegari, ergo, ꝛc.

21 **Tertio.** + Quero ꝓcipaliter de qb⁹ [i] ſeu ſup quib⁹ poſ
i ſint fieri ſtatuta? Et ſi qdē ſtatuta fiāt ſup his, que nullo iure diſpoſita ſunt, valent, vt ſ. ti. ū. l. de quib⁹. Si autē fiāt ſup his, q̄ diſpoſita ſunt a iure naturali vel gentiū, nō valēt, tollēdo in tō, ſed in aliquo derogando vel addēdo ſic, vt l. ius ciuile. z ibi not. z l. manumiſſiones. ſ. eo. z ſ. de conſti. princip.
22 l. i. ¶ + Secō iuxta predicta quero, an poſſit fieri ſtatutum * de
* [k] his que diſpoſita ſunt a iure diuino? Et videtur q̄ nō: nam aut
k ſtatuit idē quod ius diuinū, z videt ſuperfluū, ſicut cū debitoꝛ legat creditoꝛi. vt ſ. de leg. i. l. ſi creditoꝛi. facit ſ. ad muni. l. i. in fin. z C. de theſau. l. i. li. x. Aut diſponit aliter, z tūc videt nō poſſe, ne minoꝛ tollat legē maioꝛis, vt ſ. de arbi. l. nam magiſtratus. et quod no. ſ. de conſti. prin. l. i. z C. ſi ſ ius vel vtili. publi. l. ſi. Ecōtra videt q̄ ſic, qꝛ ius ciuile percipit ſeptē teſtes adhiberi in re ſtamēto, tamē de iure diuino in oꝛe duoꝝ vel trium ſtat omne ꝓbū, vt extra de iudi. c. nouit. vt ſ. de teſt. l. vbi numer⁹. Itez ius diuinū dicit. Non occides. z tamē a iure ciuili in pluribus caſibus permittit. vt C. quando lic. ſine iu. ſe vin. l. i. z ū. Et gl. ſimpliciter ſe expedit, q̄ ius ciuile pōt diſtinguere, non tollere ius diuinū. d. l. i. de conſti. prin. C. ſi ſ ius vel vti. pub. l. ſi. Ly. latius. C. de preci. impe. offe. l. quoties. in ū. q. tamē perfecte non loquitur Unde tu diſtingue, aut ea que de iure diuino ſtatuta ſunt, mere ſpiritualia ſunt, z tunc ſuper his nec Imperatoꝛ, nec populus poteſt condere legē, vt extra de conſti. c. eccleſia ſ. Marie. facit C. de epiſc. z cle. auth. clericus. in fi. z in auth. ſtatuim⁹. Aut ſunt
l tēporalia, [l] z tunc aut de iure diuino nō eſt ſimpliciter conſtitutū, vt in illo precepto, Non occides. Nā alibi permittit ex cauſa cum dicit, q̄ occidit, occidat. z ex aliis cauſis, tūc ex cauſa poteſt permitti [m] p leges, z ſtatuta, q̄ qs occidatur, vt d. l. i. z ū. C. qñ. lic. ſine iud. ſe vin. vt ſ. ad le. Coꝛ. de ſica. l. ū. in fi. Aut de iure diuino, eſt ſimpliciter ſtatutū, tunc aut cauſa legis excludit peccatū, z vꝫ lex ſiue ſtatutū, vt patet in teſtamēto vbi requiruntur
n ſeptē teſtes, z ideo nō ſufficiūt duo, qꝛ tunc lex ꝓſumitur doloſe [n] z fraudulenter fieri, vt C. de teſt. l. nūbemus. in fi. z q̄ teſta. facer. poſſ. l. hac cōſultiſſima. in fi, propter quā violentā preſumptionem, iuri diuino addit qꝫ dicit, in oꝛe duoꝝ vel trium, ꝛc, z ſi la cauſa excludit peccatū, qꝫ ſi verū eſt, doloſe z fraudulēter factum eſſet qꝫ cōſtat apud nos iuris preſumptione, nō teneꝛ heres ſeruare, ſꝫ in foꝛo cōſcientie, diſputēt, theologi. Aut cauſa legis vel ſtatuti nō excludit peccatū, z nō vꝫ lex vel ſtatutū derogans iuri diuino. Exēplum de iure imperiali. Alienatio rei dotalis nō valet, nec cōfirmat p iuramentū, vt C. de legi. l. non dubiū. cui⁹ cauſa eſt fauoꝛ dotis. Itē pactū factū a filia ne ſuccedat, nō valet, nec cōfirmat iuramento. Ratio, qꝛ pactū eſt de futura ſucceſſiōe, vt C. de col. l. pactū. z quod ibi notat. Iſte leges nō valent. Ratio, qꝛ propter tales cauſas non excludit peccatum, cū ꝓpter eas nō ſit licitum peierare. vt extra de iureiurando, c. cum contingat. de pactis. c. ū. in vi. z de iureiur. c.
o licet. lib. vi. [o] Idem in legibus, que permittūt maledici poſſe ſoē prēſcribere, que leges non valēt, qꝛ non excludunt peccatū. extra de preſcri. c. ſi. z ibi no. de regu. iur. c. ū. lib. vi. vbi per
p Jo. And. Ex iſta theoꝛica apparet ſol. plurū qōnum. [p] Pri-
23 mo * an valeat ſtatutū * q̄ bānit⁹ poſſit impune occidi. Et cer-
* te ſic, qꝛ contrariū a iure diuino nō ſtatuit ſimpliciter, vt ſ. dictum eſt d. l. i. z ū. quādo lic. ſine iu. ſe vind. Pro hoc dico, q̄ eſt caſus duarū legum ſimul cōiunctarū, q̄ ille, qui nō eſt obediēs illi, ſub cui⁹ eſt imperio, habetur vt tranſfuga, z hoſtis, z pdit iura ſue ciuitatis. l. amiſſione. ſ. de ca. dim. Sed tranſfuga z hoſtis poſſunt ēt ex forma legis ſeu iuris cōis impune occidi,
* ergo z iſte ex forma ſtatuti. Caſus eſt ſ. ad l. Com. de ſica. l. ū. *
24 + Ecce alia. [q] dicit ſtatutū, q̄ qui per decē annos debitū ſuum
q nō petierit, cadat a iure ſuo. Certe ſtatutū tale nō valet, qꝛ nec lex Imperialis, que hoc diceret, valeret. Sꝫ ſi ſtatutū diceret, qꝫ cōtractus ſeu inſtrumentū ficticiū ꝓſumat, tunc valeret, qꝛ
* talis cauſa excludit peccatū * per ea que dicta ſunt. [r] Itē ſi ſta
r tutū diceret: qꝛ q̄ * minoꝛis contractus nō valeat ēt ſi fuerit in
25 ratus, niſi interuenerit cōſenſus duoꝝ conſanguineoꝝ, nō valet. Sed ſi ſtatutū diceret, q̄ ſi cōtractus aliter fact⁹ fuerit ꝓ-
* ſumant minoꝛes dolo inducti * ad cōtrahendū, tūc valeret ſtatutū, qꝛ ſi dolus ineſt, nō valet, ſed qꝛ preſumit dol⁹ p ſtatutū, poteſt iuramentū ſine pena contēni, vt d. c. cum contingat. z de paç. c. ū. de iureiur. licet. z in eis no. z ſic iā vidi iudicari, z quo
* dāmodo videt ſentire Jac. de Bel. in quadā ſua diſpoſitiōe. *
26 ¶ + Tertio iuxta predicta querit, vtrū ſuper his q̄ diſpoſita
s vel ꝓhibita ſunt a iur. ciui. cōmuni, poſſint fieri ſtatuta aliter ſtatuēdo? [s] Et ſ. q̄ ſic, vt ſ. ti. ū. l. de quib⁹. in fi. de pac. l. paciſci. cōiuncta l. nō impoſſibile. eo. tit. In contrariū videtur q̄ non, vt C. de vſu. l. eos. ver. nec liceat. Circa hoc dic, quādoq; lex reſiſtit ſtatuto ꝓhibēdo ne fiat, z tūc nō valet ſtatutū. Nā ideo valet ſtatutū, qꝛ Princeps permſit, vt hic, z ſ. dixi. Sec⁹ ergo ſi ꝓhibeat. d. l. eos. C. de vſuris. z C. de fur. aut. naugia. z de ſacroſa. ecc. aut. caſſa. z C. cōmunia de ſuc. auth. omnes peregrini. Quandoq; lex nō reſiſtit ſtatuto, z tūc quedā gl. videt dare talē doctrinā. Aut ſ talem legē aut ius, poteſt venire per pactū, z poterit p ſtatutū. Aut non per pactū, z tunc nec p ſtatutum. Ita no. C. de decre. decu. ſup rub. lib. x. Alie gl. vident dicere cōtrariū, qꝫ talis equiparatio pacti ad ſtatutū nō ſit bona, vt ſ. de reg. iur. l. nec ex pretoꝛio. z l. neq; pignus. ſ. ꝓmato
t rū. z no. C. q̄ ſit lon. ſue. l. ū. in gl. magn. tāgit. ſ. ti. ū. l. de qb⁹. [t]
v Pro quib⁹ glo. concoꝛdā. [v] dic, q̄ qñq; ꝓhibitum eſt fieri p pactū, qꝛ ſ bonos moꝛes, z tunc procedit arg. qꝛ tunc nec p ſtatutū, z ita loquit glo. de dec. decur. ſup rub. Ratio, qꝛ lex z ſtatutū debēt eſſe ſancta, z honeſta, * vt ſ. l. proxi. ſ. j. z C. de leg. l.
* leges ſacratiſſime. ſ. ti. ū. l. ū. z nū. diſtin. c. erit aūt lex. Ergo ſi
* cōtinent aliqd inhoneſtū, * nō valēt. aut eſt, ꝓhibitū fieri per pactum alia ratione, puta publice vtilitatis, vel a teri⁹ iuris ſub
* tilitatis. * Exemplū in ſ. alteri. Inſti. de inuti. ſtip. tūc tale ar.
non ꝓcedit. Ita loquunt alie gl. Ad q̄s facit ſ. ti. ū. l. de quib⁹. in fin. Et iſtis caſib. non ſt ſtatutū ſ legem, licet diſponat aliter quā lex, vt ſ. de pac. l. paciſci. z C. de pac. l. pacta q̄ ſ. z qꝫ ibi no.
z Predicta ꝛa, qñ ſit ſtatutū de his q̄ ad populi iuriſdictionē. [z]
ſpectāt. Si vero fierēt in cauſis maioꝛib⁹, q̄ ſibi ſoli Princeps reſeruauit, vt in venia etatis ꝓcedēda, vt C. de his q venia eta. impe. l. ū. Itē in arrogatiōe, vt ſ. de adop. inſt. ū. z in ſimilib⁹, tūc ſtatutū non valet, qꝛ nō pertinet ad populi iuriſdictionē, p ea que dicta ſunt ſ. in vi. q. ita no. extra de ma. z obe. c. ū. ti. di. c. ca
* tholica. z ibi no. z viū. di. que ſ moꝛes. * + Iuxta p̄miſſa quero,
27 an valeat ſtatutū factū a ciuitate, ne a ſententijs eoꝝ iudicū liceat appellari? videt qꝫ nō, qꝛ ſol⁹ Princeps pōt hoc facere. ſ.
a quib. app. non licet. l. j. in fi. ergo, ꝛc. vt modo dixi. In contra-
y riū videt caſus. ſ. ti. j. l. ū. ſ. exactis. Ego ſi dicerē, Aut queris
* de iure ciui. ſm quod non pōt appellari ad Principē? omiſſis
3 mediis. [3] vt ſ. de app. l. j. ſ. ſi qs in appellatiōe. z tunc aut ciuitas, q̄ facit tale ſtatutū, hz iuriſdictionē prime z ſecūde appellationis z vꝫ qꝛ de his q̄ ad eius Iuriſdictionē pertinent, ꝛc. vt d. ſ.

exactis.

exactis. Aut hꝫ solã iurisdictionem prime appellationis, ꝛ non
scse, ꝛ non vꝫ. Impediẽdo enim primã appellationẽ, impedit se
cundam, per q̃ deuenit ad superiorẽ, q̃ non licet, vt dicti, ar. ff. de
spõ. l oratio ꝛ videt ter. ꝛ ibi dicti l. fi. ff. de aqua plu. arcen. Aut
nullam causam appel hꝫ, ꝛ idẽ d. l. j. ff. a qui appel. non licet. Aut
queris de iure Cano, fin quod põt appellari ad ℙapã omissis
medijs, vt extra de ap. c. fi duob⁹. ꝛc. solicitudinẽ. ꝛ tũc tale statu
tũ, prout unpedit iurisdictionẽ superioris, nõ valet, vt extra de
✳maio. ꝛ obe. ✳ c. ij. ¶ ✝Quarto querit, vtrũ liceat facere statutũ
28 sup̃ his que ab alijs statutis eiusdẽ ciuitatis sunt dispositta: Et
hic est aduertendũ, quia quãdoq̃ statutũ precedẽs est simplex,
quandoq̃ derogatoriũ secũdi, quandoq̃ non derogatoriũ, sed
iuramento firmatũ, quandoq̃ sunt duo statuta contraria, eodẽ
tempore confirmata in eodẽ volumine reperta. De quolibet est
29 videndũ. ¶ ✝Circa primũ, quãdo precedit statutũ simplex, per
a sequens ✝ postea mutari videt, vt inſti. eodem. ff. sed naturalia. ꝛ
ff. ea vero. In contrariũ quod nõ possit reuocari, videt infra de
decre. ab ordine facien. l. quod semel. Distingue, aut statutũ stat
in simplici dispositione statuti, an trãsit in contractũ vel quasi.
¶ ℙPrimo casu, per sequens potest statutũ simplex reuocari, di
cto ff. ea vero. Aut aũt in reuocando requirat superioris autho
ritas, infra dicet circa tertiũ articulũ. ¶ Secundo casu non po
b test reuocari⁹ in preiudiciũ quasi contrahentis. infra quod cu
iusq̃ vniuer. nomi. Item eorũ ff. exhĩdem. vbi non potest reuo
cari actor constitutus per decretũ, post q̃ inde sequutus est qua
si contractus, qui resultat ex litis contestatiõe, ibi debet intelli
gi. l. q̃s semel. ꝛ gl. ibi posita, ꝛ hoc q̃ respicit interesse alterius.
¶ Et intellige ratione cõtractus, vel quasi, q̃ ex decreto vel sta
tuto resultat. ¶ Et circa predicta subijcio vnã questionẽ, ad in
30 telligẽtiam ipsorũ. ¶ ✝Statuto cauet⁹ quod q̃ venit ad habitã
c dũ in tali castro, habeat immunitatẽ perpetuo, quidã venerũt
nũc ciuitas vult reuocare statutũ, ꝛ vult ne illi gaudeant immu
d nitate. ⁹ Certe in preiudiciũ eorũ qui iam venerunt nõ potest
reuocari. Secus in his q̃ nondũ venerunt. Nam dictũ statutũ
transiuit in ℑctum, vel quasi contractũ, do vt facias, vel facio vt
facias. i. concedo tibi immunitatẽ vt venias, si aliqui venerũt ex
vtraq̃ parte, pfectus est ℑctus: ꝛ ideo nõ est locus penitẽtie, ſ̃
anteq̃ veniant, sic, vt ff. de cõd. cau. dat. l. si pecuniã. Sic intelligi
✳ go d. c. q̃ semel. ✳ ꝛ quod ibi no. per gl. ꝛ Dy. ¶ ✝Circa fm, quan
31 do precedẽs statutũ est derogatoriũ secũdi, vt q̃z phibet aliud
fieri, vel dicit, q̃ nõ possit contrariũ statui, seu ℑpsum venire mi
si certa forma, nunquid fm statutũ cõtrariũ, simpliciter valeat
vel cum generali reuocatione ℑnoriũ requirat specialis reuoca
e tio ⁹ primi. Et videt q̃s sequens simpliciter factũ, tollat primũ,
arg. ff. de iur. cod. l. dum. ff. licet. ℙPreterea eo ipso, q̃ lex facta ex
sui virtute tollit ꝑcedentẽ cõtrariam, nec disputandũ est de ea,
sed est indicandũ fm eã, vt inf. dist. c. erit. ꝛ C. de crim. sacri. l. ij.
ℙPreterea videt casus, C. de legib. l. humanũ. vbi prohibet Im
perator ne leges fiant nisi certa forma, ꝛ tamen postea plures le
ges facte sunt simpliciter, nulla de ea habita mentione, ꝛ valent
vt ibi no. ꝛ de emen. Justi. Co. circa fin. ꝛ hoc quidã tenẽt. Econ
tra q̃ requirat specialis reuocatio, sicutm testamẽtis, de le. l. si
mihi ꝛ tibi. ff. in legatis. ꝛ de legatis ij. l. si q̃s in principio testa
mẽti. ¶ ℙPreterea hoc patet in rescripto imperatoꝛ legẽ q̃ nõ
valer, nisi dicat in rescripto, non obstante tali lege, vt no. C. si cõ
tra ius vel vti. pub. l. fi. C. de testamẽ. authẽti. hoc inter liberos.
Ratio, ꝓpter precedentẽ clausulam derogatoriã, positam in l.
f nec damnosa. C. de precibus imperato. offeren. p hoc d. authen.
hoc inter liberos. gl. in l. pacta⁹ nouissima. C. de pace, ꝛ hoc tenẽt
g alij. Sunt qui distingunt, aut statutum precedens est de rogato
rium volũtaris, ꝛ requiritur expressa reuocatio⁹ per iura ſcõo
allegata. Aut est derogatoriũ solẽnitatis, q̃z vult secũdũ nõ va
lere, nisi seruata certa forma, ꝛ tũc tollit per ſcõm statutũ sim
plex, vt d. l. dum ff. licet. ꝛ d. l. humanũ. Et hanc opi. sequebat Ol
dradus, ꝛ And. de pisis: cui cõsonat opi. Jac. de Are. quã ponit
m d l si quis in principio testamenti. ꝛ Cy. recitat. C. de testamen.
h l. sancimus. Quid dicemus. ⁹ Dy. circa testamẽtũ videt dicere,
q̃s regrat specialis reuocatio: extra ꝺ regulis iuris. c. q̃s semel.
lib. vi. Sed Cy. hũc articulũ disputauit in hac ciuitate me audiẽ
te, ꝛ tenuit indistincte, quod secũdũ statutũ nõ valeat, nisi fiat ex
pressa reuocatio primi per iura allega. Hoc etiã probat, q̃ pre
statio ꝑcedẽs, declarat animũ in futurũ deesse, vt l. ar si q̃s. ff. ple
riq̃s de reli. ꝛ de acqui. heredi. l. q̃ in aliena. ff. si. Si ergo in secũ
do statuto deficit animus ꝛ voluntas, ergo nõ est statutum. Nõ
obst. l. dum ff. licet. ꝛ distinctio predicta, quia intellige quod ibi
expresse penituit prioris, vt ibi no. alias deficeret volũtas. Nõ
obst. q̃ de ea non est disputandum, q̃ verum est quando est lex.
sed hoc non est propter defectũ voluntatis. Nec obst. d. l. huma
nũ. quia Imperator ibi loquitur ex humanitate nõ dicendo, si a
liter fiat nõ valeat, q̃ tũc secus, vt patet per ea que dixi ſ̃, in re
scripto. Tra[illegible]deritCy. quem in hoc sequor. Circa tertium, ſ̃ti[illegible]
32 primũ ✝ statuti[illegible]m est iuramẽto firmatum, videtur quod per se
cundũ nõ possit re[illegible]lli, cum non possit venire contra sacramentũ,
i vt C. si aduersus v[illegible]n. auth. sacramenta, ꝛ extra de iureiu. c. cum
cõtingat. ꝛ eo. titu. c. i[illegible]cet lib. vi. ꝛ de pac. c. quamuis, lib. vi. Ecõ
tra quod tollat⁹ per [illegible]equens, nam si iuro non cõtrahere matri
monũ cũ Seia, vel con[illegible]bere cum Tutia, ꝛ postea contrahо
k cum Seia, vtroque casu[illegible]t matrimonũ, extra de spon. duo.
c. j. in fi. ꝛ de voto. c. j. fi. lib. vi. ¶ Tu dic, quod aut tale statutũ per
qđ primũ tollitur, requ[illegible]t super[illegible]oris aut horitatẽ, ꝛ tũc nõ po
test tolli primũ per iura primo allegata. Ratio quia ille qui ha
bet interponere primo auth[illegible]oritatem, non vult esse auth[illegible]or per
34 iurũ. Aut non requiritur su[illegible]eriοris auctoritas, ꝛ potest revo
cari, licet revocantes sint pertin[illegible]per iura ſcõo allegata. Ju
dex enim, ſuum, non tuum tibi dene[illegible]at auxilium, vt not. C. si ad
33 uersus vendi. l. j. ¶ ✝Juxta predicta, quero, an in reuocando re
l quiratur auth[illegible]oritas superioris: ✝ Dic, aut erat talis populus,
qui poterat statutuꝫ facere sine superioris auth[illegible]oritate, ꝛ tũc eã
dem ratione poterit reuocare per ea que dicta sunt. Aut nõ po
terat facere, sine superioris auth[illegible]oritate, ꝛ tũc aut vult statutuꝫ
primum tollere aliter statuẽdo, aut vult simpliciter tollere, ꝛ ad
ius commune redire. ℙPrimo casu non potest nisi intercedat ea
dem solemnitas in destruendo, que interuenit in cõstruẽdo. Se
m cundo casu, potest sine superioris auth[illegible]oritate. ᵐ argu. ff. de iniu
sto testamento. l. ij. ꝛ C. de testamen. l. hac consultissima. ff. si quis
autem, vbi primum testamentum, tollitur per secundum minus
legitime factum, quando per eum ad ius commune redитur: q̃
sunt instituti venientes ab intestato. alias secus. ℙPro hoc videt
casus extra de const. c. cum accessissent, Sed an iuramentum ha
n beat vim verborum derogatoriorũ ⁿ ita q̃ requiratur expres
sa reuocatio, Jo. And. in illa questio. quã disputauit de eo q̃ iu
rauit non reuocare testamentũ, tenet q̃ sic, arg. ff. de leg. ij. l. cum
pater. ff. filius mi[illegible]trẽ. ꝛ ff. de le. ij. l. cũ quis. ff. codicillis. Dz ista
videtur male dictũ, q̃z eadem ratione videtur, q̃ iuramentũ de
beat habere vim renũtiationis, exceptiõis nõ numera. pecu. qđ
est falsum, vt l. fi. C. de nõ nu. pecu. ¶ Sed certe ibi, sicut promis
sio fuit facta spe future numerationis, ita iuramẽtũ, vt dicit gl.
34 in renũtiatiõe, vt in l. fi ex cautiõe, eo. titu. ✝ Que ratio hic cessat.
Item qđ si vtrũq̃ interueniat, ſ. verba derogatoria, ꝛ iuramentũ:
dicebãt quidã qđ non potest revocari, vt sic iuramẽtũ aliqđ ope
retur, qđ nõ placet, q̃z nemo põt sibi legẽ imponere a qua nõ liceat
discedere, vt d. l. fi q̃s in prin. testamẽti. ꝛ iuramẽtũ satis operat.
35 qđ eius timore nõ ita de facili ad revocationẽ procedit. ¶ ✝Cir
o ca quartũ, qñ sunt duo statuta i eodẽ volumine ℑta, ᵒ ꝛ eodẽ tẽ
pore cõfirmata, qđ prevalet: Ista qõnẽ no. Dy. ff. de test. tu. l. tu
tores. ꝛ Cy. C. de testa. tu. l. ij. ꝛ ibi recitat opi. finaliter tenet opi
p nionẽ Dy. ᵈ illud qđ est vltimũ ᵖ in volumine libri ꝛ sic in cõpo
sitione prevaleat, ꝛ tollat primũ: quia tempus cõpositionis, non
q cõfirmationis inspicitur, ᵍ d. l. tutores. ꝛ d. l. ij. ꝛ de testamen. mi
lita l. si certarũ. ff. fi. ꝛ de inre cod. l. cõficiũtur. ff. si miles. Quod
puto verum: nam totus codex fuit eodem tempore cõfirmat⁹, ꝛ
tamen in eo sunt quedam leges contrarie. ꝛ vltima derogat pri
mis. ℙPredicta vera, nisi per quandã distinctionem reduci pos
r sent ad concordiam, ʳ quia vtrunq̃ seruaretur * vt in prima con
✳ stitutione Codicis. ff. quibus. ibi, Preterquã si alia iuris diuisio
ne adiumentur. Facit C. de mofficio. dot. l. vnic. cum similibus.
36 s **Quarto** ✝quero[s] pricipaliter quos ligẽt statuta, scili
cet an ligent forenses, an̄ immores, an clericos
an ciues extra territorium existẽtes, ꝛ similes questiões. de qui
bus vide per Cyn. C. de summa trinita. l. j. ꝛ que sit long. consue.
l. prima, ꝛ secun[illegible]a. circa finẽ. Hoc omitto, quia esset longa repe
titio per se, ꝛ per doctores perfecte non tractanꝫ, alia vice dice
mus, saltẽ in l. cunctos populos. in sexta questione. C. de summa
trinitate. ꝛ in l. si filius sine herede. ff. Lucius. ff. administratio. tuto. ff.
ꝛ l. fi. C. in quibus cau. in integrum restitutio.
37 t **Quinto** ✝pricipaliter[t] quero, a quo tẽpore statuta li
gent: ✳ ista questio potest intelligi duob. modis
✳ scilicet a quo tẽpore ista statuta incipiant habere vigorem. Se
cundo iam post vigorẽ assumptũ ligent facta precedentia, an so
v lũ sequentia: ¶ Circa primũ videt quod ligent post duos mẽses ᵛ
vt in auc. vt facte nouæ constitutiones. collatio. quinta. Econ
tra, quod a tempore scientie, vt ff. de decretis ab ord. faciend. l. fi.
x Distingue, aut loqueris de scientibus, ʸ ꝛ eos ligat statim, vt d. l.
fi. aut de ignorantibus, ꝛ tunc aut sunt statuta preiudiciũ afferẽ
tia, aut afferentia solum cõmodum. ℙPrimo casu differentia est
inter leges cõmunes, que ligant post duos menses, ꝛ leges mu
nicipales, que ligant post modicũ tempus arbitrio iudicis, ita
quod q̃s possit dici esse in supina ignorantia, vt d. l. fi. ꝛ est casus
✳ extra de constitutionib. c. vt animarũ. * lib. vi. ¶ Secundo casu,
✳ statuta statim suum operanꝫ effectum, * arg. C. de recu. l. penul.

in fi. lib. x. Simile in legato, qđ acquiritur ignoranti qđ cõmet
solũ cõmodũ, est aliud in hereditate, vt j. mã. 4. l. fi. hereditatẽ.
✻ Et ita sentiunt doctores. * Et his apparet ille qui cepit bã-
38 nitũ, & debeat hadere premiũ in statuto contentũ, licet, statu-
ℓ tũ ignozauerit. Quod intellige, si cepit scies eũ bannitũ, alias
non videt sua opera captus bannitus. ff. de acquir. re. do. l. fi. is
✻ q. §. quod si seruus. * ¶ Secundo quærit, post quã statutũ as-
39 sumpsit vigorẽ, vtrũ liget solum sequentes, an etiam precedẽ-
3 tia. Ista qstio est dubia, & vall. de vtilis & quotidiana. Lyn. ali-
quantulũ tangit. C. de legi. l. leges sacratissime. Jacob. de Bel.
disputauit de hoc, & suã disputationem ponit in aut. vt cuz de
appellatio. cogno. in p. fin. colla. viij. tamẽ multũ obscure, & mi-
nus perfecte loquitur, & ideo diuido istã questionẽ in tres arti
culos. Quandoq; expresse cauet in statuto, q; trahat ad preteri
ta, quandoq; expresse, vt trahat ad futura, quandoq; nil dicit.
40 ¶ Circa primũ videt qđ talis adiectio, scilicet quod habeat
locũ in preteritis, valeat, vt C. de legit. l. leges. la ij. de transac. l.
fi. & de pact. pig. l. fi. Contra qđ non valeat, de transactio. l. cau
sas. in aut. vt cũ de appellatio. cogno. in prin. Distingue, aut
queris de preteritis decisis seu finitis, & ad pdicta, statutũ nouũ
bene pot porrigi confirmando, vt C. de transactio. l. fi. ſ; infirman
a do, vel aliter disponendo, ad predicta nõ porrigit etiam si ex
presse caueret vt C. de transac. l. causas. de sacrosan. eccl. l. pen.
in fi. & in aut. vt spõ. lar. §. fi. & p ea que dicã. j. proxi. Aut sunt
b negotia preterita pendẽtia, & tunc, aut sunt in iudicio deduc
ta & tunc, aut pendet p appellationẽ, ad ea nõ porrigunt, etiã
si expresse caueat, vt in aut. vt cum de app. cogno. in prin. Aut
c pendet in iudicio causa principalis, & idem vt in aut. in medio
litis. col. viij. ibi enim loquitur non solum de rescripto princi
pis, sed cuiuslibet iurisdictionẽ habentis, vt patet in eo. tit. §.
illud. Item ibi loquitur de statuto speciali, per quod iudex
prohibetur aliter iudicare, quã fm leges generales preceden
d tes, vt ibi patet. Et hoc sentit gl. in d. tit. vt cum de appellat.
cognos. in prin. Et p hoc sentit gl. in d. tit. vt cũ de appellatio.
& in fi. l. fi. in fi. de sacrosanctis eccle. & de veteri iure enuc. l. ij. §.
penultimo. & fi. Quia verũ est, quod lex generalis potest face
vt ad precedentia iudicium deducta trahantur, sed per legem
e specialẽ fieri non potest, vt d. authen. in medio litis. Si enim
imperator sanctissim in quo omnis cessat suspicio, vt infra ad
legem Juliã de ambitu. l. j. non vult suas sacras formas vale
re, multomin valebũt statuta & reformationes ciuitatũ, quas
canes curiarum, & denoratores omnium communitum, fieri fa
ciunt, pro libito voluntatis, & hoc expresse cautũ intelligo, sci
licet quod ad preterita porrigatur, etiam quando statutum p
verba preteriti temporis est confectum. C. de sacrosanctis ec
sijs. l. decernim. & de quadrien. prescrip. l. bene a Zenone. §. qz
41 igitur. ¶ Iuxta predicta quero, que dicantur negotia pre-
f terita decisa seu finita? Respondeo de transactione, sententia, iu
ramento, solutione, quietatione, prescriptiõe, & similib modis
vt predictã. l. causas. C. de sacrosan. eccle. l. pe. in fine, in aut. vt
sponsal. largitas. specialis sit contractus, & de diuersis capitu
lis. §. fin. vers. hec autẽ. j. iudicatũ sol. l. cum quereb. §. proin
de. & de iureiuran. do. l. j. & ij. C. de transactionibus. l. transactio
42 ne finita. Et per hoc dicebã pridie in questione de facto. Di-
g cebat statutũ, quod filie femine non succedant, & hoc locus ha
beat in preteritis, & futuris, dicebam quod si femine habue
runt partes suam, vel cum fraatribus diuiserunt, quod ad eas
statutũ nõ porrigitur. Sed si ipse cũ fratribus suis steterãt,
& partẽ suã non petierant, tunc ad eas statutum bene porrigi
43 tur. ¶ Circa secundum scilicet, quando hoc exprimitur, vt
ad futura trahat, ad ea sola trahet. hoc est eũ de natura legis
d. l. leges. C. de legi. & in aut. de nup. in prin. & §. duo igitur. cir
ca finẽ collatione quarta. extra de constitutio. c. fi. & in auth. de
44 heredib. ab intestato. §. fin. collatione noua. ¶ Circa tertium
quando nihil exprimit, dic, quod in casibus, in quibus supra di
xi, quo ad preterita nõ trahat, etiã si expresse sit cautũ. ad illa
fine dubio simpler statutũ non trahit, etiã si expressum sit. In
alijs distingue, aut statutum, pcedit declarando, aut annullan-
h do, aut confirmando, aut aliquid de nouo inducendo. ¶ Pri
i mo casu, porrigitur ad preterita. C. de pactis cõuentis tã su
per dote, quam super donatiõe propter nuptias, & parapher
nis. l. fi. & C. de transactioni. l. fi. & in authent. de filijs ante dota.
instrumenta natis §. j. colla. iij. vbi hoc expresse habet. ¶ Secũ
do casu, aut causa annullationis fuberat de preterito, & porrigit
ad preterita, vt in aut. de ali. & emph. ij. omnia vero. & in authẽ.
de incest. nup. §. & hoc quidẽ. & C. de incestis nup. l. penulti. & fi.
Aut causa annullationis per legem annullãdi introducta est,
& non porrigit ad preterita. C. de test. l. nubem. in fi. de curato
re furioso. l. fi. in fi. & in aut. de non ali. §. alienatiõis. Tertio ca
su, quando confirmando, dicunt quidã, vt Jacobus de Belui-
sio, quod tũc porrigit ad preterita, p l. bñ a Zenone. §. porrigi
tur. C. de quadriẽ. prescriptiõe, & in auth. de monachis. §. ordi
natione. Sed certe illud ideo, qz dicte leges sunt prolate p ver
ba preteriti tẽporis, alias putarem dicendum, vt dicam infra
proximo membro. Quis enim diceret. l. si qs argentũ. §. si aũt.
C. de don. q̃ confirmat pactũ nudũ donationis, porrigi ad dona
tiones ante legẽ illã factas? Certe null. ¶ Quarto casu, quã
do lex precedit inducẽdo seu statuendo de nouo, tũc aut tale sta-
k tutum pertinet ad litis ordinationẽ, aut ad cause decisiones.
l ¶ Primo casu, statutum hz locum in omnib futuris litibus
quanũ fit sup preteritis negotijs, C. de iuramento calũnie. l.
j. in prin. & §. penultimo, de fide instrumento. & l. cõparatiões.
in fi. Ita tz Lyn. in l. leges. la ij. C. de legi. l. leges. & Oldradus.
m ¶ Secũdo casu, quãdo pertinet ad decisionẽ tũc aut loqris
in delictis, aut in cõtractib, & in alijs dispositionib. Si in de
lictis, tunc aut lex facit aliquẽ actũ esse delictũ, qui prius non
erat, & nõ porrigit ad facta preterita. C. de testa. l. iubemus. in
fi. & in aut. de sanc. episco. §. fi. Aut lex siue statutũ penã impoſi
tam auget vel minuit, tunc dic vt statim dicam. Si contractibus,
& alijs dispositionib, distingue, aut lex siue statutũ solẽni
tatẽ seu formã inducit seu exceptionẽ, seu defensionẽ parit, aut
eã tollit. Primo casu, aut actus est inceptus, sed nõ pfectus, &
n ad illud lex nõ porrigit. C. de fide instr. l. cõtract ver. que tã.
& c. extra de elec. c cũ in cunctis. §. hoc sane. aut actus pfect est
ratione forme, sed pẽder ratione effect & ad illud lex noua non
porrigit. d. l. iubem. C. de testamẽtis. & de curatore furioso. l. fi.
in fine. & de rei vxo. actione. l. j. in fine. & C. de legi. hered. l. leges
duodecim tabularũ, in fine, & in aut hẽ. de nõ alienan. §. aliena-
o tionis. Secõ casu, quando inducit exceptionem, tũc aut exce
ptio causatur tẽpore cõtracte obligationis, & tũc statutũ talẽ
exceptionẽ ad contractus preteritos nõ extendit, vt in aut. de
duobus reis. §. fi. falsit in authen. de rem. non solute pecun. sup
dote. §. fi. quia ibi aliter exprimitur. Aut exceptio causatur ex
aliquo facto, post cõtractã obligationẽ, tunc si illud tale factus
post statutũ, cõtingit, porrigitur exceptio etiam ad preteritas
obligationẽ. vt C. de vsuris. l. penultima. Hoc etiam probat. C.
de testibus. l. testiũ. Nã in quantitate soluẽda, tempus obliga
tionis inspicit. Sed qualiter ipsa solutio probet, Dicitur ibi,
quod si ipsa solutio fuit facta ante illã legem, probat secundus
• tempus antiquũ. Si post, probat secundum illam legẽ, quan-
quã sit ex vetere obligatione. Tertio casu quando exceptione
tollit, idem, qz si quidẽ exceptio ceperat competere ante statu
tum, non tollit. Aut cepit cõpetere postea, & tollitur per ea que
p dicta sunt, argum. j. de iure fisci. l. fiscus. Et his possunt solui
45 multe quotidiane questiones. Bone aliquas. † Dicit statutũ,
✻ qđ viso instrumẽto index capi faciat debitorẽ, nec possit oppo
ni ſ instrumentũ, nisi exceptio quietationis, solutionis, & falsi
tatis. ¶ Querit an tale statutũ habeat locũ in instrumẽtis an
te statutũ confectis? Certe inquantũ respicit litis ordinatio
nem, qđ debitor capiat, habebit locũ in preteritis. Inquantũ re
spicit decisionẽ, ex eo quod res adimit exceptionẽ, tunc si quidẽ
exceptio cepit cõpetere post statutum, illa non adimit, alias
46 fic. vt ex pdictis patet. † Ecce alia, dicit statutũ, qđ possessor bo-
✻ ne fidei * pscribat quinq; annis, queritur an possessio habita
q ante statutũ factũ, pficiat. Et videt casus qđ fic, vt in aut. hec
constitutio innouat constitutionẽ. §. fi. Contrarium dico, cum
natura legis sit futuris dare formã negotijs, vt dictũ est. opor
tet q; ipse actus ex quo dz oriri pscriptio. scilicet cursus quinq; anno
rũ, currat post statutũ, vt d. l. penu. de vsur. de testib. l. testium.
¶ Nec ob. aut. hec cõstitutio, qz illud iõ, qz fic est actũ alis cau-
47 tũ. Ecce alia, † dicit statutũ q; vxore mortua in matrimonio si
ne filijs, vir lucret tertiaz partẽ dotis, querit vtrũ hoc habeat
locũ in dotib aũ statutũ dotis? & certe cũ tale ius retinẽdi cer
tã partẽ dotis, spectet viro ex isto facto. s. morte vxoris, si hoc
r contingit post statutũ credo q; habeat locũ statutuz etiam in
48 dotib ante dotis, p ea que dicta sunt. ¶ Iuxta predicta que
ro, quid in delictis? Et pro huius declaratione subijcio quãdã
questionẽ disputatã p Richar. Malumb. que talis est. In fer-
uore tẽpore orte discordie inter cõmune Paduanũ, ex vna par
te occasione salis & cõmune Venetiarũ, statuerunt dominꝰ Pa
duani, q; quicũq; priuat fuerit deprehensus sal vẽdere priua
to, capite puniat. Titius incidit in penã statuti, & antequam ac
cusaretur, nouũ statutum factum est q; priuat venditor salis
puniat pena triginta librarum tãtum. Hunc accusatur Titius
queritur an sit puniẽdus Titius secundũ formã prioris statu
ti, an fm formam posterioris? & idẽ Richar. sic determinauit,
q; in isto delicto duo debemus considerare. Primo actum obli
gatorium & iste est actus preteritus. Secundo actũ liberatorium
satisfaciẽdo obligationi. & iste est actus futurus. Nõ si fieret
statutũ q; hz vẽdere sal priuato, vel certo mõ vẽdere, non porri-

ge

gerek ad preteritū,q̄ respicit actū obligatoriū. ℨ si fit statutū minoꝝ pena,respiciat actū liberatoriū,sed talis actꝰ est futurus,ergo statutū eum ꝓhibēdit, quāꝯ pēdeat ex actu obligatorio p̄cedenti.C.de rest.l.restitū.⁊ in aut.hec ꝙstitu. in no.cōstit.ℨ fi. Ista sunt verba sua quibꝰ videt cōsonare Cyn.in l.leges ⁊ cōstitutiones.C.de legib. Sed ista nō videtur vera d.l.restitū. non facit,q̄ fateor quod actus solutionis q̄ sequitur post illā legem,debet ꝓbari ſm formam illius legis, sed ipsa quantitas seu substantia eius quod debetur,inspicitur secūdum tempus obligatiōis:vt ā. dixi. ℙrobatur ſ. de iure dotium.l. res que.⁊ extra de cēſi.c.olim causam. Ista hic videtur,quod decapitatio hic debeat fieri ſm formam prime legis:sed ipse modus decapitandi,deberet fieri ſm formam nouī statuti,si super hoc cōditū esset,Hecobſt.auth hec cōstitutio,q̄ ibi ideo,q̄ expresse cautū
s est vt predixi.Et ibi patet. ¶ Quid dicemus:ª Mihi videtur ꝙ hoc pendeat ex solutione duarum legū que videt sibi inuicē contradicere,vt ſ. si ex noxa.causa aga l.pe.q̄ dicit in penis tēpus sentētie debere inspici. Alia est ſ. de pen.l.j.que dicit,ꝙ tēpus delicti.Et istud cōtrarium est valde difficile,⁊ gl.in d.l.pe mult.super ver.vindictam solut.q̄ in publicis delictis spectat tempus sententie,vt d.l.pen.in primaris tempus delicti,vt d.l. j. Ista solu.est falsa,per l.ſi quis decurio.C.de falſi. ℙreterea ī publicis criminibus,non habet locum noxa.vt ſ. de edi.edic.l. quis sit fugitiuus.ſ.quod aiunt ediles.ver.noxas.de ver.sign. l.hec stipulatio.⁊ l.pen.ſi ex noxa.causa agat. Alīꝫ vt Dy.dicūt ꝙ illa l.pen.consideranit coercionem⁊ penam vinculoꝝ ad custodiam,que aliter fit in seruo,aliter in libero,vt ꝺ cuſto. reo.l. ij. Sed in impositione pene inspicitur tempus delicti. ℨ hoc non procedit,q̄ d l.pen.respexit penam vt patet,dum dicit supplicio⁊ verberibꝰ. Bul.de Cun.dicit,econuerso ad glo. ꝙ lex penu. loquit in primaris tantū,⁊ l.j.in publicis. Assignat rationē, q̄ ī primaris nō est limitata pena.vt in l.ſi.ſ.de prima delic. ℨ in publicis sic. Istud non placet p̄ l.minoriarum.la.q̄.ſ.de minor. vbi in primaris inspicit tempus cōmissi delicti,vt i aut.vt iudi. fine quoquo suffrag ſ.oportet igitur.circa fi.tit.vbi ī publicis
49 spectat tempus sententie.† Dicendum est ergo quod quedā est
t pena ordinaria⁊ ꝓpria delicto ꝝ,⁊ in ista semper inspicitur tempus delicti,siue sit publicum siue priuatū,vt l.j.de penis.⁊ d.l.ſi quis decurio.de fal.⁊ d.l.minoriarum.⁊ quod no.ī l. statuli
50 beri a ceteris.in prin.ſ.de statulib. ¶ † Quedā est adiectio pene,que adiicitur ex aliqua causa,a lias quandoq̄ diminuit, vt l.quid ergo.ſ.pena grauior.⁊ quod ibi notatur.ſ.de his q̄ not. infami.⁊ in tali adiectione vel diminutione facienda inspicit tēpus sententie.d.l.penul.ſ.ſi ex noxal.causa agat. Et istud sentit ibi glo.in vlti.solu.⁊ dicto ſ.oportet igit̄ in authen.vt iudi.fine
51 quoquo suffraga.† In questione ᵛ ergo proposita, cum primū
v statutum fuerit factū inᵛ feruore ire discordie.vt predicit,in dicta causa fuit imposita pena grauior quā esset conueniēs delicto,scilicet pena decapitationis,⁊ ideo sequēs statutum debet inspici,quod viget tempore sententie.Et hoc modo potest sustineri dicta determinatio Richar. hoc etiā retigit ī quadā ꝙstione: Distingue ergo aut per statutū imponitur pena delinquēti, aut iā ipposita mitigat. ¶ Primo casu,aut statutū ꝙtinet penā conuenientē delicto,⁊ inspicit tempus delicti. Aut continet penā grauiorē vltra ꝙ quenat,⁊ inspicit tēpus fiē,vt ex ꝓdictis patet.Secundo casu quādo pena iam imposita mitigat.Alterbi gratia,dicit statutū quod bannitus liberetur soluendo tātum tunc istud porrigitur etiam ad bannitos anteriorīs temporis, secundū quod erat aliud statutū. Ratio,q̄ talis modus liberationis,contingit post delictū commissum,vt ex predictis patet.
52 Dic intelligo ꝙ not.per Cyn. in d.l.leges. † Quarto iuxta predicta quero,vsq̄ ad quod tēpus statuta ligent: Dicunt quidam vsq̄ ad annum,quia tūc tempore cōsueuit durare officiū potestatis,q̄ ea iurauerat seruare,ar.ſ.de penis.l.ſi. Dy. dicit cōtrarū,quia statuta sunt iuris ciuilis,vt hic,ergo perpetua, vt inſti.de perpe.⁊ temp.ac.in pri.⁊ hoc puto verū. Casus est ex
x tra de offi.leg ꝛc.ſi. Anū tamē ᵏ credo, q̄ si statuta sunt facta a
y populo,tūc actio ex eis descēdēs est ciuilis⁊ perpetua. Si vo sunt facta a iudicibus & hoc potestatē habentibus, tūc dicerēt actiones penales ex his descēdētes esse tēporales,⁊ annales ad similitudinē pretoriarū.vt dicto titu.de perpe.⁊ tēpo.actio.in
53 princ.⁊ ſ.de actio.⁊ obligatio l.in honorariis. † Ultimo q̄ro vtrū appellatio suspēdat effectū statuti. Aliqui grauis,statutū
3 est factū,Titius videns se grauatū³ appellat a statuto, an possit:Et videtur quod non,vt ſ.tit.j.li.ij.ſ. exactis.ibi,neque ꝓuocatio ab eis,ꝛc.⁊ ſ.de verb.significa l.ſi qua pena.in gl. super ỹ. de pena.vbi ab iniquitate legis,non appellatur. ℙro hoc ſ. de appella. recip l.fin.vbi ab eo quod decernitur ex perpetuo edicto, non appellāt̄.⁊ ibi de hoc per Dy. ¶ Preterea statutum nō est sententia,ergo ꝛc.vt d.l.ſi.ī gl.super verbo vendere. ¶ Preterea ius debet esse perpetuum.vt C.de diuer.rescrip.l.falso.ſz per appellationem suspenderetur,hoc non esset:ergo,⁊c. Contra quod possit appellari,q̄ appellatur a decreto decurionū. l.j.ſ.solent.quando appellandum sit. ¶ Preterea speciale est ī Senatu,quod ab eo non appelletur,vt ſ.a quib.ap.nō licet l. j. ergo in cōtrarium est ius cōmune. ℙreterea in l.ij.ſ.exactis.ſ. tit.j.hoc specialiter fuit statutum,ergo in cōtrarium est ius cōmune. Sic puto dicendum. Aut statutum seu constitutio sit cōtra certam personam,⁊ potest appellari:argu.d.l.j.ſ.solet.⁊ C. de agricol.⁊ cēſi.l.j.⁊ l.qui grauatos.lib. xj. Aut sit generaliter, ⁊ nō potest appellari:argu.ſ.ti.j.li.ij.ſ.exactis.⁊ ſ.de verb.sig l. ſi qua pena.⁊ d.l.ſi.de app.recip. Credo tamen,quod licet statutum seu constitutio verbis generalibus concipiatur,ꝙ si ꝓbari posset,aliquibus legitimis cōiecturis,in odium certe persone specialiter esse confectum ꝙ tunc a tali iniquitate licita esset appellatio. ℙro hoc specialiter induco.ſ.de do.l.excepti.l.j.ſi.
* vbi contra dolum commissum.in l.condenda succurritur leso.*
a
* Serto ª primi.quero,an statuta recipiant interpretationem.* Ista questio est difficilis,⁊ antiqs tēporibus disputata, modernis etiam tēporibus disputanit eā Jaco.de Belui.⁊ Ray.de Fo.. Ego tamē tam ex dictis omniū, quam etiam ex mei intellectus moditate,talem trado doctrinam,quia interpretatio sumitur quandoque ꝓ correctiōe,vt ſ.ad Ter.l.j.ſ.qui operas. Quādoque ꝓ arctatione seu dero
gatione,vt ſ.de verbo.signifi.l. derogatur.⁊ l. verbis legis.i fi. Quandoque ꝓ verboꝝ exꝓpositione seu declaratione,vt ſ.de verb.ob.l j.m fi. Quandoq̄ ꝓ additione, seu ad nouum casum extensiōe,vt in aut.quib.mod.nat.effi.legi.in prin.col.vj.⁊ ſ.de
54 parri.l.sed ſ iendum.⁊ ibi not. De qualibet ergo interpretatio
b ne videndum est per se. ¶ † Primo igitur quero vtrū statuta recipiāt interpretationem correctiuā: Breuiter dic. Aut qs interpretari vult statutū esse correctū per l. generalē superuenientem,⁊ dic vt extra de cōſt.c.j.li.vj.per Cy.C.de test.l.fi.in fi. ⁊ tangitur.C.que sit lon.consuet.l.ij. Aut quis vult interptari statutū esse correctum per sequēs statutum:⁊ dic vt dixi.ā.ī iij. q.prin. Aut quis vult istā correctionē facere ex seipso, ⁊ prima tus non potest,sed ille qui legē tulit potest,vt C. de legi.l.ij.⁊ fi. ⁊ ex parte.el.ij.⁊ ibi no.de verb.sig.⁊ ſ.de legi.l.de quibꝰ.in fi.⁊
55 de pret.stip.l.j.in fi.⁊ l.in pretoriis. ¶ † Secundo q̄ro, an statu
c ta recipiāt interpretationē arctatiuā,seu restrictiuā: ᶜ Videt ꝙ nō,vt ſ.qui,⁊ a qui.l.ꝓspexit.⁊ ad Syl.l.ſi quis ingrauescente.ſ.ſi.de lega.preſt.l.j.ſ.generaliter. Cōtra ꝙ facit ſ.de mune.⁊ hon.l.vt gradatim ſ.⁊ ſi lege.C.de noxa.l.j.de sacrosan.ec.l.j.de ri.nup.l.pe.ſ.j. Dic,aut statutū plura capita habet,⁊ tu vis vnū strahere,⁊ dic idē qđ ā. circa correctionem dictum est. Aut statutū loquit̄ ſnaliter,⁊ vis ipsum restrigere ad certos casus q̄ in eis cessat ratio,que mouit statuentes. Vel resultaret iniqtas,tunc aut quis vult facere talē restrictionem,ne dānū quis indebite patiatur,aut ne ab aliquo lucrum indebite perdat,aut ne aliqs ad lucrū indebite puemat. Primo casu talis restrictio
d faciēda est,ᵈ vt ſ.de in.pat.l.adigere.ſ.quamuis.⁊ l.quālis.ꝺ in ius voc. Nā nisi ibi fieret restrictio perderet ius patronatus, vt eod.tit.scilicet de iure pat.l.qui cōtra. Et sic loquitur l.ij. C. de noxa. Nā nisi fieret restrictio statuti,dominꝰ teneretur insolidum. ¶ Secūdo casu talis restrictio non fit, ᵉ vt ſ.q.⁊ a quib.
e l.ꝓspexit.ibi enim seruus perdit lucrū libertatis, ꝙ iniquus est⁊ contra rationē,⁊ tamē propter hoc non recedimus a verbis generalibus legis,nec restringim³,vt l.j.ſ.generaliter.ſ.de legpreſt. Fallit ſ de rit.nup.l.pe.ſ.j. Sed illō ideo, qa lex vltra ꝓcedit,sic statuēdo. ¶ Tertio casu,talis restrictio fit l.vt grada
tum.ſ.⁊ si lege.de mu.⁊ hono. Fallit ratiōe publice vtilitatis,vt ſ.ad Sylla.l.ſi quis ingrauescente.ſ.vtrū.ver.hic eiā. Et ista ta
f lis restrictio,seu interpretatio fit a iudice,ᶠ vt ſ.tit.ij.l. nō possunt ⁊ l.seq. Et ꝓdictis possunt solui multe q. ℙone vnā. Dicebat ista tutū Bono.qđ q fecerit sanguinem in Palatio', capite puniat.
g Quidam barberius⁸ phlebotomauit quendā officialem in Palatio,queriē nunquid veniat puniēdus? Fuit magna contentio, finaliter determinatū fuit ꝙ non:q̄ non debent verba legis captari,vt ſ.ad exhibē.l.ſi.debet ergo intelligi:quicūq̄ fecerit sanguinē iniurioſe. Et hoc,ne qs indebite perdat personam. Sed si statutū priuaret faciente aliquo lucro,tunc talis restrictio nō
56 fieret,vt ex predictis p̄z. ¶ † Tertio quero ʰ an statuta recipiāt
h interpretationē declaratiuā,ⁱ seu exꝓpositiuā? Et vī quod nō:q̄
i vbi sunt verba legis obscura,recurrendū est ad legislatorem, si presens est,vt C.de legib.l leges sacratiſſime.⁊ no.eod tit.l. cum de nouo.⁊ ſ.tit.iij.l.non possunt. Sed populi ciuitatū semp sunt presentes,ergo,⁊c. Econtra ꝙ sic,q̄ sic fit in legibus,vt ſ.tit.ij.l. benignius.sic in beneficijs,vt ſ.de cōſti.princ.l.ſi.⁊ in l.stipulationibus,vt ſ.de ꝟb.oblig l.cum q calēdis.⁊ in libellis vt ſ.de iudi. l.ſi qs intentione. In vltimis voluntatibus,vt ſ.de lega.ij. l. nō

aliter, z per totū. z istud est verū fm Inno. Arch. z oēs, duz tamē dicta expositio seu declaratio sit cōsona iuri. k Casus est extra de consuet. c. cū dilect⁹. Ubi vero statutū est adeo obscurū, q nō potest haberi congrua expositio, tunc fateor quod recurritur ad statuētes, Sz an recurrat ad illos homines, quibus cōmissum fuit a populo vt cōderēt statuta, ad ipsum populuz? Et videt quod ad illos sapiētes homines, cōditores, vt ff. tit. l. lā. §. exactis. ¶ Veritas est fz omnes quod populus seu cōsilium interpretatur, cū illi sapientes statutarū fiant functi officio suo, nec amplius habēt imperiū z sic non habens ius interpretādi, vt ff. de app. l. ab executore. in prin. z in fine, z ibi nota. Facit. ff. de re iudicata. l. iudex. Non ob. §. exactis. quia ibi durabat eorū officium. Ut igitur videamus, que sit illa congrua expositio, aliqua ptingamus. Quādoqz in statuto sunt verba generalia, z ista generaliter debent intelligi, nisi restringantur ex
57 causa, vt ś. dictū est. Quandoqz in statuto sunt verba indefini
l ta tunc vtrū equipolleāt vniuersali in alijs dispōnibus, habemus doctrinā tradītā per Dy. extra de reg. iur. lib. vi. sup rub. z p Bet. ff. de le. ij. l. si plurib⁹. Sed an illa doctrina sit seruāda in statutis, est dubiū cōsistens in hoc, an eo casu quo indefinita equolliet vniuersali, illud sit ex propria significatione vocabuli, an ex illa interpretatione, z certe est ex interpretatiōe, seu benignitate, vt ff. de ser. vrb. pred. l. si seruit⁹. ibi, benignius, ꝛc. vbi pz, q est ex benignitate, nō ex ppria significatiōe. si sic, ergo nō debemus a ppria recedere, nisi aliud appareat de mēte. Sz tamēdico q cōgrua expositio est, vt equolleat vniuersali in his
* in quib⁹ est eādē rō*lz hoc fit de interpretatione. Et hoc videtur esse de mēte statuentiū. Mā si aliter diceres ea ratione, qua vnū nō ꝓzehēderet, eadē ratiōe nec alterū. z sic eēt statutū elusoriū. Ergo oia ex mēte disponētis videt cōprehendere, vt C. de lib. preter. l. j. in fi. Et differt ab vniuersali, q quando vniuersalis restringit, z nō trahit ad casus non habētes eandē rationem, illud est ex interpretatione, sed indefinita illos casus nō cō
58 prehēdit ex ppria significatione. † Juxta p̄missa⁹ quero, quid
m fi in statuto est aliquod verbū habens plures significationes, q erit cōgrua expositio? Circa q sciendū est, q quandoqz verbū hz plures significationes pprias, qñqz vnā propriā z aliā impropriā. Primo casu accipiet illa significatio que congruit sub
* iecte materie, *vt ff. loca. l. si vno. z ff. de le. j. l. si seruus plurū. §. si exp̄ssi⁹. de re. iur. l. quoties idē sermo. Et ibidē sunt exēpla. Pono aliud, in statuto continet verbū, fuerit, q reperit in preterito, z futuro subiuncti, qualiter intelligemus? Et certe cū natura legis z statuti sit, futuris dare formā negotijs intelligi
n mus in futuris." Pro hoc ff. de cōd. z demon. l. si ita legatū. z l. solemus. Scdo casu, quando hz vnaz propriā, aliā impropriā. regula est, q dz assumi propria, z omitti impropria, vt l. nō aliter. ff. de le. iij. z ff. de exerci. l. j. §. si is q nauē. ver. in re igit dubia.
o Fallit si de mēte disponētis aliud⁹ appareat. d. l, nō aliter. De mente aūt dico apparere, si intelligēdo secundū ppriam significa
p cionē cōtineret iniquitatem seu absurditatē, P; tūc assumemus impropriā, vt l. in ambigua. ff. tit. ij. ¶ Vel si qualitas psone aliud inueret, vt dixi i l. j. in pn. ff. ad l. fal. ¶ Vel si cōis vsus loquē
q di aliter se haberet q vt l. cum de lamonis. §. afinā. de fund. instr. z instr. leg. Dic enim vsus omni regule, omniqz constitutio
59 ni, in exaudiendis, vel examinādis sermonibus, derogat, vt no.
r ff. de leg. iij. l. libroz. §. qd tamē. ¶ † Quero⁷ vñ sumatur ista ꝓpria significatio, z qualiter cognoscat? Respō. primo ab auctoritate, vt si in aliqua lege hec dicatur, vt ff. de verb. signifi. l. ꝓpte. l. ferri. z per multas ll. illi⁹ tit. Item a diffinitione, vt ff. de testa. l. §. de tute. l. j. z instī. de obli. in prin. z instī. de act. in prin. ¶ Itē quando predicta deficiunt, sumitur propria significa
* tio ex allusiōe*⁸ seu derivatione vocabuli, vt l. pullus. § ff. terri
s toriū. de verb. sign. z l. tugurū. eo. tit. z ibi not. Facit ff. si cer. pe. §. appellata. Si ñ telligo, nisi alluvio seu derivatio repugnet diffinitioni. q tūc stat diffinitioi, vt in testamēto, quod dicitur quasi testatio mentis, non tamē omnis testatio mentis est testamentum, sed illud cui convenit diffinitio posita. ff. de testam. l. j. Et dicidē in similibus. Itē intelligo verū, nisi alluvio repugnet limitationi, seu qualificationi facte a iure. Exemplū in d. §. appellata, vbi mutuū dicit q de meo sit tuum, nō tamen vbicunqz fit de meo tuū, illud erit mutuū, sed requiruntur alie qualitates, que ponūtur in d. l. ij. Plura alia exempla possem ponere.
60 ¶ † Quarto quero, vtrū statuta recipiant interpretationē ex
* tensiuam*? ⁹ Et videt q non, nā nō est nostrū legem extēdere,
t vt l. ñ vero. ff. de viro. solu. matr. de testa. multi. l. q̄s constitutū. z ad munici. l. cōstitutionibus. Preterea, statuta sunt stricti iu
v ris, *vt d. l. cōstitutionib⁹. quod pater, q actio ex eis descen
* des est stricti iuris, v' instī. de ac. § actionū. Sed in his q̄ sunt stricti iuris, casus nō exp̄ss⁹ habeē pro omisso, vt ff. de ver. obl. l. quicquid astringende. Et casus omissus iuris cōmunis dispositioni relinquit. vt ff. so. ma. l. si cum dotē. in prin. de lib. z posth. l. cōmodissime. Econtra, q talē interpretationē recipiant. Haz
x statuta sunt ius ciuile, ergo extendunt de similib⁹ ad similia *
vt ff. ti. ij. l. nō possunt. z ibi no. gl. in ꝓsuetudine. z est casus i l. de quibus circa prin. z C. que sit lō. cōsue. l. j. Preterea, stipulatio est stricti iuris, z tñ recipit interpretationē extensiuā. vt ff. de verb. obli. l. si ita stipulatus fuero per te non fieri. Dic, aut queris vtrū statuta recipiant interpretationē extēsiuā actiue, hoc est, vtrū extendant ad casus in statuto nō cōprehensos, an passiue, hoc est vtrū leges se extēdant ad statuta. Primo casu, aut queris de casib⁹, sine quib⁹ dispōsita per statuta nō possunt cō
y mode sortiri effectū, z ad illos extendit statutū, vt d. l. si ita stipulatus fuero p te. z de arb. l. non distinguemus. §. de officio. z q ibi no. z de in. om. iud. l. ij. de proc. l. ad rē. z ad legatū. Aut q ris de alijs casibus, in quibus est eadē ratio, z tūc aut casus illi p ius cōe non sunt decisi, z ad illos extendit. d. l. de quib⁹. in prin. z C. que sit lon. cōsue. l. j. Ita dz intelligi gl ff. tit. ul. ij. l. non possunt. Aut sunt decisi p ius cōe, z tunc ad illos statutum nō extendit, sed iuris cōmunis dispositioni relinquit. Ita loquuntur omnia iura per que alle. q nō est nostrū legem extendere. l. si vero. §. de viro. sol. ma. cū si. §. alle. Pro hoc ff. tit. ij. l. q̄s vero.
3 z l. i his. Scdo casu, qñ passiue, tūc indistincte dico q̄s sic. Exē plū p statutum alicui⁹ civitatis est indictū aliquod munus p̄sonale, Certe oēs ll. que de muneribus personalibus subeūdis loquūtur, ad illud extēdunt, vt ff. de mu. z hono. l. j. §. j. z ibi tex. Aliud exēplum, statutū confirmat aliquod testamētū q̄s de iure cōmuni non vz, vtrū lex Falcidia, Senatusco. Treb. z alie leges testamentarie, se extēdant ad hoc testm? Certe sic, vt ff. ad l. fal. j. §. lex Falcid. Et hoc mō pōt intelligi, q dicit leges ꝓzes
* trahi seu determinari ad posteriores, vt ff. tit. ij. l. non est nouū. *
61 † Juxta⁸ p̄dicta quero, vtrū statutū extendat vt decidat casus
a a contrario sensu, sicut dicimus. ff. de offi. eius cui mand. est iu
b risd. l. j. §. huius rei. Ista q. resident in hoc, vtrū argu. a ꝓzio sensu, sit ex ppria significatione, an ex quadā interpretatione extēsiua. Jac. Bu. dicebat, aut casus q venit a ꝓzrario sensu, erat ꝑs decisus, z tūc per contrariū sensum nō decidit, sed tanq̄ casus omissus remanet sub dispositiōe iuris cōmunis, vt ff. sol. ma. l. si cum dotem. in prin. Aut non erat alias decisus, z tunc arg. q sumitur a cōtrario sensu. est magis ex mente seu ex interpretatione, quā ex verbis, q colligit ff. si cer. pet. l. si pecuniā. ibi tanquā sub cōtraria conditione, ꝛc. No. dictionē tanquam, que est nota improprietatis, facit ff. de condi. z demon. l. aliquando. in fin. vbi dicit, intelligit, que est nota intellectus taciti, non exp̄ssi. Hoc puto verū. Pro hoc do casum. C. de fur. l. apud antiquos, z ibi glo. sup verū. conjecturā. Et sic dico, q ex statuto non sumitur ar. a cōtrario sensu, quādo scz casus, qui a ꝓzio sensu dicit z est etiā decisus a iure cōmuni, fm distinc. ś. dictā. Sed ꝓ predicta videt. ff. de manu. testa. l. si q̄s locuples. in fine ibi, vt apertissime, ꝛc. Ubi inuit, q̄s argu. a ꝓzio sensu, sit sensus apertissimus. No. verbū apertissime, in superlativo. Sz verbū videatur, q̄s ibi sequitur, tollit contrariū. Itē contra predicta videt, nam ś. dictū est quod argu. a contrario sensu, sit ex mente. Sed illud quod est ex mente videt esse in ipsa lege, seu statuto, vt ff. de ver. sig. l. nomīs, z rei. §. verbū ex legibus. Sz certe qñ casus est alias
c recedatur, nisi exprimat, vt ff. tit. ij. l. quod vero. c ¶ † Alterius
62 quero, an statutū extēdat ad casum, qui est idez fm iuris fictio
d nem, d non fm veritatē? videt q fic: nam libertus, q impetrauit ius annulo z aureorum, est ingenu⁹ ficte. z imaginarie, vt C. de iure aure. annu. l. ij. Et sic cōstituta in genuo vero habent locuz in isto ingenuo ficte, vt ff. de exc. tu. l. cū ex oratione. in prin. Contrariū dico, q̄z ad hoc vt illud, quod est fm fictionē, cōprehendat in statuto, necesse hz specialiter exprimi. Casus est ff. de nego. ge. l. ij. §. hec verba. ibi, de quo fuit necessariū edicere. ꝛc. cū gl. sua. z sic statutū ad tale casum, nō extendit, nisi secm distinctionē ś. dictā. Non ob. l. cum ex oratione. q̄z illud nō est ex vigore
63 orationis, sed ex vigore rescripti postea subsequētis. ¶ † Itē
e quero, qd si statutū prolatū est in vna persona, vt in Titia, nunqd extendet ad alias? Videt q̄s sic, e vt ff. tit. ij. l. iura. z in prima consti. C. §. quibus. ibi, nullaqz dubietate, ꝛc. z per Dy. de reg. iur. in c. q̄s alicui gratiose. lib. vi. Sol in legibus cōmunibus, z in rescriptis Imperialibus, dicit ibi per Dy. In statutis vero z in alijs dispositionibus factis p nomina propria, dic q ad alias p̄sonas nunqā extendunt, vt d. c. q̄s alicui. vt ff. de cōstit. prin. l. j. in fi. Pro hoc induco. ff. de testa. tu. l. si q̄s ita dixerit. in
64 l. gl. facit q̄s no. per Cy. C. de ser. fu. l. quicūqz. in. q. ¶ † Quid
f tēporis, an trahatur ad futura? f Videtur q sic, q̄z preteritū cōtinet futurū. vt ff. de le. j. l. talis scriptura. in prin. z in fin. de ver. sig. l. verbū oportebit. Econtra, q̄z p̄sens nō trahit ad futura. l. si

ita

ita scripsisset ff. de leg. ii. ꝛ ff. de v. obli. l. si ita stipulatus, fueris. § stipulamur. Distingue, aut lex siue statutū ꝓtinet delictorū indulgētiā, vt qcūq; est, vel fuit bānitus liberet, soluē do duos solidos ꝓ libra: ꝛ sic restituat, ꝛ tale nō porrigit ad futura. Cassius, est ff. tit. ii. l. cū lex. C. de ḡnali aboli. l. ij. Ratio est, ne dē materia delinquēdi, vt l. meminerit. C. vnde vi. Si vero cōtinet aliquā dispositionem, tūc trahitur ad futura, si sit eadem ratio, qz lex semp loquitur. C. ꝺ here. l. Arriani. ibi. semp viridi, ꝛc. Ā ñ si statutū ꝺt, Quicunq; est, vel fuit personaliter obligatus ꝓ publicū instrumētū, possit personaliter capi, ꝛ detineri, habet locum in eo qui incidit in obligationē post statutum, siue ante. Tūc enim lex siue statutū loquitur, ꝛ dicit quicūq; est, vel fuit obligatus, ꝛc. ꝛ sic eū cōprehendit. ¶ꝺo hoc ff. de condi. ex lege. l. j. ibi, qties obligatio lege noua introducta est, ꝛc. Est enim verbū presentis temporis, ꝛ tamen cōstat q porrigitur ad futura, ideo gl. ibi exponit, est, ꝓ erit. Itē videtur casus ꝓ hoc ff. de legi. l. legis virtus. Semper enim lex imperat, vetat, punit ꝛ ꝓmittit. ¶ꝺo hoc ff. ꝺ pac. l. ꝛ fun. ff. si. qui inci. hodie tamē ꝛc. ꝛ omnes authēti. C. que incipiūt hodie, vel sed hodie. Nam omni die, qua talis lex legitur, pōt dici illud hodie, ꝛ sic semper loquitur. [g] ¶ Ā primo querit, qd si in volumine statutorū reperit, quoddā statutū, q statuta omnia non recipiant interpretationē [h] gollsationē vl extrancū intellectū qd operabit? Credo q tale statutū nil aut modicū operabit. Nā per ꝺ. vba solū friuola interpretatio vl remota. C. de vet. iur. enucle. l. j. ff. ꝛ l. ij. ff. pe. qs intelligit de friuola. iusta enim interpretatio, bñ ꝺz ꝛ ꝓt fieri, vt C. de legib. l. j. ꝛ ibi no. ꝛ ff. ti. ii. l. si de interpratione. ¶Preterea iste interprationes sunt necessarie naturaliter. vt ff. ti. j. l. ij. ff. his legibus latis, Sed illud qd est naturaliter necessariū p ll. ciuiles tolli nō pōt, vt inst. de iur. natu. ff. sed naturalia. ¶Preterea omnes dicte interpratiōes fiūt authoritate legis. Sz statuta nō pñt facere, vt leges circa ea locū nō habeāt. vt ff. ꝺ leg. j. l. nemo pt. ergo ꝛc. ¶Preterea ex ista generali phibitione, multe seq̄rentur absurditates ergo, ꝛc. vt l. sed ꝛ si quis. ff. qui testū. ff. si quis can. ¶Preterea, ꝓ hoc facit, qꝺ ꝺr de iure canonico, q si cā cōmittitur appellatione remota intelligitur. f. friuola, vt no. ff. [*] a quib. appel. non licet. l. j. ff. Dixi in l. j. ff. qꝺ vl aut clam*.

[66 i] **Septimo** principaliter ſro', qualiter statuta in iudiciū deducātur: Ista qō pt intelligi duobus modis. ¶Primo, quā actionē, seu remediū intētabo ad cōsequendū id qs in statuto cōprehenditur. Secundo pōt intelligi, vtrū statuta debeat quis in iudicio ꝓducere, sicut alia instrumenta. [k] Circa primum, dic quod quandoque statutum tribuit ius agendi, quandoq; tribuit ius excipiēdi. ¶Primo casu, aut tribuit ius agendi criminaliter, ꝛ tunc nulla, oritur actio qz cause criminales nō expediunt̄ per actiōes. Inſti. de publi. iudi. in prin. Sed erit accusatio ex illo statuto, sicut dicim' accusatio ex lege Cor. vel officiū iudicis, si iudex ex' suo officio p inquisitionē ꝓcedit. Apparet ergo, qꝺ errāt qui dicunt, qꝺ condēnat' ex forma statuti sit cōdēnatus cōditione ex lege. quod falsuz est, qz cōdictio ea lege ē actio, q in causis criminalib' non ḥz locum. Quandoque tribuit ius agendi ciuiliter ꝛ tunc aut [l] per statutū est introducta certa actio: ꝛ non dubium quod illa vtemur. Aut nō: tūc, aut est statutū interpretās aliquā legez [m] cōmunē ꝛ tūc ageret ea actione: q ḥz locū ꝺ iure cōmuni. [m] Ratio qz illa actio vl in statuto ex interpretatione repetita, vt ff. ꝺ comun. cū eman. lib. i. nihil. Facit in aut. de fi. añ do. inſtr. in. ff. j. Aut est statutū de nouo inducēs, vel disponens, ꝛ tunc aut disponit aliqd formiter, ꝛ nō agef ex illo statuto, ſz ex illo iure formato ꝓ statutū. Ande si statutū induceret cōtractū ageretur [n] actione ex illo ꝓtractu. [n] Si induceret ius succedēdi, ageref petitiōe hereditatis. Si induceret dñiū, agerel rei vēdicatione. Sicut dicim' i iurerumādo. ff. de iureiu. l. si duo patroni. ff. si qs iurauerit. Aut statutū disponit diffomiter, ita q nō cadit in aliquod ius formatus, vnde possit oriri actio ꝺ iure cōmuni, tūc [o] ageſ ꝙdictione ex illa lege municipali° vt ff. de cōdi. ex le. l. j. Secūdo casu, quādo iuducit ius excipiēdi, ꝛ tūc aut rescindit ius aroris ipso iure, tunc sufficit solū statutū quandocunq; ostendere: nec em ē necesse, q petaf a iudice q rescindat illud qꝺ ius rescindit, vt ff. de cōdi. inſti. l. q sub cōdi. ff. si. Aut tribuit ius excipiendi, seu excusandi. ꝛ tunc ꝺz propoui exceptio, seu excusatio intra tēpora ꝺbita, vt C. sen. rescin. nō pos. l. peremptorias. [67 p] ff. de exc. tu. l. scire opz. ꝛ C. de app. l. cines. ¶ Circa fz' vtrū statuta debeant produci sicut, alia instrumēta dic, aut litigo in via ciuitate, ꝛ volo fundare intentionem meam ex statuto alterī' ciuitatis, aut ex statuto eiusdē. ¶Primo casu, debeo illud ꝓ [q] ducere [q] ꝛ allegare iudici. Ratio qz illud pōt probabiliter ignorare, vt extra de cōstī. c. j. lib. vj. ¶ꝺo hoc. C. si ius. vel vtili. publi. l. prescriptione. vbi qs allegabat principi ius cōsuetudinarū sue ciuitatis, vt ibi no. ꝛ ibi dixi in fin. Secdo casu, aut sunt statuta publice nota in volumie statutorū inserta, ꝛ illa nō opz [r] produci [r] arg. ff. ad Turpil. l. j. ſ. nam siquidē ita pronū fuerit, ꝛ per gl. ff. de cōfes. l. ij. que dicit. q positioni iuris non est rūdē dum. Nec em̄ potest iudex eā probabiliter ignorare. Aut sunt [s] statuta nō sic publice nota, [s] q ꝛ sunt reformationes facte aptio [t] ribus vel antiquī nō inserte in volumine statutorū [t] ꝛ ille debēt ꝓduci cū quis possit ipsas probabiliter ignorare, sicut dicim' [v] in consuetudine' que ꝺz probari iudici. vt C. q sit lon. consue. l. j. [68] ¶ Quid de statutis antiquis correctis? Dic aut allegāt ad decisionē eorū, que post correctionē factā emerserunt, ꝛ nō ḥz ꝛ [x] ē pena falsi. [x] vt C. de nouo co. cōfir. l. j. ſ. hūc igit. ꝛ ff. falsi crimis. Aut ad decisionem eorū, que ante correctionē emerserūt, ꝛ tunc licet, vt in auf. de nupt. ff. duo igit. ꝛ in auf. vt cū de appel. [69] cog. in prin. ¶ Quero qd si in aliqua ciuitate ꝓducit aliqua [y] particula statuti alteri' ciuitatis, an sufficiēs sit productio? Credo qꝺ nō, vt ff. tit. ij. l. inciuile. qz posset esse quedam alia particula que illam determinaret, non obstante q ꝓducitur particula restamēti, vel alterius instrī, vt ff. de edē. l. argentarī'. ff. edi. qꝺ no. per Cy. C. de preci. impe. off. l. fi. qz instra primata non possum' sic habere, nisi quatenus ad nos pertinēt vt l. si qs ex argētarijs. ff. pertinere. f. de edē. sed statuta glubet pōt habere. Nec ob. ff. ad l. Aquil. l. ij. ꝛ omnes decretales, que dicunt decisiones, quia illud facit legislator in quo cessat omnis suspicio.

¶ ADDITIONES.

☞ Omnes populi. ¶ꝺo cōcordia. Aduerte q Bar. in hac rep. nō meretur allegari sibi in contrariuz, put a ḡbusdā i ver. ecce alia. dicit statutū, q p decē annos ꝛc. ſz nō valere. ꝛ hoc ꝓpter malam fidē q̄ nutrit peccatū: quasi sit ꝺ ius diuinū, ꝛ tamen ꝺ riū allegaf idē Bar. tenere in l. fegtur. ff. si viā. ff. de vsucap. si tū bene inſpiciaf Bar. nō sibi contradicit, eo qꝺ in ꝺ. ff. si viā. nō dicit q valeat, inditicte: imo quasi idē i effectu dicit q i hac repet. Et dū dicitur hic, q nō ꝺz, debet intelligi fm diffinitionē. f. quo ad tollendam funditus obligationē naturalē, q̄ tolli nō pōt, nisi ꝺno actu naturali. l. mihil. ff. de regul. iur. Et ita sentit Bar. dū cit, tollit obligatio ciuilis, ledit effect' ꝛ naturalz, qñ dicit statutum cadat a iure suo, q̄ tum autē ad effectum elidit, ſz nō valet q̄tū ad tollendū ius naturale, multo min' tollit predictū statutū obligationē naturalē, qñ dicit in secūdo casu, nō audiatur, qz nulla tollit obligatio, ſz precludit via agēdi, ꝛ sic nō ꝺz, intelligere vt tollat obligatio naturalis, vt in hac rep. ꝛ ꝺz quo ad effectū. Et ita intelligitur in ꝺ. ff. si viā. vbi facit differentiā an statutū dicat nō audiatur, elapso aliquo tēpore, ꝛ elapso tēpore cadat a iure suo. Facit̄ que dicūtur per ipsum Bart. in l. fi. ff. rē ra. ha. Adde ad ¶a. in c. fi. de presc. Rico.

a P.PAV.P. ¶ Omnes populi circa materiā; istā adde primo an dispositio huius legis habeat locū in ecclesia, ita vt possit populi' sine supiozis authoritate sibi facere legē. vide ¶Pau. i c. q clericis, ver. vltio no. de fo. cōp. Itē an ꝛ qñ statutū possit fieri in preiudicium persone particularis, ꝛ an ꝛ qñ tunc sit op' ap pellatione, vide late Feli. in c. cū oēs. in prin. extra de cōſt. Jaſ. in l. j. de legi. ꝛ ibi etiā ponit an in beneficium ꝓuari ꝛ particularis persone fieri possit. Itē ibi ponit de modo ꝛ forma cōdendi statuta. Itē ibi, ponit, an mulieres ire esse possint. Itē q pos sit appellari a statuto iniquo, ꝛ q munē trāseat in rē' iudicatā; vide Jaſ. in l. j. in prin. ff. qꝺ quis iur. vide eundē in l. ij. post prin. eo. ti. vbi dicit, q quātūcūq; esset' dolose factū statutum, nō est nullū, qz est stricti iuris. Item factum in odium alicuius nō valeat, licet factum esset verbis generalibus. vide questionē, quā ponit Jaſ. in l. quominus. iu. xxv. q. de stu.

b POMA. ¶ Populus vtitur. Adde q statuta municip, dicūtur ius cōmune, in loco in quo vigent. vide Feli. in c. ius naturale, i prin, j. distin.

c ¶ Secundo op. Ā ide multa per Feli. in c. ad petitionē, extra de accu. ver. considera.

d ¶ Primo ergo. Ā ide Fe. in c. cum omnes. de consti.

e P.PAV.P. ¶ Aut queris. vide Dec. in c. que in ecclesiarum, extra de consti.

f ALEX. ¶ Limitatā. Adde q̄ dixi in l. fi. C. de iur. om. iudi. post Bar. ꝛ ꝺ. Bar. hic vide Abb. in c. q clericis. de foro compe.

g ALEX. ¶ Statutū. Adde doct. in c. cū oēs. de cōſt. ꝛ Bal. in tit. de pac. cōstan. in ver. in causis. ad fi. Bal. in l. j. C. que sit lon. consue. ¶ Adde qs possit statuta condere, Bal. cōsi. ccxviij. in ij. lib. ꝛ ibi vide de eo q tāgit hic Jaſ. an appellatione iuris succurrat ius municipale. Quis possit statuta condere. vide Ro. cōsil. ccxviij. Abb. consi. vj. ij. lib. Cal. consi. xx. ꝛ cviij.

h POMA. ¶ Careāt iurisdictiōe. ¶Per Bal. in l. nulli defen. p Jmo. in c. cū olim. de cōſti. ꝛ meli' in c. cū accessissent. eo. ti. Bal. in l. j. ff. de iur. om. iud. ꝛ ibi et tāgit an statuta populi sint cōfirmāda ꝺ necessitate. Et vid p Bal. ꝛ Ang hic. Bal. i addi. Spe. i tit. de iur. om. iu. in prin. Bal. ꝛ Sal. in l. fi. de iur. om. iud. Ang. i l. j. in

primci. si quis ius dic. nono brem. adde, an inferiores possint cõdere statuta super administratione rerum suarũ, Paul. de ca. consi. cxlviij. incipiente: Super primo dubio.

i ALEX. ¶ Superioris authoritate. Dicit tamen Bal. i l. humanum. C. de legi. p illum tex. quod licet populus populus possit cõdere statuta, tamẽ non valent sine cõfirmatione principis, si ibi princeps est presens, quod reputat not. ad quod etiã vide qõ in fine seq. col. scripsi.

k ALEX. ¶ Licẽtia. Quid si castrum est in possessione eligẽdi sibi rectorẽ, pses puincie facit statutũ, q nullũ castrũ possit sibi eligere rectorẽ, an valeat, Bar. q sic, in ẽsi. cxxxvj. inci. capitane. primonij. z sequit Petr. de anch. i c. canonũ statuta. ℣ ẽsti. in ℣ iuxta ꝓdicta ꝯro de tali q. vbi plene tractat ofa scripta p Bar. z doc. hic, an infeudatus de castro cũ iurisdictione possit statuere, vide Ang. in l. imperium. j. de iur. om. iud.

l POMA. ¶ Que dicta sunt. vide Alex. ẽsi. cxvij. in ℣ij. vol. z consi. seq. Pano. cõsi. cv. in j. vol. Prepo. c. nõ est. ℣. ius vero. vj. dist. Ro. cõsi. cclxxvij. Pano. in c. q in ecclesiarũ. de cõsti. Et si faceret statuta ℨ ius commune, vel ℨ statuta ciuitatis, rex. est in l. receptitia. ℣ fi. C. de ẽsti. pec. ℣. fi. in auc. sidemissor. ℨ ẽ an regratur authoritas superioris, vt confirmet tale statutũ p omnes factũ. Et tuti9 est sic facere, ita Bal. tz q regrat qõ ẽsirmet per superiorẽ vt valeat. i l. humanũ. C. de legi. ℨ ibi Bal. sibi ℨ ius in l. receptitia. C. de cõsti. pecu. tz, q nõ regratur cõsensus superioris, q tale statutũ cõfirmata lege, legibus ẽ. alle. Sed an habeat locũ in alio foro, vide Bal. in d. l. receptitia. vbi format questionẽ, z aliqd per Fel. in c. que in ecclesiarum. de ẽsti. versi. nec obstat.

m ALEX. ¶ Facere statuta. Adde tamẽ q talia statuta regrũt cõfirmationẽ superioris, ẽ Bal. in d. l. fi. ℣ iur. om. iud. Istis adde Bar. i l. fi. C. de colle. illicit. vide tamẽ Bal. i l. humanũ. C. ℣ leg. an statutũ regrat reformationẽ. z Bal. i l. receptitia. ℣ cõsti. pe. qdi subiectis eccle. vid gl. z doc. i c. q clericis. de to. cõp. an eps possit statuere vl̃ pcipere, ne mulieres portẽt ornamẽta z qd in alio superiore, vide Jo. an. i regula, ea q̃ fiũt i mercur. An abbas cũ quẽtu possit cũ iuro statuere q singulis monachis detur decẽ annua p vestib9, z an possit statutũ renocare. p Jo. an. in regula, si est obligatorium. i mercu. z adde q canonici pũt facere statuta eccle dũmõ sint licita, alias sec9. c. cũ oẽs. ℣ ẽsti. per gl. i c. ij. i ℣ti. statutũ. ℣ ℣b. sign. li. vj. Et an statutũ epi liget aliũ epm vel archie. vid Jo. Cal. in c. de illis. in vi. q. de rap. ¶ Adde q̃ puceps cõfirmãdo statuta nõ intelligitur confirmare iniusta Bal. consil. cccxxxvj. ij.

n ALEX. ¶ Tũ quarteriũ. Vide no. j. in ij. q. pncipali. z no. in l. fi qs a filio. ℣. fi. de leg. j. Et qd in cõsuetudine partis populi, vide Bar. in l. de quib. j. de legib. P. PAV. P. ¶ Quid autẽ i vna casata ponũt hic Mod. puta si faciat intra se cõstitutionẽ, q femine non incedãt, vel qd simile. Quid aũt si aliqne psone puate facerent tale pactum, an valeret. vide late Bart. in consi. lxxj.

℣ Pro intellectu l. ij. ℣. deinde cum esset. ff. de orig. iur.

o ALEX. ¶ Judices. Et omnino vide pulchre Bar. in l. j. i pn. q qsque iur. per Ro. in rub. C. q admit. Pet. de anc. in c. canonum statuta. adde Fede. de Se. consi. cxc. incip. Bul.

p ALEX. ¶ Delegato. An delegatus possit statuere, idẽ q hic tz Ang. in l. aptissimi. p illũ tex. C. de iud. ibi, ex generalib9 formis amplissime tue sedis. vbi loquit. de pfec. preto. q equiparãtur Cardinalib9 vt ibi p Ang. in ℣ti. formis. ¶ Adde z post Jas. an legatus possit statuta condere z que, etiam quid ex causa, asserit. Ro. cõsi. xxxvij. z Abb. consi. lxvj. ij. lib. z ibi an possit comitere causaz summarie, z appellatiõe remota. z per Jo. de Ana. consil. lxxxiij. Et ibi an possit concedere repetsalias. De epis z archiepis an possunt statuta condere. vide per Cal. cõsi. viij. an autẽ Antiani possint statuere, vide Ange. cõsi. lvij. z cclxx. Jain l. fi. concludit, q ex causa epi potest statuere contra ius vide notabiliter Ro. cõsi. cccxxxv. z proxime dicta Jas. singulariter limitat. pcedere: dũmodo causa exprimat in actu qui geritur, per ea que voluit Ro. consi. cccxxxiij. vbi alle. Ol. etiam consil. cclxxvij. q. qõ ℨ alias causa presumat in Papa rescribẽte, tenet vbi rescribit ꝯra vniuersale statutũ ecclesie, debet causa exprimi. Et an legatus possit causam summarie cognoscẽdam committere, vide Abb. consi. xxv. j. lib.

✻ CLAV. DE SEYSSEL. ¶ Et an isti possint cõdere statuta ℨ ius cõe vide Ro. cõsi. cccxxviij. ij. dub. ver. quẽadmodũ. perfecctus etc. Et nunquid hoc sit bonum argumẽtũ de priuilegio ad statutũ, vide Fel. in c. i. de consti. z in c. j. in ij. conclusione de rescrip.

q ALEX. ¶ Potestas ℎz. segq Pe. de anc. in c. j. in ij. cõclusione de rescri. ꝛit Bar. adde Bal. de pa. cõstã. i ℣. fin maiores z leges illius ciuitatis. dicit no. q licitũ ẽ ciuitati hre propria statuta cõfirmata per presidẽ prouincie. ẽ si ciuitas sit sibi ipsi preses, sufficit q potestas ciuitatis cũ decurionib9 faciat statuta: vel ciues el9 accedẽte aut hortante. Nã cũ facere statuta sit iurisdictionis. z illa quãtũ ad actũ exercitũ sit in magistratibus, vt ẽ. de orig. iu. l. ij. ℣. post originẽ. merito requirit magistratus, nisi alia esset cõsuetudo loci, q possit dare iurisdictionẽ ipsis decurionibus sine magistratu. C. de diuer. offi. l. viros. lib. xij. vi si ciuitas illa pro tempore illo careret magistratu. q quis. iur. z ibi vide Jac. but. Bar. z Mod. z per Jmo. in l. municipibus. j. de cond. z demonstra.

r ALEX. ¶ Excommunicati. Adde q no. Bar. i l. actor. ff. rẽ rat. hab. ẽ an excõicati possint inducere ꝯsuetudinẽ. vide Bal. in l. ℣ quibus. delegi. vbi etiam facit mentionem de Bar.

s ALEX. ¶ Potestatem. Qualiter puniat qui non pt facere statuta z facit, ℣ statutis dolo factis, adde q dixi post Bar. in l. fi. j. eo. vel saltẽ pena arbitraria puniat per no. per Bal. in l. nemo mart ꝛes. de sac. san. ec. de reformatione statutorũ vide Bart. in l. j. j. de legib. z ibi ẽt Ang. de statuto q dicit requiri, q cõsensus prestetur alta voce. sed Bar. ẽ. proxi. co. tenet contrarium.

t POMA. ¶ Quero scõo. vide Prepositũ in c, lex est. ij. z in c, lex natus con. ea. distin.

v ALEX. ¶ Cõuocatio fiat. Vide Jmo. in l. municipibus. de condi. z demon. z in l. j. in pn. ẽ. ad leg. fal. z ibi p Ang. z Paul. de ca. in lec. Padu.

x POMA. ¶ Nec sufficit, ℨ tiũ tenuit Pan. in c. in causis. de ele. ſz idẽ qõ Abb. sequit Barb. in c, cum omnes. z ibi Fel. in ℨ tiũ facit quod no. Bal. z Jmo. i. fi qs a filio. ẽ. fi. de leg. j. z ibi p Aret. ver. adhuc restat. vide traq Jmo. consi. xxij.

y ALEX. ¶ Due ptes. In cõuocatione dñi esse due ptes. Et qd si sunt citati, z nolnerũt quenire, an minor ps possit, z quo vide hic z oino p Pet. de anc. in c. canonũ statuta. ℣ cõsti. Utrũ aũt absentes sunt specialr citãdi, z de q̃ loco, vide in c. pũtiũ. de rest. li. vj. z in c. cũ in ecclesijs. de ꝓb. eo. lib. z in c. cozã. de ele. z vide q no. Bal. in l. nulli. ver. ij. no. j. q. curat. vnl. nom. z Bart. in l. ij. j. de decre. ab ordi. fa. Adde q no. gl. in ℣. iporũ. in c. q. ℣ testi. li. vi. q̃ ℨ, q regulr absentes nõ sunt vocãdi, nisi in tribus casibus ibi no. Quã ẽt limita, nisi tractaret de faciẽdo aliqd i prudicium absentiũ. Ita solet intelligi gl. in c. j. ℣ his que fi. a ma. par. ca. in v. constitutum. Sed Abb. Sic. ibi dicit posse dici p gl. in d. c. ij. q in omnibus casibus arduis, z grauibus sunt citãdi. Nam casus excepti per gl. in d. c. ij. sunt fauorabiles, ideo debent extẽd. ex identitate rõis, ad omnes casus graues. Pro hoc ẽ casus no. in c. dilecti. de cõsti. vbi z gl. in l. j. ẽ. de cõdi. z demo. vbi casus exceptos a regula extendit ad alium habentem eandem rõnem. Et hoc q in arduis sunt citãdi, sentit Jnn. in c. ij. de no. ope. nũ. z do. An. in d. c. j. p Anto. in c. fi. de maior. z obe. z Bart. z Mod. in l. rescriptũ. in pn. j. de pac. Adde vt p Calde. ẽsi. ij. de consti. P. PAV. P. ¶ Vide Abb. in c. in causis. de ele. z in c. cum omnes de consti. vbi reprehendit Bar. hic.

✻ CLAV. ¶ Quib9 sic coadunatis. Circa hoc vide Fel. i c. in causis. de ele. vbi refert Canonist. tenere cõtrarium. z ipse ibi sequit.

z ALEX. ¶ Distinguit. Notabile dictũ ad limitationẽ l. q maior. ad municip. si est verũ. z vbi dixi. adde q dixit Bar. in d. l. q maior. in fi. vbi vr velle fm Dy. q id q fieret ẽt ab omnibus, non teneret, si fiat contra ius argu. l. iubemus. ℣. sane. C. de sacrosa. eccl. cogitabis. adde. Bal. in l. fi. C. de autho. prestan.

a POMA. ¶ Secdo q̃ro. vid Pan. z alios i c. cũ oẽs. ℣ ẽst. z ibi Fel.

b ALEX. ¶ Una pars expulit aliã. De istis expulsionib9 vide q̃ no. Bar. z Jmo. i l. fi qs a filio. ℣. fi. de leg. j. z q no. Bar. ℣. ea. l. ij. q. j. q. pn. ſz nũq illa pars expulsa, possit facere statuta: vide Bal. in l. cũctos populos. Et ad Bar. hic vide eũdẽ in l. de quibus. ad fi. j. de legi. z Bal. in l. j. C. de monopo. z in d. l. ij. de origiur. z Bal. hic z Ant. de but. in c. fi. de ẽsti. z Bal. i l. testarrix. ℣. plures. j. si serui. vẽdi. aduerte, q̃ licet Bar. hic dicat q in faciẽdis statutis, voluntarie absentes non vocant, nec etiam illi qui sunt absentes ex iusta causa, secus si causa sit iusta. Et ita referũt can. in c. cũ omnes. de cõsti. Bar. hic tenet gl. tiũ indistincte tenet, q in oibus actibus capitularibus absentes sint vocandi, gl. tiũ que reputatur singularis, in c. presentium. de testibus. in vi. super verbo, ipsorum. sed q solum in tribus casibus, de qb9 ibi, vocantur absentes. sed Jnn. in c. ij. de noui ope. tenet q in arduis debeãt vocari. in leuibus nõ potes cõcludere maxime fm Jo. de Imol. in d. c. cum omnes. q in tribus casibus, de qbus i d. c. presentiũ, debet fieri vocatio, i aliis dic, q si sunt voluntarie absentes, nõ vocant, si aũt ex iusta cã, in arduis vocent, nõ in leuibus, nisi in contrarium reperiat expressum. Et hoc mõ pũt saluari opiniones. forte tũ in practica seruaret dictũ glo. in d. c. presentiũ. saltẽ in foro cano. fm do. Jo. an. z do. in c. cum omnes.

c POMA. ¶ Et adhuc. Vide Are. in l. fi qs a filio. ẽ. fi. ff. de leg. j. z ibi Bal. vide Pano. consi. xc. ij. dubio. in ij. vol.

d ALEX. ¶ Cõsentiũt separatiz. An possint illi ℣ vniuersitate cõsentire separatiz, vide ẽt qs no. Bar. in l. ij. C. ℣ decur. vbi plene.

Et hoc

Et hoc idē videtur velle gl. in c. cū omnes. de consti. sed gl. fin. in c. i. de rebus eccl. nō alie, ⁊ cōtrarium videlicet q̄ speciale sit in electione, alias in omnibus actibus capitularib⁹ sufficit in gularis p̄sensus saltē quādo tractatus precessit, ſ illa cōmuniter nō tenet p Moder. nec Jo. Cal. nec Ant. p. c. in Heneti. hic allegatū in ratione sui, q̄ est ſgnalis, ⁊ sic amplificat dictā l. si. & offi. pcur. cesa. ⁊ ita refert Jo. de Imo. in d. c. cū omnes. Adde qđ no. Bart. ⁊ Jo. in l. si qs a filio. ſ. fi. & leg. i. ⁊ per Bal. in aut. hoc ius cozrectū. de sacrosan. ec. ⁊ vide Bal. i addi. Spe. in ti. & instr. edit. vbi querit, an exe utozes testamenti possint eligere separatim? De materia ista vide no. Bald. in l. non ambigit. ſ. de legib. ⁊ ibi per Ang.

✻ CLAV. ¶ Duas regulas, Idē ⁊ Pau. de Cast. in l. j. ſ. tit. ff.

e ALEX. ¶ Omnū cōsensus. Adde Bal. in l. j. i v. q. ſ. & offi. ꝑsul.

f P.PAV.P. ¶ Secunda regula est. Vide Abb. ⁊ que habes ad eū in c. ff. ad fi. de iure patro.

⁊ ꝓ intellectu l. fi. ſ. cōmu. predi. ⁊ l. fi aūt. ſ. de aqua plu. arce.

g ALEX. ¶ Aliqb⁹ cōmitti. an habētes authozitatē cōdēdi statuta possint cōmittere, qđ no. ꝑ legato an possit cōmittere. adde ⁊ qđ ibi no. Bar. in l. ītē eozū. ſ. si ſcur. ſ. qđ cuiusq⁹ vni. nomi. ⁊ Bar. i q. v. inci. abūdātia ꝛc. ⁊ Pet. & Anc. i c. canonū statuta. POMA. ¶ Vide Panoz. in c. grauem. de sent. excom.

✻ CLAV. ¶ Ratio differētie, Adđ Bal. ⁊ Pau. & Ca. i l. j. ſ. ti. ff.

h ALEX. ¶ Vide ozdinarius. Vide Bar. in l. ambitiosa de decre, ab oz. fa.

i ALEX. ¶ Super quibus. Super quibus possint fieri statuta, vide Bal. in l. cunctos populos.

✻ CLAV. ¶ Fieri statutū. Vide Pan. in c. q̄ in ecclesiarū. & ꝑsti.

k P.PAV.P. ¶ Predicta quero, vide q̄ scripsi in l. adigere. ſ. fi. ſ. de iure patr. Item dum dicitur hic, qū statutū presumit dolū, q̄ valet, vide Pet. & Anc. cōsi. cccxxx. Jaſ in vtroq⁹ latet aut. sacramenta puberū. C. si aduer. ven. Alex. consi. vi. volu. iiij.

l ALEX. ¶ Tempozalia. Et faciunt hec an valeat statutū ꝓhibēs matrimoniū contrahi cū ceteris personis. De quo vide Bal. in l. nemini. C. de nup.

m P.PAV.P. ¶ Potest permitti, Vide Alexand. consil. lxxxvij. volu. ij.

n POMA. ¶ Dolose. Vide Alex. consi. xx. in j. vo. ⁊ consi. xxvij. e. volu. Panoz. consi. xij. j. vo. Fed. de Sen. consi. xxxvi. Ro. cōsi. ij. ⁊ consi xij. Alex. consi. pe. in v. vo. Barb. in consi. j. vol. j. aliquid per Prepositum in c. ad eius. v. dist.

o POMA. ¶ Lib. vj. Vide Ang. in l. sequit. ſ. si rē. ſ. & vsuca. ⁊ l. fi. ſ. quēad. fer. amit. Vide Alex. cōsi. lix. j. vo. Raph. Lo. ꝑsi. lxxvi, Alex. vīsi. xxxix. in iij. vo. ⁊ ꝑsi. xx. ad fi. eo. vo. Panoz. ꝑsi. lxxvj. ad fi. j. vol. Fed. de Sen. cōsi. cclxxx. ⁊ seq. Pau. de cast. in l. cunctos populos. C. & sum. tri. ⁊ fide cath. Pan. ꝑsi. lxxvij. iij. dub. in ij. vo. ⁊ iiij. dub. Fel. c. j. ⁊ c. ecclesia s. Marie. de cōst. ⁊ c. ad nostram. de ꝓba. ver. vlt. no. Bar. consi. lxxxvi. Ro. consi. xc. ꝑsi. cij. Jm. consi. xxvj. ⁊ consi. xliij. ⁊ cōsi. lxxiij. in fi. ⁊ cōsi. cxxij, Semi. in c. fi. verſi. sed pone debitoz, de excep. lib. vj.

p POMA. ¶ Plurium questionum. Vide Fely. in c. que i ecclesia rum. de constit.

✻ CLAV. ¶ In fi. ad l. Lomel. de fica. l. iij. Vide vltra hic allegata Alex. consi. lxij. vol. iij. Et vnū no. q̄ bānitus, qui toleratur in ciuitate non potest offendi: licet non sit rebannitus, vt & Sali. in l. fi. per illum tex. C. de iudic.

q P.PAV.P. ¶ Ecce alia. Adde Pet. & Anhc. in repe. cap. canonū statuta. de cōsti. vbi limitat istud dictū Bar. dū allegat l. fi ambo. de cōpēsa. vide Abb. i ca. ecclesia s. Marie. & cōst, vide Lom. ꝑsi. lxvij. Bar. ⁊ alios, ⁊ q̄ ibi habes in l. segt. ſ. fi via. j, & vsuca. vbi vult ꝛnū eius q̄ & hic, ⁊ ibi ēt habes multa in simili, de eo qđ & Bar. hic, q̄ ls statutum nō valeret, si tū ꝓsumat ꝛctum fimulatum, tunc valeret, quia idem dicit ipse in prescriptione. vide per eum. ⁊ vide Lom. q. incip. visa copia. in verſic. circa secundum. vbi tenet valere tale statutum, si ꝓsumatur tanto tēpore solutionem, vt ibi etiam singulariter dicit, quod tali ꝓsumptioni nō potest renunciari per partes, pacto expresso. Et ibi etiam dicit, quod valet in viz prescriptionis, quando debitoz ñ esset in mora. Vide eundem Lom. consil. cliij. ad fi. vbi dicit, cōmuniter talia statuta seruari qui potest moueri bona ratione, quia ꝓsumitur debitum solutum, vel res alienata, vide etiam circa tale statutū Lom. consil. clxxvij. incip. ꝓsuppositis statutis. per totum. Ubi ponit, quod si debitoz esset forēsis, quomodo posset gaudere tali statuto. Et quid si aliquo tēpoze fuit forensis, aliquo tempoze cuius, ⁊ multa alia circa hoc vide ibi p eum. Item latissime de ista opinio. Barto. hic vide Fely. in c. fi. extra de prescriptio. vbi consuluit contra Barto. ⁊ ponit octo vel decem saluationes ad opi. Bar. quas tamen omnes ꝓ maiozi parte impugnat. Itē an statutū abbreuiās tempus ꝓscriptionis valeat? aliquid p Anto. de Butr. in consi. xlv. Et ibi etiā dicit, q̄ tenēdo qđ valeat, non cōprehenderet, casu quo qs fuisset absens, vel i iusta ignozātia q̄ poterit saltum peti restitui. in ītē ⁊. ex clausula generali etiam si statutus expresse diceret, q̄ talis prescriptio currat cōtra absentē ⁊ ignozantē, vt ēt scribit ad Bar. i l. j. ſ. si quis aūt. de iti act. pri. Itē q̄ dispositio talis statuti nō habeat locū qū in instrumento adest iuramentū, vide Jaſ. in l. nā postea. ſ. si qs i secūdo no. ff. de iureiu. aduerte tū, q̄ log videt in iuramēto deriſuo fm qđ loquit materia ibi tradita. Idē tū videtur ēt vbi adest in instrumento iuramētū simpliciter, de attendēdo promissa, q̄ statutū predictū nō trahereť ad debita iura. per ea que notāt in c. cōstitutus. de reser. cum ſim. Item q̄ licet talia statuta nō valeāt, seruanť tū de facto: vide Pau. de ca. in l. fi. ad fi. ff. rē ra. hab. Itē q̄ opi. Bar. sit cōis, vide Alex. cōsi. clxxxv. i ij. vol. Quod aūt valeat statutū, quando eius verba diriguntur in odium negligentis, vide Barb. late consil. xxxvj. volu. iij. in primo du. Item q̄ valeat, quando ꝓsumitur solutionem factam, vide eundem Barb. consi. lix. in iij. volum.

✻ CLAV. ¶ Excludit pactum. De hoc tangit Pau. de ca. in l. si pene. ſ. de condi. inde. ibi Alex. circa hoc ponit multas remissiones. idem Alexan. consi. clxxxv. volumi. ij. in ij. dubio. ⁊ consil. xliij. volu iij.

r POMA. ¶ Dicta sunt. Vide late Alexan. consi. cxxiij. iiij. volu. Aret. consi. ij. Alex. consi. cxxxviij. volu. ij. ⁊ consi. lviij. v. volum. Pau. in consi. lxxj. j. dubio. Fed. consil. cccxxxix. Fely. c. ecclesia s. Marie. de constit. Bar. consi. ix. vol. j. ⁊ consi. xxj. ij. volu. ⁊ cōsi. liij. volu. ij.

✻ CLAV. ¶ Sua disputatione. An autem statutum possit defensionem, vel citationē tollere, vide per Bar. in l. j. ſ. de mili. test. ⁊ in l. filiusfamilias ſ. de donat. cū concoz. ibi per Alex. dariſ: ⁊ remissiue per eundē Alex. post Bar. in l. si sic ſ. de leg. j. ⁊ Alex. in l. cum mulier. ſ. fol. mat.

s ALEX. ¶ Aliter statuendo. An egparatio pacti ad statutū precedat, de hoc, per Joan. and. in c. vlti. de cōsue. vbi approbat gl. in l. neq⁹ pignus. ſ. de regu. iur. reprobata glos. in rub. & decret. ab oz. din. fac. cui similis est in l. si cum te. ⁊ in l. nō impossibile. ſ. de pact. vbi dicit idem, quod hic Barto. ⁊ glos. ⁊ docto. in c. cum dilectus in verb. constitutum. de consue. Et vide Bal. in l. fi ex cautione. in vlti. q. de non nume. pecu. ⁊ latius per eum, in l. ij. C. que sit lon. consue. ⁊ Bal. in l. Titio cētum. ſ. ij. de condi. ⁊ dem. ⁊ Bal. in l. de quibus. ſ. de legi. Et dici potest, quod gl. in rub. C. & dec. procedat affirmatiue, nō negatiue. Pro quo est tex. optimus. in l. fin. C. de fide in. in fi. dicit Bald. no. in l. cunctos populos. quod quicquid potest fieri per pactum iuramento vallatum, potest fieri p statutum. quod no. Hic adde Bal. in l. pe. C. commi. vl epist. ⁊ per Ang. hic. ¶ Adde an valeat egparatio pacti ad statutum, vnum verbum, per Bal. consi. ccccxcvj. iiij. lib. ⁊ an valeat statutum impeditiuum matrimoniū, vide Pe. de anc. consi. xx. Abb. consi. xj. Et an valeat statutum, quod non petens debitum per x. ann. cadat a iure suo: vide per eūdem cōsi. cccj. Ange. consi. ccix. Et an valeat statutum disponens super iuramento, vide Card. consi. xcij. Ang. consil. clx. Bald. consi. cxxxij. ⁊ se. ij. lib. ⁊ consi. ccclxxxij. j. lib. Paul. de cast. consil. lxvj. ⁊ Per. de ancha. consi. cclxxij. Ro. consi. cccxxxxi. ⁊ consil. ccxlvij. Fed. de Se. consil. cclxxij. Ro. consi. xij. incipiente viso facto. per Alex. consili. x. j. lib. ⁊ xxxviij. iij. lib. Bald. pul. hze in consi. clxix. v. lib. ⁊ Cald. consi. xv. ⁊ seq. Et an statutum permittens occidere bannitum valeat. Barto. quod sic, consi. clxxxviij. Pau. de cast. consil. xciij. ⁊ consi. ccxij. Bald. consi. lxxxj. v. lib. Joan. andr. in addit. ad Specu. in titu. de consti. in rub. vbi alleg. beatum Tho. ⁊ text. dicit Hieron. vbi clare vult, quod tale statutum ob bonū publicum valeat, etiam de iure Canonico, contra id quod hic vult dicere compatriota meus forte, immemoz Joann. andre. ibi ꝛc.

t POMA. ¶ De quibus. vide concoz. per Alexā. consi. lix. iij. vol. Et an procedat istud arg. potest fieri per pactum, ergo per statutum, vide Alexan. in rub. ff. solu. matri. in fin. Prepositum in c. que contra. viij. distin. ⁊ c. consuetudinis. xi. distin. Pau. consi. lxxij. in j. volu. Et vide quid ex isto tex. j. memb. distin. Barto. inferat, Alexan. l. pactum de rati. C. & col. ⁊ consi. j. iij. volum. Ro. consilio vigesimo secundo. Barto. l. prima ſ. familie. ff. de publ. Rom. consi. ij. Felyn. in c. ecclesia Sanc. Ma. de constit. ⁊ c. ij. de probat. ⁊ in rubri. de prescript. verſic. fallit, Barb. consil. j. in j. volu. ⁊ consi. iiij. eod. volu. ⁊ consi. xxiij. eod. volu. ⁊ consil. xxxvij. ⁊ consi. xciij. eo. volu. ⁊ consi. v. eo vol. ⁊ consi. xvij. in ij. vol. ⁊ cōsil. xxij. eo. volu. Ro. consi. ix. ⁊ consi. cxlij. Fran. cremo. in tra. seq. xj. alias. viij. in fi.

P.PAV.P. ¶ Concordandis. Pro concordia vide Alex. cōsi. lix. volu. iiij.

✻ CLAV. ¶ Sancta ⁊ honesta. vide Bar. consi. j. volu. ij.

⁂ CLAV. ¶ Juris subtilitatib. Sufficit, q statutum habeat aliquod motiuū, licet non cōmeat equitatē, sed statuentiū volūtatē, z authoritatē Bal in l. lege ꝙ. Tab. ver. z ideo cū omne. C. de legit. hered. Aliquando tamen aliqd pōt fieri p statutum qd nō potest fieri p pactū Bal. in l. fi. §. illud etiā. in fi. C. de tēp. appel. Alex. l. ū. de iudi. Fely. c. statutum. de rescri. dixi. in l. nō solum. §. morte. j. de no. ope. nunt.

⁂ CLAV. ¶ Contra mores. Adde hic regulam, q ponit Bal. in l. j, circa med. C. de in. aure. annul. Item an statutus debeat interpretari in dubio fm leges loquentes in materia contractuum, an secundum leges loquentes in materia vltimarum voluntatum vide gl. z quod ibi no. per Bar. z Doc. in l. j. C. de ijs, quib. vt indignis.

ꝛ ALEX. ¶ Populi iurisdictione. Nō vs statutū nec pactum, in seruatis in reseruatione per principē. vide tū qd no. Bar. in l. j. §. pe. ver. ſz qro an popul⁹. j. de postuland. z in l. relegati. j. de in l. nō ambigit. de legi. z ideo dt Bal. de pace Const. in vſi. fm mores z leges illius ciuitatis, qd si statuta tangerēt ꝓncipis iurisdictionē, vt in casibus appellationū, talia statuta nō valēt per tex. ibi, z in c. venientes. de iureur.

ꝝ P. PAV. P. ¶ In contrariū. vide Com. in cōsi. cxxxvj. incip. visis instrumentis. in ver. ad secundum.

ʒ ALEX. ¶ Omissis medis. Adde q imo dicebat Bal. in l. vt viz. §. e q cū appellatio sit defensio, nō pt tolli p statutū. d. l. vt viz. vī tñ ꝛcludēdū vt dixit Bar. in l. fi. de aqua plu. arcen. z adde no. in l. ambitiosa. z dixit Bal. in l. pscriptiōe. C. si ʒ ius vel vti. pu. qd ls p statutū nō possit tolli appellatio, tū pt rēpus modificari. Adde, vt per Ro. consi. ccxviij. Et an per statutus possit tolli appellatio? vide Bar. 2si. cxxvij. Bal. cōsi. cclxxviij. nij. lib.

⁂ CLAV. ¶ De mato. z obed. Vide Bal. z Sal. in l. cū appellatio. C. de ape. Bal. Cyn. z Alex. in l. fi appellationē. C. eo. Alex. in l. ij. ff. de re iud. Ꝓpositi. in c. inter posita. §. ille demqꝫ. ext. eo.

a ¶ Per sequens. Adde tu, q Car. in c. ij. de pscri. voluit, q p ſz statutū nō intelligit sublatū pmū, nisi opponat clausula specialis, nō obstāte tali statuto. p gl. in c. cū nō deceat. de ele. li. vj. Et adde, q si nouū statutū seu reformatio nō fuit vsu receptū, sed antiquū fuit obseruatū, tunc vī recessus ab ipso nouo. Ita Jo. an. in c. ad audiētiā. de el. nō resi. z in c. j. de his q fi. a ma. par. ca. Pau. de Lea. in cle. j. de regulari. z Pan. in c. cū accessissent, de 2ſti. Bal. in aut. omnes peregrini. q pulchre loquit. C. com. de suc. quē sequit Pet. de anch. in c. j. de cōſti. ver. Quero vlteri⁹ est facta reformatio, z maxime qū reformatio, nō est inserta volummi statutorū. Bar. in l. j. C. de per. bo. sub. li. x. Et adde, q dixit Jo. an. in c. j. de his q fiūt a ma. par. cap. q iurās seruare statutū, intelligit inquātū sit validū, z iuſtū p tex. in c. j. de iureur. li. vj. z vult glo. in c. cū nō deceat. de elec. li. vj. facit q si non ſz ſctus, nec iuramētū. Ita Sal. y. in l. si qs p redēptione. C. de do. z Rom. consi. lxxvj.

b ALEX. Renocari. ¶ Adde q An. z Flor. in c. nouit. 8 iud. p id qd dixit ibi Jmo. voluerūt, q vbi lex vl statutū crāseūt in pulegiū nō subditi, si possit renocari. Idē si trāseat i ſctū, phic no. Sec⁹ ſz eos, si trāsiret i ſctū vl pulegiū subditi, p id qd no. Jmo. in c. fa. de imu. sed forte ſz do. Jo. illud vltimū est verū, subſtēte cā, alias sine cā non videtur posse tolli ius subditi, p id qd no. Jmo. in c. que in ecclesiarū. de const. z vī tex. in l. q semel. de decre. ab ordine faciēd. z melius p Ant. in d. c. nouit. z intellige q concessum subdito, potest renocari. Cle. pastoralis 8 re iudi. z Jmo. in d. c. in nostra. hoc intelligit verum, quando ꝓnulegiū habet causam successiuam, vt q non teneatur soluere collectas ʒ Si autem dedit vnam rem, tunc q trāsiit in ius gentium acq rendo dominium, non potest acquirenti tollere. Et ita intelligit Abb. sicu in d. c. nouit. vide Bal. in l. si cū mihi. j. de dol. De materia plene per Pet. de anc. in consi. ij. p Dominu. in c. j. de cōſtit. in vi. Sed quid si princeps concessit ciuitati facere statuta, virtute cuius concessionis ciuitas fecit statuta sua, nūquid potest renocare? vī q non, q intelligitur de primo actu. l. boues. §. hoc sermone. ff. de ver. sign. Contrarium est verum, ar. g. l. omnium. C. de testa. z q no. in c. non pt. de pæb. in vi. in no. Et ex hoc apparet, q statuta potius accedūt vltime voluntati, q cōtractui. De hoc not. in c. q2 diuersitatem. de concess. præben. z q no. ff. de legib. l. sed z posteriores. z Pet. Cyn. in l. fi. §. j. C. cōmuni. de leg. z Bald. in ver. criminalibus. 8 pac. constan. Et ad questio. Bar. vide no. per Bal. in l. ex placito. de re. permu. z q dixi in l. si §. de reg. caro. Et ad intellectū. l. q semel. de decre. ab ordi. fa. adde Bal. in pulchra qō. in l. ij. C. si seruus exporz. ve. per. Bald. in addi. Spec. in tit. de sen. P. PAV. P. Vide multa ad Bartol. in l. digna vox. C. de legib. aliquid in l. Cesar. j. de publican.

c P. PAV. P. ¶ Statuto cauetur. adde de hoc bo. tex. in l. ū. ff. de in re immu. z Bal. in l. si cum mihi. ff. de dolo. cū concoꝛ. de quibus per Alex. in consi. liij. versi. quib. tamē non obstātibus vol. iiij. z in consi. cxxj. volu. ij.

d ALEX. ¶ Bandeāt immunitate. An dās immunitatē possit renocare? vide qs no. Bar. in l. pulegia. in fi. 8 sacrosan. ecc. plene p Bal. in l. qui se patris. C. vnde lib. Et adde q Cy. in l. non amplius. §. j. de leg. j. dt, q si ex forma statuti debeat fratribus minoribus p pitantia, nūquid possit renocare statutū? Et videt q nō, q2 videt tractari de dāno ꝓpter locū qs ꝓderet p ibi no. Bs fm Jo. ibi ſctū tenet, q2 ex quo p vum legis, istud lucrū venit q̄ renduz, pōt tolli ſcta lege. Facit q no. Jmo. in c. in nostra. de imu. Nec ob. q habet in d. l. q semel. quia ibi statutū transit in ſctum propter reciprocum facū. Adde Bar. in extrauā. ad reꝓmendum. in ver. non ob. Adde an immunitas concessa possit renocari. Abb. cōsi. cij. j. lib. Pau. de ca. consi. cclxxxv. Pet. de ancha. 2si. ij. z in consi. ccclxviij. Rom. 2si. cclij. incip. pro decisione.

⁂ CLAV. ¶ D. c. q semel. z adde q ibi p gl. z Dy. z de hoc plene p Alex. cōsi. cj. vol. j. vbi limitat. z consi. j. vol. ij. Rom. cōsi. clij. in ū. dubio. z consi. ccccxxxvj. vide etiam Fely. limitantem in c. q in ecclesiarum. de consti. z Barbat. consi. j. vol. j.

e ALEX. ¶ Specialis renocatio. Nō. tamē q si sublata sunt statuta, videtur etiam sublate reformatiōes facte circa statuta. Ita dicit Bal. per illum tex. in l. j. in pcin. C. de latī. liber. tol.

f ALEX. ¶ Bl. in l. pacta. z per Bal. in l. humanū. z per do. Ant. z Jmo. in c. ecclesiarum de consti.

g ALEX. ¶ Renocatio. An num no, fm Bal. in l. fi. C. de la. lib. tol. q clausula renocatoria legis vel statuti, non renocat eatenus quatenus reperitur repugnantia, z non in parte.

h ALEX. ¶ Quid dicemus. Adde tamen scm Bal. in l. j. C. quibon. ced. poss. quod statutum tollens, non requirit clausulā nō obstante. secus in rescripto. Et de his per Bato. in extrauag. ad reꝓmēdum. in ver. non ob. Sed si secundum statu. est generale, an tollat primum speciale? vide quod not. Bartol. in l. de quibus. in ver. iij. ꝛc. j. de legi. facit quod no. Bar. in l. questū. §. si qs fundum. de fun. instru. Adde, an cum statutum sit generale, tollat aliud speciale, cōsi. clxv. z ccccxcvj. aij. lib. z consi. ccxxviij. j. libro.

POMA. ¶ Vide qs in simili no. Bar. in l. q se patris. C. vnde li. Alex. consi. lviij. in iij. vo. z consi. xcviij. eo. vo. z consi. cxxj. z se. eo. volu. Alex. in consi. vl. in iij. volu.

i ALEX. ¶ Cōtra sacramētum. Quādo tollat ꝓmum statutū factum cum iuramēto, adde quod dixi in l. quod seruus. j. de condic. cau. data, causa ꝛc. p Guido. de Suza. in l. j. C. de sacrosan. eccle. per eūdē in questio. incip. questio fuit de facto in ciuitate Parme.

k ALEX. ¶ Cū Seia vtroqꝫ casu. Adde his scripta in l. si qs ꝓ eo. j. & fideiuſ. Jo. an. in c. j. de his q fiūt a maiori parte cap. 8t, q quādo ꝓsone de collegio iurāt seruare statuta, iuramentum videtur prestitum qd seruabunt singulariter, vel specialiter, non autē ligat iuramentū, quin possint tollere ꝛcollegialiter statutū. z per consequens iuramentū accessoriū. Et eandem mentē videt habuisse Pan. de Lazara. in cle. j. de regularib. q dicit, q aut illi de collegio iurāt seruare statuta, z tūc si ꝛtra veniūt collegialiter, non incidūt in periurium, quoniam tollit statutū et per consequens iuramentū. Aut iurāt seruare ꝛtenta in statuto, tūc secus, q2 incidūt in periurium veniēdo cōtra, sine rōnabili causa, z hoc si nullā fecerūt relationē ad statutū, alias sec⁹ puta si dixerūt iuram⁹ nō recipere aliquē q no sit graduat⁹ sicut cōmet in statuto, q2 videnī iurare seruare statutū, vt in simili dt Jmo. in c. cū olim. Bs Jo. de Lig. in d. cle. j. ſz q ēt in j. mem bro incidūt in periurium. Facit q in simili no. Jmo. in c. ꝓterea. 8 app. Et hoc ēt vī tenere Jo. an. in c. p illoꝝ. de ꝓbē. z ibi dt Abb. Sicu. q iste passus, semp fuit et difficilis, z putat p ꝛcordia, q aut singulares 8 collegio iurāt seruare statuta singulr, ita q obseruātia statuti hz verificari semp in singulis, vt in statuto q null⁹ det vocē nisi sit matriculat⁹ z tūc ꝓcedit opi. Jo. an. d. c. j. Bs si iurm astrigit eos ad obseruātiā collegialē, vt q2 canonici iurāt aliquē nō recipere in canonicū, vl trahumerū vt in casu. d. c. ꝓ illoꝝ. z ꝓcedat alia opi. q sint⁹ periurii, nisi iusta cā. z Pet. de anc. in d. cle. vī in effectu tenere opi. Jo. an. in d. c. j. z ibi dicit, q qū iurat collegiū nō tollere statutū, verū ē, q nō pt tollere sine periurio. Bs si iurat. s. seruare statutū ꝛtenēs, puta q doc. de collegio, aliquē q nō studuerit p vū. ann. non possit admittere ꝛexamine, tūc isto casu pōt sine periurio tollere statutū, z admittere scholarē, q2 qū admittunt, reperiūt structuram esse sbblatū. Ita dt q ꝓfuit ipse, z Bas. 8 Cal. z Laurē. 8 Pmu. Omni tū casu vī tenere Abb. in d. c. p illoꝝ. in fini. q subsistē te cā cōmētē fauoꝛe pi blicū, semp possit tolli ipsum. Alle. gl. xj. di. in his. Et in pdictis adde gl. de ele. in c. cū nō deceat. in vj. quā singulr all. Abb. i d. c. j. de his q fi. a ma. par. ca. z alle. post

Bart.

Bar. in l. fin. C. si cōtra ius. Adde q̄ Bal. in l. clari. C. de fidei. ⁊ q̄ si iuratū fuit nō reuocari statutū, nō possit nisi ex cā. ¶ Add de' vt per do. de ro. deci. cccxciij. in nouissimis. de iureiuran.

l ALEX. ¶ Superioris. An reuocādo statuta, requrāt authoritas superioris, a quo fuerūt cōfirmata: adde Bar. ⁊ Bald. in l. omniū. C. de testa. ⁊ idē Bal. in l. ex placito. de rer. perm. ⁊ Imo. in l. ex facto. de vul. ⁊ pu. Ad hoc bñ facit q̄ no. Bar. in l. maiores. ad mu. ⁊ ibi dixi ⁊ hoc limi. ¶ Abbat. 2fi. xxv. ff. li. Ro. 2fi. cxvi.

m P.PAV.P. ¶ Authoritate. Vide Frā. 2fi. xxv. Ja. in d. l. omniū re. in l. ex facto. in iij. no. ff. de vul. ⁊ pu. an autem possit tolli, vel interpetari sine authoritate supioris, vide Dec. in c. cū accessissent. de 2sti. vide Ale. post Bal. in l. omniū. C. de test. Can. maxime Fely. i c. cū accessissent. ex de 2sti. Quid si statutū sit pciuz, an possit reuocari? vide Abba. ⁊ ibi Fel. in c. ff. de reser. Alex. in l. ff. si cer. per.

ALEX. ¶ Dicit Abb. ficu. p illū tex. in c. dilecto. de pbē. q̄ statuta collegij 2firmata p superiorē, pñt p collegiū reuocari cōfirmatione ñ obst. ad idē c. cū accessissent. ꝺ 2stit. ⁊ refert Abb. hoc intelligēdū cū limitatiōe, ꝺ qua p eū in ꝺ. c. cū accessissent.

n ALEX. ¶ Derogatorium. Adde Bart. in l. si quis in principio testamenti. in fi. de leg. iij.

o ALEX. ¶ Cōtraria quādo sunt duo statuta 3ria, q̄s prevalet. Tu dic vltimū, ⁊ vide q̄s no. Bal. in auth. cassa. C. de sacrosan. ecclē. ⁊ in aut. omnes, in fi. C. commu. de suc.

p P.PAV.P. ¶ Q̄s est vltimū. Limita nisi vltimū esset speciale, ⁊ primum generale, q̄ secundum non derogat primo. Jn illa specie vide Fely. in c. gratum. in pzin. de offi. deleg.

q ALEX. ¶ Jnspicit. bñ facit, q̄s no. Bal. in l. impuberē. ſ. de fal. Et hic adde Ang. ⁊ Jm. i l. si miles. ſ. ad l. fal. ⁊ Ang. in l. inciuile. ſ. de le. vbi etiam dicit idē quando in vnomet statuto, est contrarietas. Aliter dicit Ang. in l. ij. C. de can. lar. lib. x.

r ALEX. ¶ Ad cōcordiā. ad hoc nor. Bar. in l. sed ⁊ posteriores. ſ. de legib. ⁊ in l. sciendū. in pzin. qui satisfda. cog. per Bart. in v. non obstan. in extrauagan. ad reprimendum. ⁊ in l. j. ſ. ⁊ parui. q̄ vi aut clam. Bal. in l. fi. de libe. pzete.

* CLAV. ¶ Ut trunq̄ seruaretur. Quo casu equius, ⁊ iustiꝰ seruādū est ex illis. ita no. Bal. in c. cū olim Londoñ. de consuetu.

s ALEX. ¶ Quos ligēt statuta. Quos ligāt statuta, vide eū in l. cunctos populos. C. de sum. trī. in vj. questio. Et q̄ statuta ligēt minores, est casus. ⁊ ibi Bar. in l. si fine herede. ſ. Lucius. ſ. de admi. tuto. Bar. ⁊ Bal. in l. fi. in gb. cau. in integ. rest. nō est necesſ. ⁊ in l. fi. C. de in integ. rest. ⁊ q̄s no. Bar. in j. 2sti. Codicis. Adde Bal. consi. cccvj. ij. lib. Ale. consi. xxxvj. iij. lib.

t POMA. ¶ Quinto principa. vide 2firmatione Bar. in fortiori bus terminis in l. 3ō leges. ſ. de leg. ⁊ circa hec dicta Bart. vide Alex. cōsi. cxxiij. in iij. vol. cōsi. lj. in j. vol. Bar. in aut. statuim⁹ C. de epis. ⁊ cle. Pano. 2fi. xxxv. in j. vol. Prepositū in c. q̄ dictis, xvj. dist. Fede. cōsi. cxj. Pau. de ca. l. leges. C. de legib. Ro. 2fi. lix. in iij. dub. Cepol. 2fi. xxiij. in pmo dubio. Barb. 2fi. xxxiij. in j. vol. Roma. consi. cxxx. P.PAV.P. An in cōstitutiōe inferioris, a principe ad hoc vt liget, requiratur cōcursus istox duomen. Et quādo quis cōstitutione edita, ⁊ pmulgata, presumatur habere notitiā ⁊ scientiam, vide Pan. consi. xxxv. vide late de materia Fely. in c. cognoscentes extra de constit. Item q̄ ñ liget nisi a tempore scientie ⁊ quomodo presumatur scientia, vide Ro. consil. cccxviij.

* CLAV. ¶ Tpe statuta ligent. Vide a quo tpe statuta ligent. p Pano. in c. cognoscentes. versic. in gl. fi. de constit.

v ALEX. ¶ Duos menses. Et hoc videt esse verū, nisi esset 2stitutio priuilegiās, q̄ assumit naturā priuilegij, ⁊ statim ligat ēt añ publicationē, vt no. i pe. clem. ⁊ latiꝰ doc. in d. c. ij. de cōstitutio.

x ALEX. ¶ De sciētib⁹. Et hāc opi. sequit Jo. de lig. ⁊ Jo. an. ēt p gl. in ca. ij. versi. hactenus. de rebus eccl. non alie. in vj. ⁊ melius in data. vj. ⁊ hoc tenent plene doc. in ca. ij. de constitu. licet Pau. de leaz. in pe. cle. tenuerit contrarium, in ver. de cetero. ⁊ etiam Ant. in d. c. ij. q̄ non solum ligent etiam scientē, post duos men. Sed superior opin. est verior, q̄ soluz duo menses dātur ad certiorādū. Sed si certus est, certiorari non debet. Et subdunt q̄ constitutiones Jmperiales, dñt primo publicari per totam prouinciam, vt in authen. vt facte noue consti. De cōstitutionibus vero Pape sufficit fieri in curia. ¶ Adde an constitutio liget ignorantes: Roma. consi. cccxlv.

* CLAV. ¶ Ut animarum. Et dicit no. Bal. in c. sup eo. de appel. q̄ ēt si officialis iurauit seruare statuta non ligatur illo iuramento nisi die exhibitionis.

* CLAV. ¶ Operantur effectum. Ad istud multum facit q̄ not. Alex. ⁊ cōiter Doc. in l. j. ſ. de constit. in illa questione, a quo tpe priuilegiū incipiat habere effectū. ⁊ vide quod ibi nouissimi: ⁊ vide Roma. consil. cxxx. vbi limitat.

* CLAV. ¶ Sērūt Doc. Limita, nisi statuto caueret, q̄ ligaret etiā ignorantē casus est ibi etiam Bar. ſ. diuus. in pzin. ſ. de fal.

y ALEX. ¶ Qui cepit bannitū. Capiens bannitum habere debet pretiū statuti, q̄uis statutum ignoret. vide Bal. in l. inter omnes. ſ. recte. circa finem. ſ. de fur.

* CLAV. ¶ Quod si seruus. Quid añt. si in secūdo statuto est decretū irritans, an statim liget, vide Roma. consi. cccxxx. inci. circa primū ppōsite. ver. sed certe hāc. hoc singulariter decidētem.

z P.PAV.P. ¶ An etiā precedētia. Vide de materia ista, q̄ scripsi in l. leges, ⁊ cōstitutiones. C. de' le. ⁊ in l. causas. C. de transac. ⁊ adde q̄ idem est in primi legijs, q̄ nō trahunt ad preterita, vel ad ea super quibus lis pendet, etiā si motu proprio concedant. vide Jas. in l. si quis quenquā. ſ. si quis caut. cōtra Bar. ⁊ Pau. de cast. ⁊ Alex. ibi item an trahatur ad preterita, q̄ſ sunt talia que habent tractum in futurum, ⁊ est testamentum si a l. vel statuto tribuat nouā formā, ⁊ testator viuat post tale statutū. vide Jac. in l. iubemus. C. de testa. Jn materia vide late Fely. in c. fi. extra de testa. ⁊ ibi vide omnino Decium. ALEX. ¶ An statutū trahat ad precedentia, vel futura. vide Bar. in l. cū lex. ſ. de leg. Et facit q̄s no. dixit Bar. in l. ij. de cōdi. ⁊ demon. Et no. q̄ q̄ſ cōstitutio emanat ad irritādū aliq̄d, q̄s sit cōtra ius diui., vl naturale hoc casu poterit extēdi ad preterita. Jsta est doctri. doc. in c. cū ita. ꝺ vsu. Quod not. ⁊ vide Bal. in l. non dubiū. in pzin. C. de le. vbi dicit, q̄ declaratio trahit ad preterita, nō constitutio, fm Jo. an. ⁊ de his oībus dic per Bar. ⁊ vide Bal. in l. leges, ⁊ cōstitutiones. C. de leg. ⁊ Bar. in l. fi. ſ. de fal. sed an sufficiat q̄s superueniat cōfirmatio statuti, lit. pēd. vide Bar. in l. ex placito. C. de rer. pmu. plene p Bet. de anc. in c. canonū statuta. ci rca med. Et vide not. q. Bal. in l. j. cū l. ij. de imust. rest. ⁊ Bal. hic. Et an statutum liget ante publ. vide no. Bal. in l. ij. C. de oz. iur. ⁊ Jo. an. in data. vj. li. in mer. in pn. ⁊ q̄ no. Ang. in aut. de nō eli. sec. nub. i fi. ⁊ q̄ſ statutū trahat ad pcedentia, vide Bal. in l. si quis quenq̄. ſ. si quis cautio. ¶ Adde an statutū trahat ad preterita, ⁊ futura. adde An. in cōsi. lxvj. Pau. de ca. cōsi. ccxcj. Abb. j. li. cōsi. cxj. li. ij. Pau. de de ca. consi. xxj. Alex. consi. vij. ⁊ cxxix. consi. j. de consti.

a ALEX. ¶ Nō porrigit. Adde tex. ⁊ ibi Bar. in l. fi. C. sen. rescin. non poss. ⁊ Guid. de Suza. in l. leges. C. de leg.

b ALEX. ¶ Negotia preterita pendētia. vnum addit Jm. in c. fi. de cōst. ⁊ ad istud primū mēbrū Bar. videlicet q̄s si est factū de preterito spēdēs extraiudicialiter quo ad executionē, tūc tale factum bene comprehendit in statuto. Et ideo statutū disponēs q̄s masculus preferatur femine, si adūciatur in eo q̄ trahat ad preterita, cōprehēdet eam, si aliquis fuerit mortuus ante statutum relicto masculo, ⁊ femina, si femina nondū habuerit suam portionē, nec pendeat lis per litigiū, alias esset dicendū, vt apparet ex his, que hic dicentur.

c ALEX. ¶ Jn iudicio cause principalis. Sed hoc intelligit veruz Cōpo. c. ij. de cōst. quē referūt doc. maxime Jm. si est cōclusuz in causa alias secus. Sed vt ipsi dicūt, Cōpo. ppōsite loquit in cōstitutiōe noua. nō in statuto loci, in qua noua cōstitutiōe dicit Flo. ⁊ Jo. aut fit motu, pprio, ⁊ sic loquit Cōpo. alias nō. Sed in statuto loci. Jo, tz3 Bar. hic sub dubio forte. Et vide no. Bal. in l. sancimus. ſ. fi. de sacrosan. ecc. ⁊ q̄s no, Bar. in l. fi. in fi. de iura. calū, ⁊ Bal. in rub. de vsu. per Bal. in l. si quis. ſ. si quis cautio.

d AND. BARB. ¶ Ut ibi pz3. Pōdera ad sustentandā gl. in l. defensionis facultas. C. de iure fi. li. x. dixi in c. j. de pec. cle. Et vide late Au. Jo. de Jmo. Abb. ⁊ ibi diri in c. fi. de cōsti. vide Bar. in l. j. ſ. fi. ſ. ad Ter. vbi dicit esse casum, ⁊ vide Bar. in consi. lxxvij. inci. factū tale est. qui declarat illud, quod hic dicitur.

e POMA. ¶ Jn medio litis. Hoc quidē tenet Bar. in l. sancimus. la. j. in fi. C. de sacrosan. eccl. Et vide Pau. cōsi. cxij. in ij. dub. an ij. vo. ⁊ plene Fely. in c. v. ꝺ cōst. Alex. in l. j. in pzin. ſ. q̄s quisq̄s iur. Barba. consi. xxvij. in ij. vol. Prepo. in c. erit autem lex. iij. dist.

f POMA. ¶ Juxta predicta. vide Bar. in l. lucius. ſ. que marito. ver. ⁊ intelligo. ſ. de leg. ij. Ale. consi. xcviij. in iij. vol. Bal. in l. quidam. ff. de iure codi. ⁊ Imo. consi. xlix.

g ALEX. ¶ Femine nō succedant. Nō. ad statutū, q̄ filie femine nō succedant. Adde Bar. in l. j. in fi. ſ. ad tertu.

h P.PAV.P. ¶ Inducendo. Limita vt per glo. in c. j. ꝺ postu. prela. in vj. per illum tex.

i P.PAV.P. ¶ Porrigit. Limita vt late p Jas. in l. non dubium in vj. no. C. de le. vbi ēt ponit quedā alia in materia, vt ibi per eum.

k ALEX. ¶ Ad litis ordinationē. Vult in sum. dicere Bar. q̄ i paratorijs, tale statutū respiciat preterita, per d. l. ij. sed hic intelligit verū Jmo. in c. fi. de consti. q̄n lites inchoantur, post cōstitutionē nouā. Nam ad illas trahetur, licet sint super facto de preterito, q̄ tunc ille sunt future post ipsam cōstitutiones, secus si essent iam inchoate, q̄ tunc non trahentur ad istas per id quod habet in aut. vt cum de appel. cog. ⁊ in d. aut. in med. litis. ⁊ c. nisi aliud caueat in cōstitutiōe. Et ita intelligit l. ij. per quā hic se firmat Bar. Et istis adde Bal. in rub. C. de vsur. ⁊ in l. sancimus. in

ſi. de ſacroſan. eccle.

l POMA. ¶ Primo caſu. Limita tri. modis, vt per Fely. in c. ſi. de conſti. ver. fallit nono. Et vide Panor. conſi. lvj. in ij. vol.

m ALEX. ¶ Ad deciſionē. Et in hac materia per alium ordinē loquitur Ant. in c. ſi. de conſtit.

n ALEX. ¶ L. Iuſtus. ſz ſedm Imo. in c. ſi. de cōſti. illud forte ibi dicit ex eo, qz illud ita fuit ibi expreſſum, aliter videt a Iulio ſenſu ipſius l. qz non comprehendiſſet talē actū, ſed potius remanſiſſet ſub l. antiqua.

o POMA. ¶ Secundo caſu ad cōfirmationē vide Bar. in l. fin. C. de ſen. paſ. verūtamē Bar. eſt ſibi Iulius. in l. ſi. j. de cōſtit. prin. dū alle. l. ſi. cū gl. C. de conſu. li. xij. & Bar. hic ſequit Bal. in d. l. ſi. de conſti. prin. & Aret. l. qui abſenti. ff. de acqui. poſ. contrarium Pan. in c. ij. verſi. dubito. de conſti.

p AND. BARB. ¶ Ex his poſſunt ſolui. Adde Tanc. in rub. in j. par. in q. j. & plenius in xij. rub. in q. ij. vbi omnino vide.

✻ CLAV. ¶ Poſſeſſor bone fidei. Vide Feli. c. ſi. de reſcrip.

q ALEX. ¶ Proficiat. Et ſi ſtatutū excludit filiā dotatā, verificat etiam in dotata ante ſtatutū, q ſemp fuit dotata, ſedm Bar. 2ſil. ſtatuto ciuitatis Aſſiſij cauet, q ſi qua mulier, &c. & Bal. in l. illā. in fi. de col. & ibi qd de ſtatuto excludente filiā dotatā ab hereditate, an habeat locum in futuris tantum.

r ALEX. ¶ Ante datis. Sz Imo, in c. ſi. de conſti. & q hoc nō eſt ſine dubitatiōe, qz agitur de iudicādo iuri heredū mulieris quibus erat queſitū ius in caſu matrimonij diſſoluendi, & p cōſequēs videtur, q nō trahatur ad talem caſum, ſed ſolum ad cōtrahentes poſt ſtatutum, & hoc maxime per regulā d. c. ſi. & ibi latius per eum.

s AND. BARB. ¶ Quid dicemus. Adde Bene. de plū. in l. ſtatuti. Bar. & alios in l. pe. ſi ex noxa: cauſa agatur.

t ALEX. ¶ Pena ordinaria. Ad intellectū l. j. & pen. Adde que idē dicit in l. pe. ſi ex noxa, cauſa aga.

v POMA. ¶ In queſtione, vide Pau. conſi. lxj. in vol. ij.

x ALEX. ¶ Extra de offic. leg. Idez dicit in l. j. de pe. hic allegat. & in l. v. de vb. obli. in fin. prin. & ibi qd ſi fiat facta ab antianis. et per Baldum hic.

y POMA. ¶ Tu nū tamen. vide Alex. in l. j. ver. in hac materia. ff. ad legem falcid.

z POMA. ¶ Vltimo quero. De iſtis coniecturis, vide Fely. in c. cū omnes. de conſti. & in c. que in eccleſiarū. ver. Tertio no. eo. tit. Pan. in rub. de conſti.

a ALEX. ¶ Succurrē leſo. Ho. q lex vel ſtatutū dolo factū, tz, tamē doli exceptio. ſuccurritur, vel appellatione, qs no. adde qs notāt omnes doctores in l. j. q quiſque iuris. ¶ Adde Ange. cōſi. cclxx. Alex. 2ſi. clx. ij. lib. & vide Fely. in c. cū omnes. de cōſtit. Ang. in conſi. cxxxvij. incip. diſſolutio. & Alexan. conſi. lvij. ad finem.

✻ CLAV. ¶ Vide circa hoc nouiſſimos. in l. j. ſ. de legi. poſt Bal. & doc. ibi. vbi plene de hac materia maxime per Iaſo.

✻ CLAV. ¶ Interpretationē. Nunc articulū pleniſſime examinat Bar. in l. Ceſar. j. de publica. & multa bona vba ponit Bal. in c. j. de conſti. vbi ponit, qd ſit interpretatio. & quot modis ſumatur, latius ponit ipſe Bal. in l. ij. C. de lib. prē. Quotuplex aūt ſit interpretatio, vide in c. ſicut enim. ſ. ex his omnibus. in gl. in verb. ſicut enim ille ſolus. xj. qō. j. Itē que ſit interpretatio extenſiua vide Bal. in l. ſi furioſi. poſt medium. C. de nupt̄s.

b ALEX. ¶ Interptationē. An ſtatutū recipiat interptationez, vide aliqd p Cōpo. & Io. an. in c. cām q ſ. reſcri. & gl. in reg. j. eū. lib. vj. vbi qd de interptatione cōtractuū & teſtamētoū, qd in priuilegiis, vide in c. cū dilectus. de dona. & iuxta hic tradita p Bar. vide latius p Bal. in l. nō dubiū. C. de legi. & ibi p Bar. et qs no. Bar. in l. contra. j. de legi. & ſt Bal. in l. ij. C. an ſeruus ex ſuo facto, q nunq̄ ſtatutū interpretat̄ ſ rē publi. in eo qs tangit alios. & de hac materia interpretationis, & extenſionis vide per Bald. in l. j. C. q ſit lon. 2ſue. & plene per Io. an. in re. p poſſeſſore. in merc.

c ALEX. ¶ Reſtrictiuā. An ſtatutū recipiat interpretationē reſtrictiuā, ſt Bal. in l. quicunq̄. C. de ſer. fugi. q ſtatutū nō punit ignorantes. Quod intellige vt ibi, & quod ibi not. Barto. in l. j. ſi qs teſta. lib. eſſe inſ. fue. Facit quod no. in l. j. j. de leg. Bar. in l. ij. j. de leg. & Ang. in l. non eſt nouum. eod. titu. Barto. in l. cunctos populos. C. de ſumma trinita. & fide catho. & in hac materia vide no. verba Bal. in l. contractus. C. de fide inſtrumentoū. & in l. ita nobis. C. de adulte. & in l. accepta. C. de vſur. & hic & in l. miles. C. de teſtamen. milita. Adde, an ſtatuta recipiant interpretationem reſtrictiuam, Bal. conſi. cxxxiij. libro. Alex. conſi. cxxxvj. iij. lib. Cal. cōſi. vj. Ang. conſi. cxij. vbi dicit, q ſtatuta recipiant interpretationē reſtrictiuaz & extenſiuā ex ratione ipſius.

P. PAV. P. ¶ Vide Com. conſili. xxx. poſt principi. incipi. ſtatuto cauetur in effectu. & vide ſup hoc, omnia que ſcripſi ad Bar. ſ. in principio huius l. adde etiam quod quātuncunq̄ precise loquatur, recipit interpretationē a regula iuris cōmunis fundata in ratione naturali. vide Soc. in l. iij. per illum text. ff. de condi. & demonſt. vide omnino, que habes in l. proſpexit. ff. qui & a quibus.

d ALEX. ¶ Facienda eſt. Adde l. ceſar. & ibi Bart. ff. de public. et Pau. de ca. in l. ambigua. j. de legib.

e ALEX. ¶ Nō fit. Ho. ad l. proſpexit. de cuius intellectu p Bar. in l. j. q ſit lon. cōſ. Ibidē alia queſtio deciditur per hoc in d. ſ. vtrum. per Bar. vbi vide & aliāq̄. no. an ſtatutū recipiat interpretationē, vide Bal. in l. qd a multis. in fin. C. ſi cer. pet. & not. Adde Bal. in l. ſi quis ſub condi. j. de condi. inſt. Et dicit not. Bal. in l. j. C. de fide inſtr. poſt gl. q ſi ſtatutū dicat q quelibet probatio ſufficiat intelligeret de ſolenni. & legitima. & Bal. in l. j. C. qui bo. ced. poſſ.

f ALEX. ¶ Fit a iudice. vide Bald. in l. decuriones. C. de inſa. & Bal. in aut. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccleſ. & hic. & in l. benignius. per illum tex. j. de legib.

g ALEX. ¶ Barberius. an barberius phlebotomās in palatio, puniat̄ pena ſtatuti, phibentis fieri ſanguinē in palatio, &c. Et idē ſt Bar. in l. nō dubiū. C. de le. & doc. p illū tex. in l. quamuis. j. de in ius vo. qz iniuria nō fit volēti, vt ibi. ad quod bene facit l. j. ſ. adeo. & qs ibi p gl. & Bar. j. de iniu. & per Ang. in d. l. quamuis. & Bar. in l. j. ſ. hec ſtipulatio. j. ſi quis teſt. li. eſſe inſ. fue. per Io. in regu. p poſſeſſore. per Bar. in l. j. per illū tex. C. de agri. & cen. lib. j.

h POMA. ¶ Tertio quero. vide Rapha. cuma. conſi. xxviij. 2ſi. xlviij. & conſi. liij. & Panor. conſi. xxij. ij. volu. P. PAV. P. ¶ Vide que dixit Angel. in l. gallus. in ſ. etiam. in j. not. de lib. & poſthumis.

i ALEX. ¶ Declaratiuaz. Not. qs ſtatuta recipiūt interpretationem declaratiuā, ne in eodem ſint contrarietates, vt not. Bal. & docto. in l. fina. in fi. C. per quas perſo. & quod omnis interpretatio deſideret equitatem. text. eſt not. in l. in his. ff. de condit. & demonſtra. Bald. in l. cum allegas. ad fin. C. de vſur. & in aut. ad hec. eod. titu.

k ALEX. ¶ Conſona iuri. Et ſic not. quod ſtatutū interpretatur ſecundū ius commune, & ſecundū illud dz intelligi. Hoc prius limitat Bal. in l. maximum vitium. C. de libe. prete. niſi appareret, quod veniret ad cōrectionem iuris communis, ex quo infert, ad no. q. de qua ibi p eum. Secundo limitat hoc Bald. in l. meminimus. C. de leg. here. & in l. ſi aute. C. de ſuc. edic. quod ſtatutum non debet intelligi ſecundum ius commune, in eo quod ius commune diſponit extraordinarie, vel per fictionem. quod refert ad ſingu. q. per eū. ad hoc facit qs no. Imo. in c. paſto. de cau. poſ. & proprie.

☞ Pro intellectu l. ij. ſ. exactis. ff. de orig. iur.

l ALEX. ¶ Verba indefinita. Atrū q indefinita equipolleat vniuerſali ſit de propria ſignificatiōe vel interpretatione & p cōſequēs an pcedat in ſtatutis, adde Bar. in l. j. ff. de regu. iur. & in l. ſi pluribus. de leg. ij. & gl. no. in c. vt circa. i ver. aliorū. de elec. in vj. & ibi de hoc p doc. vbi ſequūtur dicta per Bar. hic. Quid ſi ſtatutū regrit habere pacē ab heredibus offenſi ſeu occiſi, an ſufficiat habere ab occiſo. Bar. q nō, in l. dām. ſ. ſabinus. de dam. infec. ſz Bal. z l. ij. C. de li. & eoru li. Et de iſtis interptationibus vide no. Ang. in cōſi. lxvij. & in 2ſi. cclxvj. inci. ſtatutū cōis Fl. et Bal. hic. vbi tāgit qñ ſint attēdenda verba & qñ mens. & etiā de extēſione ſtatuti, ſtatutū inducit ferias, an ea q diſpoſita ſunt in feriis iuris cōis, habeāt locū in illis, p Bal. in l. j. ſ. ſi. in ſi. j. de fer. ſtatutū interpretat ſm ius cōmune. c. cum dilectus. de cōſue. l. ſi ſeruū veſtri. C. de noxa. Quid in reſcriptis & priuilegiis? vide Inn. in c. cām. de reſcri. in c. licet. de trāſl. epiſ. & que dixi in prin. huius q. prin. Et adde no. Bar. in l. ſi qs ſub conditione. j. de 2di. inſt. & an & qñ ſtatutū ſit interpretādū ſm ius cōe, vide no. Bal. in l. ita nobis. C. de adul. & ſtatuta nō ſunt interptanda Iudaice, ſecundum Bal. in l. quicunq̄. C. de ſer. fug.

✻ CLAV. ¶ Eſt eadē ratio. Ad hoc vide omnino q ſt Bar. l. eadē dicemus. ſ. Cato. in j. q. de v. obli. vbi idē ſentiūt doc. q hic ſt.

m POMA. ¶ Iuxta premiſſa. vide Fely. in c. ſi. ver. ij. amplia. 2ſt. P. PAV. P. ¶ Vide Ias. in l. j. in ij. no. ff. quod quiſq̄ iur.

✻ CLAV. ¶ Subiecte materie. Et ſic ſi verbū platum in ſtatuto aliter accipit, de iure ciuili, aliter de iure canonico, inſpicitur a qbus ſtatutū ſit factū ſm Bal. in l. ſi nondū. C. de furt. & ibi Salicet quos refert, & ſequitur Ang. in ſ. ſacre. v. & ſubdit, quod fic. Inſti. de rer. diuiſio.

n ALEX. ¶ In futuris. & natura ſubiectiui p Bal. & alios in l. cū in ſcto. in fi. de inju. teſt. & l. cum tale. ſ. pen. de condi. & demon. & Do. poſt gl. in c. ſi. de conſt. lib. vj.

POMA. ¶ Aliud, adde do. Anto. in c. cum dilectus. de conſuet.

Abſur

p ALEX. ¶ Absurditatē. Vel repugnatia iuris cōmunis, vl lesionē iuris tertij secūdū; Aut, ⁊ Ymo. in c. cū dilectus. ℈ ꝑsuet. p ℙau. in d. l. in ambigua. ¶ Et adde tu, qđ hoc etiā est in q̄libet dispositiōe ℈ henti ℔ ℈ Ale. in ꝑsi. cxxxv. in fi. in v. ꝑvol. alle. l. si stipulatus fuero ꝙ te nō fieri. ſ. de ver. ob. ⁊ in l. scire opoꝛtet. ſ. aliud. ſ. de excu. tuto. Et adde q̄ de causa fi. de mēte dicitur apparere ex ꝓoemio statuti fm Franc. Tig. in l. j. Lapp. consulendo, quos refert Card. in c. pen. de cleri. contu.

q ALEX. ¶ Se haberet. Hoc per Bar. cum his q̄ dixi in ru. ſ. de ope. no. nun.

r POMA. ¶ Quero. Vide plenius p Bal. in l. fi. C. de hered. inst, ⁊ in l. non sine. C. de bon. que libe.

⁎ CLAV. Ex allusione. Quid autē si vnū, ⁊ idē verbum ꝑōt accipi vt genus, ⁊ vt species q̄ erit ꝓꝓria significatio? vide Alex. in rubr. ſ. solu. matr.

s ALEX. ¶ Vocabuli. Idem dicit in l. j. in prin. de ac. pos. ⁊ p̄ do. Aut. in ꝓoe. decre.

t ALEX. ¶ Extēsiuā. An statuta recipiāt interptationē extensiuā. Et adde qđ no. dixit Bar. in l. hac interpretatione. in l. i gall⁹. ſ. nūc videdū. de lib. ⁊ po. Et hunc ꝑt inferri ad no. p Bal. in l. fi. te. C. de infa. ⁊ in l. trāsigere. de trāsa. Et ō hac interptatione extēsiua in statutis ex idētitate, vel maiozitate rōnis, vide no. Cy. ⁊ Bal. in l. j. C. de inter. Et qū dicat interpretatio extēsiua, no. plene Bal. in l. si furiosi. C. de nup. Et de hac materia, aliqđ p Ang. in l. non possunt. de legi. vbi aliqua dī. ¶ Adde an statuta recipiant interpretationem extēsiuā, ℙau. de cast. consil. cxiij. Bal. consi. xxij. Alex. consi. cxix. ij. lib.

⁎ CLAV. ¶ Que dicat interpretatio extensiua, Vide text. quē Bal. ibi dicit esse meliozem de iure in l. si furiosi. C. de nup.

v ALEX. ¶ Stricti iuris. Vide qđ no. Bal. in l. ℣ctus. C. ℈ fi. istr. ⁊ ℙau. in l. benignius. de legi. Et adde qđ dixit Bal. i c. j. ſ. ad hec. in vſi. egras. qđ statuta omnia extēsiuā interptationē recipiēria debent fundari in equitate, arg. illius nor. l. ad rē. ⁊ ideo ar. a simili desiderat equitatem, que similes casus iungit.

⁎ CLAV. ¶ Sūt stricti iuris. Istud singulariter ꝺr Bal. in rub. de constitutio. non ꝓcedere in statutis, q̄ ponūt rē in arbitrio iudicis: mā illa tanqđ arbitria dicuntur, ⁊ habent instar bone fidei, ⁊ ideo possunt extendi.

x P. PAV. P. ¶ Ad simlia. Quomodo de similibus ad similia ꝓcedat argumētum, vide Fel. in c. ij. in iij. no. de spon. vbi ponit octo limitationes.

y ALEX. ¶ Extēdit statutū. vi℔ Bal. no. post Cy. l. j. C. si rector puincie, vbi hoc ꝛ in permissis, Secus in ꝓhibitis, q̄ ꝓhibito aliquo consequenti, non intelligitur ꝓhibitum antecedens.

z POMA. ¶ Scdo, vide Alex. in ꝑsi. xcij. in ij. vol. ⁊ consi. xx. alias cc. volu. j. ℙanoz. consi. lxxj. j. vol. Alex. in l. j. ſ. lex Falcidia. ff. ad le. Fal.

⁎ CLAV. ¶ Nō est nouum. Hoc idem voluit Barto. ⁊ doc. in l. si quis seruo. C. de furt.

a POMA. ¶ Iuxta. vide Alex. ꝑsi. cxvj. vſi. nā id. in ij. vol. consi. lxv. iij. volu. consi. cxv. eo. volu. ℙanoz. ꝑsi. lxxv. in j. vo. Rom. ꝑsi. cj. Alex. consi. vij. v. vol. ℙanoz. ꝑsi. xcij. ij. vol. ꝑsi. cxvij. eo. vol, ⁊ ℙrepo. in c. humanum. j. distin. ⁊. PAV. P. ¶ Jaſ. in l. j. ver. ℈ an ar. ⁊ Ale. ibi vſic, stat ergo ꝛclusio. ⁊ Rimi. ff. de offi. eius cui mand. vide Jaſ. in l. non dubium. C. de leg.

b ALEX. ¶ A ℣rio sensu. Bal. videt velle qđ sic, in l. quēticulā. C. de epi. ⁊ cle. Abb. Sic. in c. cū apostolica. de his q̄ fi. a ꝓela. sine consensu ca. refert qđ Bal. in d. l. quenticulā. videtur tenere cō tra Bar, etiā si resultaret intellectus contra ius commune, qđ etiā habet locum in q. quam ibi refert fuisse disputatā per Cy. ⁊ cū ipsovidetur transire Abb. ⁊ vide tex. in d. c. cū apostolica. all. ibi Bal. tex. fing. in l. inter. ſ. cū inter. de pac. dot. q̄ istō ar. habeat locū in ℣ctibus, facit c. ex parte. de spōsa. De hoc arg. a contrario sensu vide p Joan. An. ⁊ alios in ca. publicato. de elec. ⁊ adde Bar. hic. adō Bald. in l. j. C. de inuti. stipu. limita vt per Ymo. in l. si cū dotē. in fi. in prin. fol. matr. ⁊ ibi vide p Lu. Ro. adde etiā Bal. i l. apō antiquos. C. ℈ fur. dixit plus Bar. in l. seruo legato. ſ. ij. de leg. j. ⁊ Bal. in l. ꝓperandū. in primo. C. de iudi. per Ben. de plum. plene in l. si qs locuples. de manu. restam. Illud tamen est verum qđ habet locū arg. a contrario sensu in statutis, nisi statuentes inciderēt in penā ex resultatio ne talis arg. Vl. est multū no. in cle. j. de vſu. in ver. facere. Exē plū pone, dicit statutū q̄ nullus possit accipere nisi solidū ꝓ florено: nam nō potest sumi arg. a contrario sensu, videlicet q̄ quilibet possit accipere solidū ꝓ florено, qz sic statuentes inciderent in penā excommunicationis. qđ no. Quod statim dixi, refert Bal. in auth. ad hec. C. de vſur. ⁊ in rescriptis h℈ locū arg. a ꝓtrario sensu, gl. est fing. in l. si ꝓcuratorē. ſ. si ignorantes. in vers. intelligere. j. manda. secundū Salic. in l. j. ſ. de offi. eius. ⁊ in d. l. commenticulā. Et an valeat statutum qđ vsure sint licite, vide Bal. in auth. sed omnino. C. ne vxoꝛ ꝓ marito. dixi in l. cunctos populos. C. de sum. trin. ¶ Adde late ℙau. de ca. consil. cccxxxvj. ⁊ per Bal. consi. clxxj. ij. lib. ⁊ consi. xc. ⁊ cxliij. ij. li. Ang. consil. ccc.

c POMA. ¶ Quod vero. De ista q. vide Ale. in l. j. ſ. lex fal. in x. no. ff. ad l. fal. ⁊ Ale. consi. iiij. in ij. vo. ⁊ cōsi. lxv. iij. vol. ℙanoz. consi. cxj. in j. du. in ij. vo. Ale. in l. j. ſ. hoc autē. ⁊ seq. ff. ad treb.

d ALEX. ¶ Fictione. An statutū extendat ad casum qui est idē ℈ fictionē, nō ℈ veritatē, ꝛc. vide Bart. in l. iij. ſ. hec verba. ⁊ que ibi dixi ſ. de nego. ge. hoc per Bart. alle. ⁊ an statutū loquēs in casu ficto, extendat ad casum werū, vide Bald. in l. si quis seruo. C. de fur. ¶ Adde do. Bar. consi. lx. Ang. consil. lxxij.

P. PAV. P. ¶ Adde, q̄ licet statutū non extēdat ad casum fictū, tū extenditur ad casum ꝓesumptū: vide olim Come. in iij. ꝑsi. inci. dña Jo. in j. du. vbi ponit exemplū in dote, q̄ ꝓesumit data sedo viro, qz maritus eā lucret, stabit statuto q̄ maritus lucret dotē, Vide q̄ habes ad Bar. in l. iij. ſ. hec verba. ff. de neg. gest. ⁊ circa decisio, cōsi. de qua ſ. de do. ꝓesumpta vt maritus lucret eā stāte statuto. de quo, ſ. volunt etiā Abb. cōsi. xlvj. in ſ. Bar. in iij. du. ℙau. de ca. consi. cclxxxiij. in discursu. Bar. in disp. incip. mulier habens amplū patrimoniū. idem Bart. in l. mulier bona. ff. de iur. do. in contrarium vide Loz. consi. cclij. in j. parte.

☞ ℙro intellectu l. cum ex oratione. ff. de excu. tut.

e ALEX. ¶ Vide ſ q̄ sic, vide Bal. in l. si dūs. de his qui sunt sui vel alieni iur. ⁊ Bal. in j. cōsti. C. ſ. quibus. ⁊ in l. j. ſ. q magistra tū. ff. qđ quisq̄ iur. ⁊ qđ no. ibi facit l. iij. ⁊ qđ ibi Bal. C. de le. ⁊ vide Bal. aut. habita. C. ne fi. ꝓ patre. Et an valeat statutum ꝓsonale, ⁊ ligās vnā ꝑsonā, vide ꝑ Bar. i l. fi. de ap. reci. Et an valeat statutū ligans vnū q̄ rteriū ciuitatis tātū, vide Ang. in l. j. de leg. j. ⁊ ad no. p Bar. vide Ang. i l. iura. j. ℈ le. adde ℙau. de ca. consi. ceccj. Old. consi. cl. Alex. consi. lxxx. j. lib.

f ALEX. ¶ Ad futura. Si statutū est ꝓlatū per verba ꝑtis, vel ꝑteritꝛpis an trahat ad futura, adō Bal. ⁊ Jm. i l. cū tale. ſ. ꝑe. ſ. de cōd. ⁊ demō. ⁊ Bal. i l. leges. la. ij. C. de le. ⁊ Bal. Ang. ⁊ Jm. in l. cū in scdo. in fi. de iniust. re. ⁊ qđ no. Bar. in l. allicitas. in ꝑn. ſ. de offi. ꝑsi. ⁊ in d. l. cū lex. ⁊ qđ ibi scripsi. ⁊ vide ſ. in hac vj. q. in ver. ꝓnono aliud. Et ad dicta Bar. hic vide tu Fran. de are. in c. ij. de ꝓba. ⁊ in c. fi. de consti. ⁊ ibi vide ipsum distinguentem.

g POMA. ¶ Semper loquit. Vide q̄ aggregauit Alex. in l. j. ff. de consti. prin. ℙau. de cast. consi. cxliij. ij. volu. Bal. i l. j. C. de legi. Alex. consi. l. j. vol. ⁊ consi. lxxx. j. vol. ⁊ cōsi. cciij. in ij. vol. Are. consi. cxc. Barba. consi. xlix. ij. vol. Come. cōsi. cxxxvj. Alex. in l. post aditam. C. de impub. ⁊ aliꝭ subst. Fel. i rub. decre. ⁊ in c. ij. de rescri. Old. consi. xiij. Barbat. consi. xxj. in j. volu. ⁊ consi. lj. ⁊ cōsi. xxxij. eo. vol. ⁊ cōsi. lxx. in ij. vol. ⁊ consi. xxxviij. ⁊ cōsi. xxxix. eo. volu. ℙrepo. in c. erit autem lex. iij. distin. Card. consi. lxxij. in vj. ⁊ vij. dub.

h ALEX. ¶ Interptationē. Quid operat si statuto cauet, q̄ statuta nō recipiāt interpretationē. Adde tex. nc. i cle. exiui. de ver. sign. q̄ allegat ad hoc Bal. in auth. si qua mulier. C. de sacrosc. ec. in fi. ⁊ vide Bal. in l. si quis filiū. C. de lib. ꝓtere. ⁊ Ang. il. si ita scriptū. de lib. ⁊ posthu. facit c. ex parte. de offi. dele. ⁊ l. j. ⁊ qđ ibi Bar. ℈ mu. ⁊ ho. ⁊ in l. vt gradatim. ſ. ⁊ si lege. eo. tit. Vide Bal. in l. ij. C. de exec. rei iu. ⁊ Bal. in l. nō dubium. C. de legi. dicit qđ si statutū dicit, q̄ statuta seruent ad literam, tunc illa verba operant qđ non recipiāt interpretationem extēsiuā, fm Bal. in l. ij. C. de patri. qui fil. distra. ⁊ vide Bal. hic ⁊ Bald. in l. apud antiquos. C. de furtis. ⁊ qđ ibi dixi post Bal. ⁊ ℙet. de anc. in c. canonū in fi. ℙau. de ca. in cōsi. cccxliij. ⁊ quid si in statuto dicat, q̄ tale statutū ꝓcise seruetur, vide Abb. in c. ij. de rescri. ℙau. in l. j. ſ. si cer, pet. ¶ Adde an aliquid operet, cum disponit q̄ nulla glossatione recipiat, ℙet. de anc. consi. cj. ℙau. de ca. cōsil. cccxlvj. Bal. consi. xij. iij. lib. Et si statutum dicat, q̄ statutum sit ruditer intelligendum, vide in cōsiliis Cardi. P. PAV. P. ¶ An aūt stante tali statuto recipiant interpretationem a communi vſu loquendi, vide Fel. q̄ sic in ꝓoe. Decret. Jn ℣rium vide Alex. in rub. de noui ope. nū. vide circa ꝑdicta q̄ recipiant interpretationē, Jaſ. in l. quāuis. ff. de in ius vo. ⁊ q̄ ipse dī in l. non dubium. C. de legi. ⁊ qđ dicit ipse in l. quamuis. C. de impub. ⁊ in l. tā hoc iure. de vulg. ⁊ pupil. dū dicit, q̄ sub vulgari substitutione non cōꝑhendit pupillaris, stante statuto q̄ testamenta intelligantur ad literam ꝓout iacent, qđ sequitur etiā Soc. in l. j. de vul. ⁊ pup. Lacciaiup. in l. precib. C. de impu. Sed Barbat. in hoc ꝛ contrariū. l. cum acutissimi. C. de fideicom. post Ymo. quem predicti etiā allegant. Vide etiam, q̄ si statutū dicit seruari statuta ad literam, q̄ nihilominus admittat interpretatio probabilis Cur. in consi. vt habet in tabula sua in verb. statutū. Vide etiā de materia Com. consi. cxxvj. inci. visa copia. circa medium. Et vide multas remissiōes per Feli. in c. ij. in ver. verbū precise. extra de rescriptis. vbi ponit, quando dicere, debēt precise ser

uari, qz istud verbū precise, vt esse maioris importantie, z oēm exceptionē z interpretationē reūcere. Tū in primis est veritas, vide Bal. hic. Jac. melius, Barb. late ō ista materia, vbi etiā facit mentionē de verbo precise, referēdo Bal. hic per repos. l. cū acutissimi. C. de fideicōmiss. z vide Alex. i cōsi. lxxx. in j. vol. inci. opportune animaduerso. Iz in contrariū allegentur nonnulla, vt hic per Jaso. patet ex remissionibus Felyni, vbi ō. z etiaz tenet ex latissime dictis p Barba. vbi ō. z aliquid p eūdē ibi, vbi tamen nihil dicit de verbo precise. Sed qū diceret statutuz, qō aliquid dz intelligi ad literā prout iacet, vt dicit Bar. hic, vide etiam in materia quedam pulchra verba per Alex. in cons. l. z in consi. lxxx. de quo ō. Vide etiam Francis. cōsi. civ. z omnino eundez consi. cxlv. vbi ponit, an valeant talia statuta, z qsio debeāt intelligi. Nūquid autem stante tali statuto possit sumi argumentū a contrario sensu. vide Pau. consi. cexlviij. Itē quod stante tali statuto debeat pprie intelligi etiā ex intellectu verbi, ipsum declarare, vide Bal. in c. vnico. ō. Marchio. qui feud. da. pos. Item q verba in statutis predictis exponantur prout vulgus exponit vide Ang. de aret. i ō. ius ciuile. in ver. quid si statuto. Insti. de iure na. gen. z ciuil.

✳ CLAVD. Qō si vi, aut clam. Adde qō no. Bal. in auth. si qua mulier. C. de sac. san. eccle. z in rub. extra de reseri. Aret. cōsi. ciij. z plenius cōsi. cxlv. vide omnino Fely. in pemio Gregorianarū. z remissiue in c. ū. de reseri. z vide qō dixit Alex. in l. j. ff. de vulg. z pupil. tetigi aliquid in l. si cum dotem. in prin. ff. sol. matr. vide multa per Barbariam in l. cum notissimi. C. de fideicom. tetigi remissiue in l. ūl. ō. in amittenda. ff. de acqui. poss.

i ALEX. ¶ Jn iudicū deducātur. Qualiter statuta i iudicio deducātur vide gl. in l. j. C. q sit lon. consue. z Jac. But. in l. si. e. ri. vide Bar. in l. j. C. de condi. ex lege.

k POMA. ¶ Instr. Vide Alex. cōsi. lxx. iiij. vol. z in l. ff. de leg. j.

l ALEX. ¶ Certa actio. Que actio detur ex statuto, adde Bar. ff. l. j. ī. de pub. iudi z qō no. Bar. in l. de qbus. circa fi. ī. de legi. z in l. j. in prin. ī ad l. Falci.

m ALEX. ¶ Jure cōi. Facit qō no. Bal. i c. j. quo tē po. miles. vbi dt q l. fi. C. in q. cau. in integ. restit. nō est necessaria hz locū etiaz hodie in pscriptione statutaria, si talis pscriptio est inducta loco pscrip. q erat olim de iure communi ante illam legem. z ibi vide Bar. Pe. Pau. Pe. vide Luma. cōs. lūū.

n ALEX. ¶ Cōtractu. Et vide Bal. in l. ex placito. in x. q. C. de re. permu. z Bar. in l. j. de condi. ex leg.

o ALEX. ¶ Municipali. Vide Barto. in d. ō. si quis iurauerit. z facit qō no. in l. Arriani. C. de here. licet Bar. in l. j. in prin. ad l. Fal. ī. videatur velle, q semper detur ꝓdictio ex statuto in illa q an statutum disponens id quod ius commune. z Bar. in l. q. bus. circa fi. ī. titu. ū.

p POMA. ¶ Circa secundū. Vide Fel. in c. j. de re iud. z Card. cōsil. lxxj. in fi. in iū. dubio. z consi. seq.

q ALEX. ¶ Producere. Adde quod no. Bar. in l. q Herma. ī. de positi. Et qō no. Per. de anch. in cle. j. de re. eccle. non alie. z no. Mod. in l. si expressim. de appel. in intellectu. l. cū plaris. ī. de re iudi. z Adde Bal. in l. j. in prin. C. vt que desunt aduo. par. P. PAV. P. ¶ Limita, nisi contineat idem q ius cōmune. Vide Fely. in c. pastoralis. in prin. in cap. contingit. in prin. extra de fide instrumen.

r ALEX. ¶ Producti. Adde Abb. in c. pastoralis. de fi. instru. vbi bonus rex. z cū Bar. trāsit Pau. de ca. in d. l. cum prolatis. z ibi Ang. z Imo.

s ALEX. ¶ No. Adde Bald. in l. leges sacratissime. C. de legi. z Bal. in aut. omnes peregrini. C. commu. de suc.

t ALEX. ¶ Volumine statutoruz. Secus si essent registrate in volumine p id qō no. Bal. in aut. habita. in fi. C. ne fi. pro pa. et differentiā inter statutum z reformationem, vide per Baldū in l. j. ad fin. ff. de probationib.

v ALEX. ¶ Jn cōsue. udine. Vide Bar. in l. ornamēto rū. de auro z argen. lega. z omnino Jac. but. in l. si. C. q sit lon. qsue. z qō dixi in aut. iubemus. C. de iudic.

x ALEX. ¶ Pena falsi. Allegare statuta correcta, aliquando est pena falsi. adde Bartolum. in fi. infra de falsi. P. PAV. P. ¶ Vide de Felynum in capitu. prim. versi. fallit secundo. de constitutionibus.

y AND. BARB. ¶ Quero quid si. Pōdera, qz Bar. hoc casu, videtur equiparare statuta priuilegiata z rescripta, in rub. de operi. nou. nun. hic non dicit contra. Idem ibi in leg. in ciuile. POMA. ¶ Vide Fely. in c. j de probat. Aduerte, qz in quantū Bar. hic loquitur in instrumento, qō tenet contrarium hic in rub. ī. de no. oper. nun. z late ibi, Do. Alex. ver. cogitaui concordare. tamen verba Bart. hic non patiuntur istā distinctionē, si recte inspicias.

✳ Pro intellectu l. ūl. ad l. Aquili.

LEX DECIMA.

Justitia. Hic incipit tractatus de iustitia et iure, z quid sit, z qualiter sit bipartita, dicit hic, q iustitia est cōstans, &c. Contra, de eo q legitur in corpore, de nō eligen. ō. hoc autē. col. j. z alibi scriptū ē. Justus septies in die peccat. Huius timore gl. intelligit hoc, de diuina iustitia. Opp. ctra hoc, videtur qō fuerit institutus, quia tantum fuit datū venienti in sero, quantū veniēti in mane. Sol, illud mystice videtur z figuratiue. Tamē bene potest dici, q definitio, prout cadere potest in homine, qō nō sit constās, sed inquantum est possibile. vt ī. de edil. edic. l. si quid venditor. Ad idē q habetur in corpore, quomodo oporteat epis. ō. j. Vel potest dici, q hic logitur de iustitia, prout est certa iustitia, z sic loquitur in auth. vt omnes obed. iudi. prin. in princip.

LEX VNDECIMA.

1 Fieri quod debet inspicitur, licet factum sit, contrarium.
2 Sententia lata contra ius legis vel partis, qī valeat, vel non.
Directum iudicis interpositum per dolum aduersarū, non valet ipso iure.
Sententia lata per imperitiam tenet, nec rescinditur p restitutionem in integrum.
3 Judex potest de consensu partiū iudicare alibi, quā i loco maiorum, z etiam extra territorium.

Plusquibus. Jus quandoq ponitur pro eo qō est ars boni z aeq, qñq p loco, quādoque p ꝙsanguinitate. h. d. ista lex vsq ad finem. in qua no. tex. ibi nec minus &c. Et i
1 bi pretor. &c. Et ibi salua maiestate, &c. Item no. tinspicit q fie-
a ri debeat, licet sit factū contrarius. no gl. que incipit si semper est bonum: contra dicit tolerari vsurpationes, eus aliter non
b possint fere probari dñia. Opp. dicitur hic, q reddi ius, licet
c iudex iniquē pronuntiet. Contra hoc videtur l. Titie. de ꝙdi. z demon. Solu. dicit gl. q hic debet exponi, iniquē, nō qō iudex pronuntiauerit contra ius scriptū, sed contra bonā equitatē. Oppo. contra hoc. Nam gl. vult concludere: q si ptra ius scriptum sit pronuntiatum non valet, Contra de l. ū. C. quando. pno. non est necess. Solutio dicit gl. aut pronuntiatur contra ius legis, aut contra ius partis. Primo casu, sententia nō valet, si est expressus error in ea, Secundo valet, vt notat glo. in cōtrario. Opponitur contra hoc z videtur, q vbi nō est pronuntiatuz contra ius legis, sed partis, q sua ipso iure non teneat. vt C. quando pnono. nō est necess. l. venales. Solutio ibi iudex fuit
d corruptus pecunia, hic alio modo. Oppo. ad hoc de l. si ptor. ō. Marcellus. ō iud. z de re iudic. l. diuus. Solu. ibi, fuit corruptus iudex dolo aduersarū, vnde sententia non est nulla, sed rescinditur p restitutionē in integrū. Et hec ē regulā. Unde ha-
2 beris concludere, tq quandoq iudex pronuntiat cōtra ius legis, z tunc aut exprimitur error in sententia, aut nō. Et dic vt l. ū. C. quando pronocare non est necesse. per Glossam z doctores.
e Quandoq pronūtiauit cōtra ius partis, z tūc contingit aliqū q est corruptus pecunia, z hoc casu non vz sua ipso iure. d. l. venales. Qñq est corruptus precibus vel grā, z hoc casu vz sua. hz rescinditur p restitutionē in integ. ī. ad Treb. l. seruo inuito. ō. cū ptor. Quādoq iudex pronūtiauit per dolum aduersarū, qz fuit forte deceptus falsis allegationib. z tunc sententia tz: hz rescinditur p restitutionē. Et sic loquitur l. si ptor. ō. Marcellus. z l. diuus. Sed aduerte, qz hoc est verū i casib. vbi ferē sua
diffinitiua, Sz vbi deberet interponi decretū iudicis, z esset interdicti obseptū p dolū aduersarū, ñ vz ipso iure, vt C. de pbeb. mi. l. z si pses. Nō ob. Instr. q ma. ñ pos. ō. semel, qz ibi nō ē falsa cā, sed iniusta, vt ibi no. z de fideicō. li. l. cū vero. ō. Senatusconsul tū. Quōq iudicat p imperitiā, vt qz nō bū nouit negotiū z tūc sua tenet, nec rescinditur p restitutionē in integ. hz pōt haberi remedium per appellationē, vt ī. de app. p totū. z ī. de eui. l. si p imprudentiā. Judex tū facit litem suā, vt ī. de iud. l. si filius. z ibi var. z extraor. cog. l. si index. Et sic intelligo dictū ō. cum ptor. z qō not. ī. de acqui. her. l. si is ad quem. in vlti. gl. licet ibi aliter
f habeat p Dy. hz q hic dico magis plz. ¶ Queritur hic. Bul. dū
3 dicit q debet iudicare in loco maiorū, pone q partes concor-
g dant qō iudicet alibi, vtrū valeat sententia. Et videt q non, vt hic in cōtrariū facit ī. de arb. l. si cū dies. ō. si arbiter. Et hāc vltimā tenet ipse hic. Mā sicut partes possunt cōcordare de tē poze, vt C. qū pnono. non est necess. l. cū nō eo die. ita possunt cō
h cordare partes de loco. ar. de tempore ad locū. ī. si cer. pe. l. vi num. Et hoc verū est, si locus ille est intra territorium suū. Sz quid si concordant partes quod pronūtiet i alieno territorio, vtruz possit fieri? videt qō nō quasi extra territorū suū, &c. vt l. si. de iurisdi. om. iu. In primis videt, q propter consensuz partiū hoc possit arg. legū allegatarum in precedē. q. Per. hz qō possit fieri,

fieri, nisi phibeatur a iudice alterius territorij. Allegat l. quero. ff. de solu. De quo vide no. per Ly. in l. si q ex consensu. de epis. audi. & dicas in l. j. de iudi. in gl. & quod no. ibi a B. & B. extra de offi. dele. als i c. nouit, extra de offi. deleg. p Bernar. & Inn.

ADDITIONES.

a POMA. ¶ Quis inspicit. vide Prepositū in c. oēs leges. j. dist.
b POMA. ¶ Oppo. Limita vt p Alex. psi. lxxix. in ij. vol.
c ALEX. ¶ Pronūtiet. Sic qd de lege dolo facta, vtrū teneat? Dic q sic. Probat in l. i § j. iūcta l. ij. & vtrobiq; no j. q quisq; iur. vt tū q possit vti exceptiōe doli, p tex. no. in l. j. § fi. de do. except. Vide que no. Bar. in l. oēs populi. in fi. prime q̄nis p̄n cipalis, & per eundem Bar. in l. fi. in fi. prin. de appel. recip.
d AND. BARB. ¶ Opp ad B. Adde Lu. Ro. in l. si is ad quē. ff. de acq; here. vbi plene alleg. Ang. in d. § Marcellus. & no illud qd hic dicit Bal. qd si iudex iudicauit fm vnā opi demum superuenit dispositio declarās illā opi. fore falsam, quod sniā nō erat falsa. c. fi. de consti. in vi. in nouella. qd bū not. Et limita ē vbi statutum diceret, q̄ non poterit opponi de incompetētia. gl. in c. fi. ff. de sequest. possess. & fru.
e POMA. ¶ Quandoq; pronunciat. Limita ista l. venales, vt per Archi. cap. qui recte, ci. questio. iij.
f Pro intellectu. ff. semel. Insti. qui ma.
f POMA. ¶ Querit hic Guil. Adde an iudex possit iudicare i alio loco, q̄ in loco maioris. text. & cuj. eps. de offi. ordi lib. vj. Car. Flo. ofi. ij. posito sub tit. de offic. vica. inci an sit vicarius, & quid si partes ꝛcordant, Alex. in l. fi. ff. de iurisd. om. iudi.
P.P.AV.P. ¶ In quo loco aūt debeant sedere arbitri, electi in locum iudicis recusati, vide Bal. in c. j. circa fi. de phi. feu. ali. per Fed. Quid aūt in delegato & arbitris, vide hic p Jas. post alios, sz ex conclusionem q̄ ipsi faciūt q delegat⁹ possit sibi eligere locum, vide tex. expressum in l. fi locus. ff. de iud. & ibi gl. & ponit ibi Pau. de cast. & Bal. qz Pau. de cast. videtur intelligere illuz tex. & communem conclusionem de qua hic.
g ALEX. ¶ Partes ꝛcordāt. An iudex possit iudicare alibi q̄ in loco maioris consensu ptium ad hoc no. vide Bar. in l. j. C. de sen. ex bre. recit. & in l. fi vt proponis. Ja. ff. C. qō & qñ iud. & q dixi i l. de pupillo. ff. si qs ipsi ptoriū. de no. oper. nūtia. & ca. cū eps. & ofi. ord. li. vi. Et vide q no. Spe. in ti. & reser. § sen. ff. fi.
h P.P.AV.P. ¶ Cōcordare partes. Adde quod est tex. in l. ij. ff. & sz si iudex. ff. de iudi.
i ALEX. ¶ De epi. aud. Bal. indistincte in l. si q ex consensu. C. & epali aud. & q nō possit. Et & ista materia vide aliqd p Bal. &

De legib. & Senatusc. & longa cōsue. Rub. ij.

1 Mulieres non debent vocari ad statuta faciēda. & nume. 9.
2 Ignorantia que puniri debeat.
3 In maleficijs lata culpa dolo non equiparatur. Et quomodo quis ob culpam puniatur.
4 Pena q̄ venit applicanda fisco, dicitur criminaliter agi.
5 Reformatiōibus in fiendis proposito dz ab vno fieri, & interrogare an placeat alijs.
7 Consuetudo non inducitur vsu mulierum.

LEX PRIMA.

1 LEx est commune. †Not. tex. ibi virorū,
* 2 qz mulieres nō pūt adesse ad facienda statuta qs tene mēti. De ignorantia, *de qua hic dr scias q q̄dam est que hz culpā in se, & de hac logr hic. Quedā est q nō hz culpā in se, & tunc
3 nō est puniēda vt j. de pe. l. respiciēdū. § fi. Cōtra hoc est. j. ad l. Corne. de fica. l. in lege Corneli. Sol. ibi logr de lata culpa† q venit punienda, nō cū hoc casu punit, vt dolus qz in maleficijs nō eq̄parat dolo, vt not. ibi, & l. in actionibus. de i litē iurā. Cō tra hoc est. l. qcqd caloze. j. de reg. iur. Pro quorū solu. dic, q qñq; aliq̄s delinquit ex casu, qñq; ex culpa, qñq; ex dolo. Primo casu, aut culpa p̄cedit casuz, aut nō. Primo casu delinquēs tenet. arg. l. fluminū. § hec stipulatio. j. de dā. infec. & j. de acti. & oblig. l. j. § is quoq;. Si vero culpa nō precedit casuz, tūc de
a linquēs nō tenet⁸ vt l. ij. § fi. eo tē poze. j. de administratio. re. ad civi. pti. De hoc mēbro dic vt soler notari. j. ad l. Aql. l. itē Mela. i pn. Aerū est, q decretiste hic dicūt, qs aut delinquēs dabat cām rei licite, aut illicite. Et de hoc no. in cap. suscitata. extra de restit. in integ. Et videt eorū opinio approbari j. ad legē Aquil. l. scientiā. § qui cū aliter. In 2co casu p̄cipali, aut est culpa lata, & punit, non cū ita acriter, vt ex dolo, vt j. ad l. Corne. de sicar. l. in lege. Aut est culpa leuis & mitiꝰ punit, vt l. cuicqd caloze. j. de reg. iur. Aut leuissima, & tūc ēt minus vt d. § q cū aliter. In tertio mēbro p̄cipali, aut stat in simb⁹ cogitationis, aut quenit ad actum. De quo plene q gl. & Lyn. C. de episc. & cleri. l. si qs nō dicā rapere. & C. ad l. Iuliā. de vi publi. l. si qs ad se fimdū. Et ió vide qs not. in d. l. si quis nō dicas ra-
b pere. b Et no. hic gl. † que inci. hec descriptio quatuoz. quo cul
4 pa venit punienda, ad mēsaz alās bursaz fisci, & sic criminaliter. Mā criminaliter dr agi qcunq; pena venit fisco applicāda, vt in l. fi qua. C. de epis. & cleri. & l. iij. j. de sepul. viola. Et sic habes q delictū quacūq; culpa p̄missus, venit criminaliter puniēdū. Ma-
c ā dr ignoranter c & sic p̄missus culpa leuissima, & tū hic punit. Et gl. allegat legē que & criminali accusatione loquit. De hic qō. no. Ly. in l. si qs nō dicā rapere. & ibi p doc. C. de epis. & cle. & gl. in l. fi. de p̄na. delic. & in l. q edes. j. de incen. ruī. naufra. & l. j. §.
5 diuus. j. ad l. Cornel. de fica. & j. de reli. l. ossa. in fi. † Itē no. pro
d reformationib⁹ d & p̄stitutionib⁹ d, que quotidie fiūt, q vn⁹ p̄ ponit in p̄silio, & interrogat an placeat alijs hec reformatio, & ita postea p̄stituit & reformat, put placet p̄silio, & sic interrogat a potestate, vel alio cōsiliario. Et vide qs not. in l. pe. j. qs quisq; iuris. & l. nulli. e. ti. qūo dz fieri, cū authoritate superio
6 ris. † Ultimo induco in arg. e hoc verbū, virorz, q mulieres nō
e pūt esse de p̄silio, vñ in cōdendis legibus, vel senatusc̄ōsultis,
f vl p̄stitutionib⁹, mulieres nō dūt interuenire, vt ff. dixi. Et est
7 arg. † qs vsus mulierum non inducat consuetudinem, qz lex &
g consuetudo⁸ equipollent l. de quibus. j. eodem.

ADDITIONES.

* CLAVD. ¶ De ignorātia. Vide Panor. in c. ij. de cōsti. in vf. sed declara &c.
a ALEX. ¶ Nō tenet. Adde q Bal. in c. j. quib⁹ mo. feu. amitta. dixit, q vbi sciētia est de forma, seu diffinitiōe delicti, qz ois diffinitio est formalis, ibi ignorātia nō punit, nisi cadat i dolo p̄sumpto. C. & falsi. l. nec exē plū. & C. de his qb. vt indi. l. fi. Jō dr lex, qs mitiꝰ agit in dolo p̄sumpto, q̄ in dolo vero in pena coꝛ
pozalib⁹. j. de fica. l. i l. Coꝛ. & dr Inn. q mitiꝰ agit, sē eū q punit ex p̄sumptione, Adde qs dixi post Bar. in l. item apud Labeonē. ff. si qs. virgines. de iniur. Et an scientia in delictis, sit de essentia delicti, an vero sit qualitas, vide Bal. in l. i. C. q accus.
b POMA. ¶ Rapere. Vide Feli. in c. ij. de constitutionibus.
c ALEX. ¶ Ignoranter. Vide Bal. in l. q cunq; C. de ser. fugi. Et qñ ignorātia releuet eū, vide gl. aurea in l. ex maleficijs. ff. lōge mul⁹. de actio. & oblig. q allegat Bal. in l. j. qui accus. & per Bar. in l. respiciendum. ff. delinquunt. j. de pen.
d ALEX. ¶ Reformationibus. Adde Bal. in l. ij. C. & probatio, & vide in l. omnes populi. & que ibi dixi & de iusti. & iure.
e ALEX. ¶ Induco in arg. Vide Imol. in l. ij. ff. de verb. obli. Et qd in Comitissa vide Angel. hic. ads ēt post Jas. qs Ange. cōsi. cxcj. voluit, qs hz fit lubricū p̄silium mulierū, qs tñ statuto prohibente rem alienari, sine consensu consanguineoꝛuz, vel proximoꝛ, quod consensus mulieris maioris xiij. annis, poterit requiri. Et inquātum idem cōcludit, q in maleficijs, dolus est ponderandus, ad Bal. consi. cccxvij. ij. lib. Ang. consi. xxxij.
f POMA. ¶ Et est argu. Vide tex. in l. item venunt. § pdie. ff. peri. her. & in l. j. & ibi p doc. ff. ad l. Fal. Bar. in l. ij. C. de proba.
g POMA. ¶ Lex & consuetudo. Vide Prepositū i c. frustra. viij. dist. in. & vide q dr Fede. consil. lxv. Panor. cōsi. luij. in ij. volu. Feli. in c. quoniam. de testi.

LEX QVARTA.

1 Mayo fieri dicitur, quod fit bis.

ITera. Lex ista cū duab⁹ sequentibus, quas secū
trinat, dr in summa, q̄ lex dz cōstitui de
his q̄ sepe & nō raro contingunt. Casus pōt sic poni.
Querit scholaris studiosus a iurecōsulto. Domine,
dū vidi descriptiones legis in Latino, & in Bzeco, sz dicatis
mihi, de quibus reb⁹ debēt leges p̄stitui? Jurisc̄ōsult⁹ rūdit,
q debēt leges p̄stitui de his q̄ sepe accidunt, nō de his q̄ raro.
Mā de his que semel accidunt, nō p̄tendunt legislatores vt au-
thores. Unde Bzesū exponit gl. duob⁹ modis, sz sēda exposi-
tio melioz est. Nō p̄stituunt, id est, cōstituī nō debēt. Cōtinunt
1 id est, despiciūt. ita q sup eis iura nō cōdunt. † Nō, rarū dici,
a qs bis fit. Et sic colligebat hic Jac. but. contra a eos q dicunt,
ex bino actu p̄suetudinē induci, cū ex frequentib⁹ inducat. C. q̄
fit lon. p̄sue. l. j. De quo dicemus j. e. in l. de qbus. Modo aute
oia videda sunt ep̄pla harū legū. Et quidē gl. ponit tria exē-
pla. Primū est de Lazaro, vtrū resuscitat⁹ a mortuis, ab hīdi-
bus q suā adierunt hēditatē possit auferre bona? Et dr qs su
per hoc non est lex subaudi, nec est cōdenda, sez de hoc, qz est z
naturā vt j videbimus. Secm exemplum est in l. iam condita,
vt in auc. vt sine prohi. mat. debi. & cre. j. quia vero. dicitur, q